Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Duke University Libraries

http://www.archive.org/details/addanielishofman00bz

AD DANIELIS HOFMANNI demonstrationes ad oculum,

THEODORI BEZÆ *Conspicillum.*

GENEVÆ,
APVD EVSTATHIVM VIGNON,
M. D. LXXXVI.

BIBLIOTHEQUE
DE L'ETAT
BRUXELLES
H. no
mss. Harl.
Hungoal.

CHRISTIANO LECTORI gratiam & pacem à Deo Patre & Domino nostro Iesu Christo.

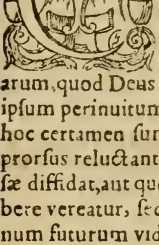

HRISTIANE Lector quisquis es, Hæc te rogat per Dei nomẽ Theodorus Beza, ne sophista quidẽ, nedũ Epicure⁹, vt ab aduersario suo præter veritatẽ & intolerabili cõfidentia insimulatur, sed, per Dei gratiã, & veritatis & pietaris amans, & pacis Ecclesiarum, quod Deus nouit, studiosus. Primũ vt tibi persuadeas, ipsum perinuitum & nihil tale cogitantem, initio fuisse ad hoc certamen summa vi pertractum, ad quod nunc animo prorsus reluctante reuerti cogitur: non quòd optimæ causæ diffidat, aut quòd aduersarij infirmis certè lacertis succumbere vereatur, sed quòd nullum finem istarum scriptitationum futurum videat: ex quibus hodie tam multi nomẽ potiùs, quàm veritatem quęrunt: & tantum abśit vt sic agendo controuersiæ in nostris Ecclesiis exortę extinguantur, vt contrà priuatis iniurijs ac odiis magis ac magis inflãmentur. Deinde illud quoque, eodem studio, petit Beza, vt quicquid alterius multiplicis factionis homines & scriptis & expulpito debachentur, memineris, neque de Optimi Maximi Dei omnipotentia, neque de fœderis illius siue Testamenti æterni veritate & auctoritate quicquam à nobis ambigi. Quis enim vel in speciem Christianus his de rebus litem moueat? Sed de his inter nos & illos controuerti. Primũ an ἀσύγχυτα velle possit Deus, siue à seipso & ab iis quæ se velle verbo suo immoto sit testatus dissidere: quod nos quidẽ negamus: deinde quę sit illius fœderis ab ipsi⁹ Sacrę Cœnę Dominj institutionis vera & ortodoxa explicatio disceptari, minimè, certè ex insanæ carnis sensu (quod præter veritatẽ nobis obiicitur) sed ex capitũ Christianæ fidei analogia, & cæterorũ scripturę locorum accurata collatione, puro denique Dei verbo depromenda. Præterea illud quoque, Christiane lector, tibi affirmat Beza, non de sacramentorũ origine vel materia duplici: non de forma: non de veritatẽ: non denique de ipsa

cũ ipsomet Christo vera & reali cõmunione, inter illos & nos disceptari: sed hęc demũ in disputationẽ vocari an sacramentalis signorum & rerũ sacramentaliter significatarum coniunctio ex Christi ordinatione, id postules vt cum signis re ipsa suáque substantia simul coexistat in terris res cœlestis, id est ipsamet Christi caro: quod nos vt cum Christianæ fidei norma ἀσύγκατον & mysticæ nostræ cum Christo comparationi ex diametro repugnans inficiamur: an verò in eo vno sita sit vt tã verè mentis fidei spiritualiter ad vsum spiritualem, id est ad misticam cum Christo coniunctionem & vitam æternã inde hauriendam, res cœlestis tum in verbo simplici tũ in sacramẽtis præbeatur: quàm verè & corporali modo corporea signa in sacramentis corpotibus nostris præbentur, & corporis organis sumũtur. Hæc, inquã, illa infelix controuersia est, quã quũ res ipsa ostendat, nulla re magis quàm huiusmodi priuatis scriptis & clamoribus exacerbari, obstetor te, quisquis es, vt quàm chara est tibi Christi gloria & Ecclesiæ nostris tẽporibus renascentis salus, vt si quid apud Christianos Principes & ciuitatũ Euangelii reformationẽ amplexarum magistratus auctoritate vales aut cõsilio, coneris ab illis impetrare, in primis vt tumultuosos Spiritus tum in scholis, tũ in ecclesiarũ pulpitis auctoritate sua cohibeãt: deinde si fieri potest, illis ostẽdas quàm non perutilis modo, sed etiã prorsus sit necessarius verè doctorũ & doctrinę pietatis amãtium, ac moderati ingenij vtrinque euocatorũ hominũ conuentus, in quo, adhibita ipsorũ Principũ ac magistratuũ auctoritate, sicut in Ecclesia pura & Ortodoxa semper factitatũ est, omnes istæ cõtrouersiæ, ex puro puto Dei verbo, legitima prę-eũte ex reorũ scriptis & verbis cognitione, sine vllo cuiusquã prę-iudicio, Deo fauente decidantur. Ego quidẽ, qui me tanquã scopũ à tã multis peti video, nec ætatẽ nec aliud quicquã causatus, si me superstitẽ esse Deus voluerit, ne nunc quidẽ sistere me apud illos Christianos Principes, aut ciuitatũ magistratus æquis conditionibus detrecto, & in legitimo de quo dixi cõuentu, omnium quæ scripsi rationẽ reddere paratus, nunquã cõmittã vt meritò possim videri sciens prudẽs in Ecclesiæ pacem peccasse, vel pacem publicam remoratus.

Geneuæ, Nonis Augusti, anno vltimæ Dei patientiæ 1586.

THEODORVS BEZA
Ecclesiæ Geneuensis Minister.

AD DANIELIS HOFMANNI DEMONSTRATIONES ad oculum.

THEODORI BEZÆ conſpicillum.

IVAM Apologiam Hofmanne, à librariis noſtris fruſtra autumnalibus nundinis Francfurtenſibus quæſitam, vernis demum ſuperioribus emptam, nonniſi extremo menſe Maio accepi, legi, non probaui: quòd mihi peſſimam cauſam in ea tueri magis etiam atque etiam videaris: &, paucis exceptis locis, illam arbitrer, ſiue quòd meus hic ſit ſtupor, ſiue quòd tu potiùs fallaris, ne refutatione quidem apud Theologos eruditos indigere. Reſpondebo tamen, partim quòd mevideã, niſi tuis ad oculũ demonſtrationib⁹ reſpõdero, abs te haberi conuictũ: tantũ abeſt vt ſilentiũ tacenti proſit: partim ne tuis illis μορμω-

λυκείοις me percussum putes, quibus perterrefieri me posse existimasti. Confidenter id quidem nimiùm. Nam, in eam quidem doctrinam quam profiteor, non inficior quin tibi inquirere licuerit: meæ verò conscientiæ ecquis te inspectorem nedum iudicem constituit? Neque sanè mihi vnquam persuaseris deserti verbi Dei, impietatis, blasphemiæ, conculcati fœderis Domini, vt vos ὦδὴν τραγῳδεῖν consueuistis, reum teneri, vel sophistices coargui, qui propter veri corporis Christi Organici perpetuam veritatem, & plurima, tum prorsus ἀσύστατα, tum Christianæ fidei capitibus necessariò repugnantia, dogma vestrum de reali ipsius carnis Christi, simul & in terris & in cœlis præsentia, & orali eiusdem perceptione auersatus, doceat institutionis Cœnæ Dominicæ verba, non simpliciter κατὰ τὸ ῥητὸν intelligenda, sed ex analogia fidei explicari oportere: & hunc esse non dentis sed mentis cibum, sola fide spiritualiter percipiendum tueatur.

Cæterùm quoniam in tua præfatione, in qua neque viuis neque mortuis pepercisti, refricanda tibi existimasti plurima millies refutata, age cuiusmodi sint illa cõsideremus. *Zuinglius*, (inquis, pag. 3.) *Primo* discessu

discessui à proprietate verborum Christi prætendit meras Capernaiticas & carnales cogitationes. Ego non ipsum Zuinglium, nunc in Domino fœliciter quiescentem, & olim excellens Dei in Euangelio nostra memoria instaurando instrumentum: sed veritatem, cuius ille fidus fuit præco, tuendam hîc susceperi. Sanè igitur ita est vt tu dicis, neq; id rectè ab eo factum esse inficiari potes. Sed cur crassas istas cogitationes, quænam sint non explicas? An, quòd sint illæ ipsæ quas defendis? Realis nimirum ipsius Christi cum pane, & sanguinis cum vino coexistentia, & corporalis eorundem esus ac potus, digne & indigne accedentibus communis? quæ quum pro veris à vobis affirmentur, ego quidem videre non possum quînam à vobis Christus qui sit verus Deus & homo inseparabiliter, non statuatur, disertè & expressè Deus in panatus & esculentus, nec qua ratione possitis meram illam σαρκοφαγίαν excusare. Quod enim excipere consueuistis: *Lutherum has cogitationes toto pectore fuisse auersatum: nec propterea tamen verba Christi deseruisse* (tibi enim deserere Christi verba dicitur, quisquis illa κυριακὸν non interpretatur) prorsus nihil aliud est, quã negãdo quid piam

affirmare, & affirmando negare, quum Capernaiticè corpus humanum, seu particulatim, seu solidum, seu visibiliter, seu inuisibiliter ore manducare, & sanguinem humanum ore bibere, & verba illa Domini κατὰ τὸ ῥητὸν interpretari, nō magis inter se dissideant, quàm quæ necessariò cohærent.

Quæro præterea, Hofmanne, etiam si vobis largirer fieri posse vt auersari dicatur crassas cogitationes, qui oralem esum & potum retineat cur non contrarium vitium æquè refugiatis. Video enim ex vestro dogmate carnem Christi in eam vsque subtilitatem & tenuitatem vel potiùs οὐδενότητα redigi, vt inuisibilem & illocalem illam statuatis. Quantò verò rectiùs quàm vos, sentimus, vtrumque portentū repudiantes, & tamen manere suam verbis Christi veritatem, sicuti par est, tum in sacramentali præbitione, tum in spirituali per fidem perceptione affirmantes?

Exagitas postea pag. 5. quòd idē Zuinglius, beatæ memoriæ liberè & ingenuè scripsit. *Nullum* videlicet *sibi fuisse fortiorem auctorem, vel magis proprium doctorem eius quam profitetur sententiæ, quàm ipsam fidem.* Sed quo tandem iure istud reprehendis? Sic enim vir ille, verè Christiano pedis

ctore præditus, testatus est, sese non cuiusquam hominis auctoritati addictum, sed ex fide ipsa Christiana, non orthodoxas huius loci interpretationes animaduertisse, &, veram eius sententiam didicisse. *Atenim*, inquis, *fides non est verbo præmittenda.* Quasi verò fidem verbo præmittat, qui de loci alicuius in scripturis interpretatione dubitans sitne orthodoxa an secus, statuat se non posse alia meliore vel expeditiore via veritatē perspicere, quàm si (veluti monet Apostolus ad Roma. 12. 6. & vt res ipsa postulat) ad normam & regulam seu ἀναλόγιαν capitum Christianæ religionis illam exigat.

Quis enim ambigit, quin vera sit doctrina, quæ cum illis congruit: falsa quæ ab illis dissidet? quod si à vobis obseruaretur, minimè profectò, ex istis institutionis Cœnę Domini verbis, nouum fidei articulum, vt & Pontificij fecerunt, extrueretis, cæteris extra controuersiam positis fidei articulis ex diametro contrarium: sed veram nobiscum sententiam essetis iampridem amplexi. Estne verò qui hanc fidei analogiam obseruat, Enthusiastarum similis, qui neglecto Dei verbo, suis speculationibus nituntur, aut ipsum Dei verbum ad ipsas in-

flectunt? & tamen tu sic colligis.

Sed & istud cuiusmodi tandem est, *Idem* (inquis) pa. 8. *testatur se videre* Τροπικῶς *dici panem esse corpus Christi, sed in qua voce tropus lateat, non videre.* Quid hîc verò inest vitij? Fatetur vir integerrimę conscientiæ, se initio apud se non potuisse dignoscere, in qua potissimùm voce tropus esset quàm appositissimè collocandus. Quis verò miretur, plenam statim lucem, illum intueri non potuisse, qui ex tam profunda tenebrarum specu vix dum emerserat? Túne verò, Hofmanne, in quam multis satis diu fuerit Lutherus, vt ipsemet testatur, hallucinatus non ignoras. Et quæso num tam fœlici ingenio præditus es, vt animaduersa loci alicuius aliena & incommoda aut etiam falsissima interpretatione, quænam & vbi sit adhibenda emendatio statim peruideas? & an illius cæci oblitus es, cui Dominus non vnico momento, sed certis demùm gradibus, visum restituit.

Quæ postea sic in eundem euomis, vt nos eadem spurcitie aspergas, *Libidinosam* ausus *fidem siue doctrinam quam profitemur, appellare, quòd tropum modò ad hanc modò ad illam particulam nonnulli nostrûm applicuerint*, & eo vsque progressus, *vt quod idolo-*

latris

Iolatris exprobrãt Prophetæ modo ad hoc, modo ad illud idolum confugientibus, nobis attribuas, neque te neque nos decent. Istam certè diuersitatem nostram nunquam ostendes quidquam in ipsa sententia variare. Num enim eos qui pronomen, Hoc, interpretati sunt ipsam Cœnæ Domini actionem aut festiuitatem, ita insaniuisse putas, vt illud propriè ad ipsum panem retulerint, ac non potiùs ita significarint, hunc panem non esse simpliciter in sese & extra legitimum vsum considerandum? Nam in hoc maximo errore versantur Pontificij, in quem etiam, quodam loco Cyrillus ipse videtur inclinare. Tropum autem, siue in cópula colloces (quod mihi quidem, vt & D. Zuinglio, maxime probatur) siue in prædicato, quod D. Oecolampadio, & aliis plurimis viris maximis placuit) & quod omninò locum habet, quoties in patrum scriptis, corpus Christi creari, in terram cadere, consumi, videri, tangi: at cur non etiam pari eadémque ratione quam caro comedi, & sanguis bibi) dicitur? verbis enim non reipsa quæ vt repugnantia committis, conueniunt. Eandem enim esse harum enuntiationum sententiam quis non videt, Hîc panis est sacramentale, videli-

cet coniunctione & præbitione, corpus meum traditum pro vobis: &, hic panis est Sacramentum corporis traditi pro vobis. At inter vos qui tamen omnes dici & appellari Lutherani vultis, tu videris quàm benè per omnia conueniat. Alij certè vestrûm synecdochen, quã fruſtra emollire ſtudes, in ſubiecto conſtituunt, qua fiat vt contentum, id eſt vobis ipſis interpretibus, id quod eſt in, ſub, vel cum continente, cum ipſo continente, id eſt totum, appellatione alterius tantùm partis, nempe panis intelligatur. Alij verò per pronomen Hoc, apertè negant panem ſignificari, vt ex Malbrunenſi colloquutione liquet. Alij denique (noſti quos intelligam) maximis clamoribus contendunt, preſentiam illam realem corporis Chriſti in, ſub, vel cum pane, à ſola hypoſtatica vnitione totam pendêre, qua fiat, vt tam vbique ſit & in rebus omnibus Chriſti humanitas, quàm Chriſti Diuinitas: totam inquam pendêre, non autem verbis inſtitutionis niti: vtpote quibus duntaxat fiat & declaretur, corpus, quod antea erat in, ſub, vel cum pane, nobis in Domini Cœna accipiendũ & comedẽdum præberi: quem maximum errorem vſque adeò aſſeuerant, vt expreſſè dicant, ſeſe, niſi hoc

si hoc ipsis concedatur, ne verbum quidem posthac de Cœna Domini nobiscum commutaturos. Quid amplius? Teste ipso vestro Selneccero aduersus Exegesin Saxonicam, Lutherus ab initio cum Caluinistis, quos vocatis, sensit. Tutè verò aduersus Bremenses scribens, dissimulare non potes D. Philippum metonymicè institutionis verba interpretantem, sicut fasces dicuntur esse imperium, à prima sua sententia ad nostram declinasse. Sed & illud constat Lutherum acerrimum illum, quoties ipsi libuit, tarnsubstantiationis oppugnatorem non tantùm antiquissimis illis suis libris de captiuitate Babylonica, verùm etiam anno 28. in Confessione Maiore, atque adeò anno 41. id est, quinque tantùm ante mortem annis, dogma Transubstantiationis indifferens statuisse. Immò illum vno & eodem anno, nempe 23. contra Regem quidem Angliæ, anathema Transubstãtiationi dicere: ad fratres autem Valdenses scribentem affirmare quòd *error quidem sit asseuerare panem non manere in Sacramento: sed tamen in illo errore non multùm sit positum, modò corpus & sanguis Christi cum verbo ibi relinquatur.* Quorsum autem ista: nempe, non vt propterea maxi-

morum virorum auctoritati, quorum opera Dominus, nostra memoria, suam Ecclesiam à Papistica Babylone asseruit, quidquam detrahatur: sed vt αὐτὸς ἔφα in Ecclesia soli Dei verbo tribuatur, ex Fidei Articulorum analogia explicato: & vt vestrorũ nævos ad eandem cum nostris trutinam appendere memineritis, quum vtrosque potiùs humaniter nos tegere & excusare nostræ quoque conditionis memores, oportuerit.

Postea, nempe pag. 13. & deinceps, grauissimè conquereris, quòd vobis, id est carnali quam statuitis mãducationi obiiciantur illa Christi verba, Caro non prodest quidquam, quæ disertè negat Lutherus de carne Christi accipienda, sed duntaxat de carnali intellectu & sensu. Quasi verò sermo quo carnalis carnis Christi esus redarguitur, nihil ad carnem Christi pertineat: aut quasi carnalis, siue, (vt loquitur Lutherus, in illum locum scribens) corporalis manducatio illic à Christo reprehensa, diuersum quidẽ sit ab ista vestra, quam oralem vocatis, manducatione: quasi denique ipsius carnis Christi communicationem tollamus quum illam totam fidelis mentis esse non dentis, asserimus: alioqui

nihil

nihil profuturam, vt hîc expreſsè Chriſtus declarat. Nihil ergo hîc opus eſt acuto quopiam homine, qualem hîc requiris, *Qui doceat, poſito ignoto rectè obiici ignotum, vel negato noto, rectè ex noti abſurditate vituperari ignotum*: Sed mihi cõtra, pro meo ſtupore, opus fuerit, partim Oedipo quopiam, qui tua hęc ænigmata mihi explicet, partim nouo Carneade quopiam, qui nobis demonſtret, ignotum eſſe modum, qui tamen manus & oris, vna eadémque actione peragatur, quæ ſit tum ipſi carni & ſanguini Chriſti, tum naturali panis eſui, & vini potui communis.

Nunquid verò præterea? Imò, inexpiabile quoddam ſcelus, à nobis, quos *conſpurcatores Chriſti carnis* appellas, patratum: *Scribitur enim* (inquis pag. 16.) *in orthodoxi Caluinianorum conſenſus prefattone, Nullum carnis Chriſti vſum eſſe extra redemptionis noſtræ negotium, paſſione ſcilicet apud Caluinianos terminatum: Hem blaſphemiam blaſphemiarum.* Immò, Hofmanne, quid hoc rei eſt?

Primùm enim iſtud *paſſione terminatum* tuum eſt gloſſema. Quo niãenim illud certè perſpicuum eſt, plenè ſacrificio Chriſti expiationem noſtrorum omnium pecca-

torum fuisse confirmatam. Num verò propterea negare nos existimas, sicut traditus est Christus propter delicta nostra, sic excitatum illum fuisse à mortuis propter nostram iniustificationem. Et num inanem à nobis statui arbitraris eius ascensionem supra omnes cœlos, vbi assiduè interpellat pro nobis, vnde nostros omnes hostes oppugnat, vnde per prædicationem verbi, & Sacramentorum vsum, Electos suos quotidie magis ac magis sanctificat, & vnde venturum illum ad consummandam suorum salutem expectamus? Christus certè extra redemptionis nostræ negotium, id est, nisi factus fuisset pro nobis patri obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, nobis esset inutilis: sed tibi, Hofmanne (quod tibi Dominus condonet) in hoc vnum intento, vt nobis, licèt profectò immerentibus, maledicas, idem valet, *Extra redemptionis nostræ negotium* atque *vltra passionis suæ negotium*. Quòd si saltem inspexisses huius verè orthodoxi consensus alteram editionem anni superioris, hunc locum reperisses, totidem hisce verbis scriptum. *Nullus ergo corporalis præsentiæ carnis Christi vsus est, hîc in terris, extra redemptionis nostræ negotium*, id est, nisi consideretur vt pro

vt pro nobis in mortem tradita, ſicut expreſſè in verbis inſtitutionis Cœnæ Domini declaratur. Et ne fortè obiicias hæc non fuiſſe in priore editione totidem verbis expreſſa, vel hunc locum poſtea ab auctore emendatum: reſpondeo, tum ex totius illius loci ſcopo, tum ex iis quæ ſtatim ſubiiciuntur, colligere te potuiſſe, acetiam debuiſſe, carnis Chriſti nunc in cœlis collocatæ, & inde Eccleſiam ſuam viuificantis, veram perceptionem & communicationem, minimè à nobis expungi, ſed eam duntaxat, quam nunc in terris ponitis præſentiam negari, vt Chriſti veræ incarnationi, aſcenſioni, & futuræ reuerſioni, è diametro repugnantem: atque adeò, vt rem caſſam & inanem, etiam ſi vobis concederetur: quoniam, teſte ipſo Luthero in illum Ioannis locum. *Chriſtus vult, quòd corporalis manducatio Chriſti carnis nihil proſit.* Iſta verò mei accuſatio, cuiuſmodi tandem eſt? Scripſi *Capernaitas his verbis, quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad veſcendum, vſos non eſſe, quaſi quærentes & eruditi cupientes, de modo edendæ Chriſti carnis, ſed ita ſignificaſſe ſibi horrori eſſe carnis Chriſti eſum.* Hæc ſanè ſcripſi, quæ vera eſſe affirmo, nullo modo comparans Caper-

naitarum ſtultitiam cum Mariæ virginis QVOMODO. Luc. 1. 34. Quid autem inde colligis? nempe (inquis pag. 17.) *Sic conſequi, de carne Chriſti ſimpliciter dictum, quòd non prodeſt quicquam, & vanum fore quod de carne Chriſti viuifica dicitur.* Falſũ vtrumque. Nec enim ἁπλῶς, ſed ex falſa Capernaitarum hypotheſi, dicit Chriſtus carnem non prodeſſe quicquam, nempe vt ipſi Chriſtum loquutum eſſe exiſtimabant, & vos in Cœna Domini loquutum eſſe vultis: ore videlicet comeſum: quum cibus ore ſumptus, ne corpori quidem vitam ſuppeditet, nedum vt immortalitatem poſſit ſumenti tribuere, quod eſt vnius Spiritus, ſiue Diuinæ virtutis opus, qua præditum eſſe Chriſtum Capernaitas ex præcedente miraculo diſcere oportuerat. Quid amplius? *Rurſus* (inquis pag 18) *ſic deſtruetur id, de quo Caluiniani, vt indignè tum realem manducationem tollant, ſingulariter gloriantur, nempe quòd caro Chriſti, quocunque modo ſubſtantialiter percepta, non poſſit non viuificare.* Immò illud, *Quocumque modo* ſicut à te torquetur, quaſi videlicet pluribus modis ſumatur, tuum eſt gloſſema. Nec enim alium vllum modum Chriſti carnis, ſiue in ſimplici prædicatione verbi, ſiue in Baptiſmi, ſiue

siue in Cœnę Domini Sacramentis, apprehendendæ, quàm vnicum illum Spirituale & qui fidei manu & ore peragitur, agnoscimus. Vestrum autem illum esum oralem corporis Christi tùm dignis, tum indignis communem manifestè & vniuersaliter istis Christi verbis abrogari, testibus etiam ipsius Lutheri verbis affirmamus: à quibus si postea discessit Cœnam Domini excipiens, pessimè fecit. Sic enim scribit, concione in Ioannem 6. *Ait Christus, Caro non prodest quidquam, & iterum, Caro mea dat vitam mundo. Quomodo hæc discernemus? Spiritus discernit. Christus vult quòd corporalis manducatio nihil prosit, sed credere quòd caro sit filius Dei, qui propter nos descendit de cœlis & sanguinem suum pro nobis fudit.* Itaq; si oralis vestra manducatio in indignis statuatur, erit certè illis inutilis. Quid igitur fiet illis Christi verbis, indefinitè & generaliter sine vlla prorsus exceptione conceptis, *Qui edit carnē meam & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam?*

Atenim Zuinglius (*inquis pag. 18. & 19.*) *carnis Christi essentialis nullum vsum agnoscit nisi in morte quam pro nobis passa est: ne si quidem fide percipiatur: & illis verbis, Caro meaverè est cibus, carnem accipi vult pro Chri-*

sti diuinitate. Ergone vir iste magnus fuerit etiam Marcionita, vel Eutychianus? Absit. Num etiã sensit peracta tot iam ante seculis passione Domini, humanitatem Christi nobis esse inutilem? Minimè. Quis enim se christianum professus, vsque adeò insaniit? Res autem ita se habet. Vidit ille, posita orali vestra mãducatione ipsius essentialis carnis Christi, consequi necessariò, ex vestra opinione, ipsam essentiam Christi carnis, ipsi carnis nostræ essentiæ adiungi re ipsa, atque adeò fidelium, siue digne accedentium corporibus ipsis σωσάπτεσθαι & συναρμόζεσθαι: nempe vt haud secus quàm cibus quotidianus ore sumptus, & corporibus nostris assimulatus, vt Physici loquũtur, vitam hãc naturalẽ ita in ipsis fouet licet ignoto quodam modo, ex Christi carne essentiali, ore itid intra fidelis ingesta, & fide iveluti calore digesta vita æterna in credẽte semanet. Hanc verò mõstrosam σαρκοφαγίαν & portentosam συναφὴν quamuis omnipotentiæ Dei incogniti cuiusdam modi aspersione illitam ferre non potuit vir pius, tum quòd Christi incarnationi, ascentioni, & futuræ reuersioni expressè repugnet: tum quòd hac ratione Ecclesia non spiritualiter, & mysticè, sed corpori

corporibus ipsis, & essentialiter in corpus ipsum reale Christi transiret, & vicissim illud intra nos commearet: tum denique in primis, quòd inde vim illam æternæ vitæ effectricē, Christi carni subiectiuè inesse, & inde in nos effluere consequeretur. Quum igitur in summa duplex sit beneficium Christi veri Dei & Hominis in nos collatum: nempe Iustificatio per gratuitam nostrorum peccatorum remissionem, Iustitia illius nobis imputata: & nostra Regeneratio siue Sanctificatio, nos ad illam æternam beatitatem seu vitam æternam deducens: rectè Zuinglius asseruit priore quem citas loco, remissionem peccatorum, cuiuis etiam est tessera Cœnæ Domini, non manare ex ipsa carnis illius pro nobis traditæ substantia, sed ex ipsius obedientia & perpessionibus in illa carne ad expianda peccata nostra toleratis: vnde sequitur vestram illam essentialem manducationem, etiam si per fidem fieret, vanam & inutilem futuram. Sic in altero beneficio, nostrę videlicet regenerationis quæ viuificationis nomine intelligitur illa Christi concionis, quæ illa sempiterna beatissimáque vita perficitur, orthodoxè itidem inalterо quem citas loco, Zuinglius docuit illam

vim qua corruptio & fructus ipsius, & mors secunda sensim in his qui Christum siue in verbo, siue in Sacramentis apprehenderunt, abolentur. non ab ipsa Christi carnis subſtantia, vt cui subiectiuè insit, emanare, quod dogma fuerit merè Eutychianum sed à verbo siue ab eiusdem Christi deitate proficisci: ac proinde sic quoque inutilem futuram illam essentialem & oralem carnis Christi manducationem, quam in Cœna inuehitis. Neque causa est cur sic diuidere personam Christi dicamur cum Nestorio. Nec enim separat naturas qui sicut eas & earum proprietates essentiales sua subiecta nõ egrediẽtes in ipsa vnione hypostatica conseruat: sic earum in mediatoris munere energias distinguit, diuinitate videlicet quæ diuinæ vnius sunt naturę, humanitate quæ humana sunt, peragente, vt Leo Rom. Episcopus ad Flauianum Antiochenum scribens copiosissimè & profectò Christianissimè exponit. Est autem hæc viuificatio non minus Deitatis propria, quàm mundi creatio. Ergo, inquies, excluditur vt inutilis & vana ipsius carnis Christi perceptio: sanè oralis illa & realiter σωμῆσαι ipsius carnis cum nostra, & nostra vicissim cũ illius carne vnitio, quæ

strum

monstrũ portentosissimũ gigneret: at non illa spiritualis κοινωνία, qua fit vt illa ipsamet caro nõ orali sed fidei organo, tum in verbo sumpta tum in Sacramentis apprehensa, euadat vsque adeò nostra, vt ea ipsa diuina virtus quæ passiones illius capitis reddit satisfactorias pro nostris peccatis, & illam sibi propriè ac hypostaticè vnitam carnem plenissimè sanctificarunt & viuificarũt: nos quoq; nõ vlla essentię suæ reali cũ nostra admotione, sed spirituali plane & inenarrabili ἐνεργητικοτάτῳ mysterio secum copulans, ad vnicum sanctissimæ illius vniuersitatis corpus sub illo mystico capite constituendum, paulatim sanctificet, & tandem totos viuificet. Sic igitur intelligendum est quod ille de carnis Christi inutilitate disputat, non quasi simpliciter illa nihil nobis profit: quãuis hæc verba interpretans ὑπερβολικεῶς aliquoties loquatur, tũquòd in huiusmodi cõtrouersiis, perdificile sit modum tenere, tum quòd vicissim D. Lutherus hunc finem quam vehementissimè in contrariam partem trahens, substantialem illum esum supra modum vrgeret. Hanc autem fuisse Zuinglij sententiam non eam quæ ipsi à vobis affingitur, vel ex eo colligere vos oportuit

quòd vix vnquam inuentus est quisquam tam prophanè loquutus, vt negarit necessariam esse nostram cum ipso Christo coalitionem: ꝛquidem non solùm consensu, sed eius ipsius naturæ (humanæ videlicet) vinculo interueniente, quã idcircò assum psit, vt cum ipso vinũ facti, in ipso viueremus, & ipse in nobis: sed nonnisi mystico intrinseco & spirituali nexu per fidẽ, non autem ore corporis & vlla substantiarum σωαφῆ, vtpote quæ tam̃ longè inter se distent, quàm quod supra cœlos omnes est, vbi caro Christi nunc est, & non alibi, à nobis abest, vbi nunc & non alibi corpore peregrinamur. Sed quid attinet coniecturas persequi? Ecce tibi repono illa ipsa quæ tu citas Zuinglij verba, quibus declarat quæ sit illa caro, & quis sit ille sanguis, ex quorum esu & potu petenda sit nobis vita æterna. *Non is qui humorem habet*. inquit, *nec ea quæ pondus, sed ea quã mente cognoscimus nobis esse salutis pignus, hac causa quòd sit in cruce pro nobis morte affecta*. Nam hæc certè, non nisi de vera illa Christi carne accipi possunt. Cur igitur illa, dices, de humore & pondere adiungit? non certè, vel vt duplex caro Christi affingatur, vel vt humanitas Marcionitica ipsi tribuatur: sed vt illa vestra

ſtra realis in terris, in, ſub, aut cum pane præſentia corporibus noſtris oblata & ex conſequenti veſtra illa oralis, dignis & indignis communis manducatio abrogetur, non autem Sacramentalis. i. ſignificatiua & præbitura præſentia, qua vera illa caro, licet in cœlis permanens, menti ſiſtitur in terris, nõ ore corporis, ſed ſpiritualiter per fidem ſumenda. Eſt enim huius fidei tanta vis in apprehendendo, quanta eſt verbi & ſignorum in promittendo: adeò quidem, vt dicat Chriſtum ipſum Chryſoſtomus: ſic etiam videri & tãgi Denique ſic Auguſtini veſtigia ſequi de Sacramentali tũ præſentia, tũ perceptione docere noluit Zuinglius, Chriſti quidem verum illud & vnicum corpus in Cœna verè eſſe, dari, accipi: non tamen in ſignis ineſſe, ſed mentis & fidei cibum eſſe. Noſti enim illud Auguſtini *Non hoc corpus quòd videtur*: nec ignoras, veteres corpus illud ipſum Chriſti quod eſt in cœlis, à corpore ſacramentali, quod eſt, datur, ac ſumitur in terris, diſtinxiſſe: id eſt illius vnici corporis Chriſti duplicem reſpectum ſtatuiſſe. Illas autem quorundam ex noſtris hyperbolas quæ, in primo controuerſiarum iſtarum feruore irrepſerunt, quum diligenter omnia ad ſuũ modã

reuocauerim⁹, ecquis poteſt ignorare? Etſi enim alicubi ſubſtantiæ vocabulum inter noſtros vt tranſubſtantiationi, vel circumſubſtãtiationi ſtatuẽdę obnoxium vitatur, alicubi verò non ſine addita cautione vſurpatur: tamen hoc omnes agnoſcimus & profitemur, animam noſtram in Cœna Domini ritè adminiſtrata, non minus verè TOTVM CHRISTVM percipere, quàm corpus ore ſuo ſumit ſigna externa panẽ & vinũ. Requiris etiã aliquid apertiùs? ecce tibi orthodoxi conſenſus verba ex eadem illa quam carpis præfatione. *Non ſolùm beneficia & meritum Chriſti, ſed hunc totum cum omnibus ſuis donis fide complectimur.* Infinitas autem illas Lutheri hyperbolas quînam moderaremini qui etiam immoderatiſſimas pro pugnatis?

Sed age, hucuſque ſim tecum euagatus dum vetera renouas, & te modò huc modò illuc excurrẽtem inuitus ſanè perſequor. Nunc autem propiùs ad rem accedamus. *Caput controuerſiæ* (inquis pag. 22) *eſt verborum Chriſti deſertio vel aſſertio*, Falſum. Quis enim vel per ſimulationem Chriſtianus, tam eſt impudens vt quærendum putet, num aſſerendum ſit quod Chriſtus aſſeruit, negandum quod negauit? Sed veſter

hic

hic mos est, Hofmanne, ad quem iampridē occalluimus. Tantùm hoc à lectoribus peto, vt norint minimè à nobis controuerti, an sit Christi, id est Dei veri & Seruatoris nostri assertionibus credendum: sed vestráne an nostra verborum Cœnæ Domini interpretatio cum iis quę Christus asserta voluit consentiat, ac non potiùs iis ex diametro repugnet. Hîc igitur pedem figamus.

Conuenit (inquis, pag. 24.) *inter me & Bezam, subiectum, & prædicatum in iis propositionibus sacramentalibus, de quibus agitur à tropis esse libera*, Concedo, quatenus per se & in sese, in ipsa etiam enuntiatione, tum subiectum tum prædicatum spectantur, siue quid propria sua & natiua significatione declarēt. Nec enim dubium est quin demonstratiuo pronomine, verus panis & verum vinum: & per prædicata verum illud corpus traditum pro nobis, & verus ille sanguis pro nobis effusus declarentur. Sin verò coniunctim, & relatè, siue quatenus prædicata subiectis attribuuntur consideremus, non sunt certè à tropo libera: quia nō nisi figuratè, panis ille esse verum corpus ac esse ille panis, & vinum illud esse verus ille sanguis dici potest. Sunt igitur

ista sanè, ex mea sententia à tropo liberam, quatenus in iis censeo tropi sedem non esse collocãdam: at non, quod tropicè vnum alteri non attribuatur.

Conuenit etiam (inquis eadem pag.) *prædicationes istas non esse proprias, sed impropriας.* Conuenit quidem verbis, at non re. Nam tu proprias quidē illas esse vis, quod ad singulas voces attinet, ex quibus enuntiationes componũtur: Improprias autem & irregulares, quod ad sensum attinet, quo nihilominus τὸ ῥητὸν exactè seruetur. Ego verò improprias, id est, tropicas esse contendo, quòd copula non propriè nec regulariter, sed metonymicè, prædicatum cum subiecto connectat. Ludis ergo in impropriarũ appellatione, de qua minimè inter nos conuenit. Tibi enim quædam enuntiationes sunt impropriæ, id est irregulares quæ tamen non sunt tropicæ, sed verbis propriæ, & tamen inusitatę: mihi verò sunt omnes enuntiationes verbis quidem vel propriæ vel impropriæ, id est tropicæ: sensu verò, vel regulares, vel irregulares.

Ego sic concluseram. *Improprię sunt istæ sacramentales enuntiationes. Hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus, ergo tropicæ* Negas hanc consequi rationem eò quòd censeam

censeam tropum, nec in subiecto, nec in prædicato esse collocandũ. & hanc consequutionem sic oppugnas.

Primùm quòd Bremenses homonymam ac proinde figuratam ex Damasceno definiant, in qua subiectum, nomen quidem suscipit prædicati, sed non definitionẽ. vnde sequitur prædicatum amittere suam definitionem siue prædicationem. Respondeo, ne sic quidem euerti meam illam consequutionem: sed hoc tantùm effici, collocandum fuisse tropum, non in copula, sed in prædicato, vt haberi figurata iure possit. Quoties verò tibi iam antea respondi, non interesse quòd ad rem ipsam attinet, siue collocato tropo in prædicato, dicatur panis ille, esse sacramentum corporis illius traditi pro nobis: siue collocato tropo in copula, panis ille doceatur sacramentaliter esse corpus illud traditum pro nobis? Nullum igitur est inter Bremenses & me in re ipsa, sine in ipso institutionis Cœnæ sensu discrimen, neque hac diuersitate vel tantillum iuuaris. Cur autem in copula malim quàm in ipso prædicato metonymicæ sedem constitui, apparêre dico ex eorum enuntiationũ collatione, in quibus prædicatum metaphoricè aut alio tropo vsurpatur: vt

exẽpli gratia, quum dico Herodes est vulpes, Herodes est Helias, nullo modo, ideſt neque per ſe, neque coniunctim ſiue in attributo vulpes vel Helias propria ſignificatione vſurpantur, & ideò figuratè dicitur, vulpes quidem pro eo qui verſuto eſt ingenio, Helias autem pro eo qui feruente & mirifico zelo ſit præditus. At in illa ſacramentali enuntiatione, verus & propriè dictus panis dicitur eſſe verum & propriè dictum corpus, non tamen propriè vel vllo regulari eſſendi modo, ſed eo metonymico peruulgato genere quo ſignum dicitur eſſe res ſignificata.

Secundò, *quid eſt aliud* (inquis pag. 24. & 25.) *χέσις, quàm affectio & habitudo prædicati ad ſubiectum? Ergo copula ſola non poteſt ſuſtinere tropum, & oportet prædicatum alia quàm propria ſignificatione attribui ſubiecto.* Concedo vtrumque antecedens, immò etiam totũ argumẽtũ, ſi à ſola per ſe copula intelligas metonymiam conſtitui, quod non dico: ſed tum in propriis & regularibus, tum in figuratis & irregularibus enuntiationibus, in ipſa reſidere indicium vel propriæ & regularis, vel figuratæ & irregularis χέσεως: indicium in ipſa copula, vtpote, cuius hîc ſit vſus vt χέσιν aut affirmatum

tam aut negatam sustineat, siue proprietatem seruet, siue minus subiectum & prædicatum.

Tertiò, inquis pag. 26. *Concessa inter enuntiationes vsitatas χέσεις tropica, quam Beza fingit extra prædicatum*, id est, quando prædicatum propriam significationem seruat) *consequitur τὸ ῥητὲν prædicatorum in omnibus tropicis prædicationibus retineri.* Respondeo de paribus quidem pariter iudicandũ. Sed pares, imò ne similes quidem esse dico inter se omnes vsitatas tropicas, quum aliquando tropus sit in subiecto, interdum in prædicato, interdum in subiecti propriè accepti cum proprio attributo comparatione figurata. Quînam igitur quod de vna specie dixi ad omnes accommodas?

Falsa est (inquis pa. 28.) *Bezæ sententia, quòd omnis prædicatio sit aut regularis aut figurata. Datur enim tertium genus, nempe inusitatum, quo predicationes neque sunt regulares, quũ in iis disparatæ de se inuicem prædicentur, quod regulariter fieri non potest, neque ad regulares reduci: & tamen, tropice explicari non possint, qualis est hæc enũtiatio, Deus est homo.* Ad hoc antea respondi & respõdeo, posse hanc enuntiationem tum vt propriam ac

regularem, explicari: in qua videlicet communis naturę nomen, ſuo ſuppoſito attribuitur: veluti quũ dico, Socrates eſt homo tum etiam per ſynecdoches tropum exponi: quò fit, vt pars eſſentialis de toto dicatur in concreto, vt quum dico, Verbum eſt caro, Dixi & illud: quum in illa enuntiatione, Deus & Homo, non ſint duo ſuppoſita, quatenus ſunt vna hypoſtaſis, hac quoque ratione non poſſe hęc dico dici diſparata, quamuis naturæ ipſæ in abſtracto ſint in ſeſe diſparatæ, ideóque de ſe mutuò non prædicentur. Tertiò addidi & illud, prædicationẽ iſtam, ſiue propria, ſiue tropica dicatur, vſque adeò inuſitatam eſſe, vt ſit etiam ſingularis, propter ſingularem eius rationem: quoniam videlicet nullum ἐφιστάμενον dari vſquam poteſt ex duabus perfectis naturis, quarum vna (aſſumpta videlicet) in altera, vt ſuo ſuppoſito ſubſiſtat: Hinc autem conſequitur perperam abs te ad coniunctionem ſacramentalem, quæ meré eſt χειτικὴ, applicari quod ne omni quidem hypoſtaticę vnitioni competit: ſed illi ſoli, qua filius Dei factus eſt homo: & quod ſingulare non eſſet, ſi in pluribus locum haberet. Poſtremò, dixi inuſitatum appellari non poſſe dicẽdi genus, quo nihil

hil sit in communi sermone vsitatius. sed de his, Deo fauente, suo loco pleniùs.

Inutilis est (inquis, pag. 29.) *omnis de tropis labor, nisi sensus pateat cui adaptatur: Ergo modus ille χεῖρες, quo contendit Beza corpus Christi de pane illo benedicto prædicari, debet respondere Sacramentali coniunctioni panis & corporis Christi: hic autem modus est prorsus incompertus.* Illud priùs concedo, Hofmāne, istud verò nego, Nec aliis mihi quàm vobis ipsis egeo testibus. Num enim inficiaberis, Lutherum disertis verbis scribere, *Christum,* id est Christi corpus (nec enim de ipsi⁹ Deitate istud intelligi potest) *sic esse in pane, vt Angeli & spiritus sunt in locis, id est definitiuè, & ita vt sese non metiatur eius loci sepatio, in quo est.* Hęc ille, inquam, totidem verbis, quem ego quidem non video, cur non deoscularer ut Maricon reuiuiscens. Addo aliud ex eodem auctore ac etiam libro testimonium, totidem his verbis conceptum. *Quoniam Christus est eiusmodi homo, qui supernaturaliter cum Deo vna persona sit, & extra eū hominē, nullus sit Deus sequitur eum tertiò modo supernaturali vbicung. Deus sit, itidē esse posse, & esse: ita vt Christi etiā quatenus homo est, plenè sint omnia: & vbi potes dicere, hic est Deus, ibi quoque opor-*

teat dicere Christum hominem esse, illo diuino & supernaturali modo. Itaque si Luthero credimus ex quo vbiquitarii suam illud portentum hauserunt, duplex erit coniunctionis corporis Christi cum pane modus, non ignotus sed aperte explicatus. vnus videlicet repletiuus, Christi humanitati cum Angelis & animabus nostris communis & ab institutionis Cœnæ Domini pendens, verè certè Marcioniticus: alter repletiuus, ipsius humanitati cũ Deitate communis: ideóque merè Eutychianus, & vnionis hypostaticæ definitioni ex diametro repugnans: à qua tamen illum deriuat ita vt etiam ante institutionem Cœnæ Domini Christi caro, in, sub, vel cũ pane re ipsa extiterit. Aliud autem est dicere hunc hominem etiam, Christum videlicet, vbique esse, quod verè dicitur per ἰδιωμάτων κοινωνίαν ne diuidamus personam cũ Nestorio, sed κατ' ἄλλο ne cũ Eutyche te sentiamus: quàm dicere Christum etiam quatenus homo est, (id est etiam secũdum humanitatẽ, vt apertè & ingenuè loquuntur vbiquitarii) vbique esse, quod merè est Eutychianum. Et tam ista duo inter se differunt, quàm ista verissima enuntiatio de Christo, homo est Deus, ab ista falsissima differt

differt, Humanitas est Deitas. Sed hæc fortasse dixeris Luthero excidisse in agone certaminis? nec enim arbitror fieri posse, vt hæc etiam tueri velis. Sed cuiusmodi est istud quod adhuc defenditis? *καὶ ἀλογίαν* enim esse oportet inter Sacramẽtalis tum cum pane coniunctionis & præbitionis, tum etiam perceptionis modum. Itaque si oralis est modus perceptionis, vnus & idem ipsis signis, corpori ac sanguini communis: non video, quin statuendum sit, eâdem prorsus ratione panem cum corpore, qua corpus cum pane coniungi, eâdem & vna ratione panem & carnem ori præberi: eâdem denique ratione nempe oris & dentium instrumento, vtrumque comedi: corporali videlicet, id est, qua corpus corpori essentialiter admouetur: immò etiam verè naturali, quum oris actio in edendo & bibendo merè sit naturalis? quamuis visibilis quidem sit præsentia ac præbitio & perceptio panis, corporis autẽ & sanguinis à vobis haud secus quam à Pontificiis inuisibiliter adesse, præberi, ac percipi statuatur. Quòd autem quæris, quo scripturæ loco coniunctio Sacramentalis declaretur, respondeo, toties id testari Verbum Dei, quoties veteres ritus corporales signa vo-

cantur, qui quum minimè fuerint res inanes, sed tales, vt aliud in illis videretur, aliud intelligeretur, & aliud corpori, aliud mẽti per fidem apprehendendum præberetur, rectè à nobis res corporales in sacramẽtis, vocari dico rerum diuinarum signa, & Sacramentalem coniunctionem rectè à nobis definiri, primùm quidem significatione, quæ genus est in hac definitione: deinde præbitione rerum illarum diuinarum: quo vocabulo differentia inter nudè repræsentatiua signa, & nostra quæ vocamus Sacramenta statuitur: & quidem nouo fœderi ad finem vsque sęculorum in nobis sanciendo destinata, quibus postremis verbis, tum vetera Sacramenta à nostris, tũ sacra ista à cõmunib⁹ discernim⁹. Respõdeo & illud: tanta omnium veterum & recentiorum, ne Luthero quidem infinitis in locis excepto, consensione Sacramenta vocari visibilia signa, inuisibilis gratiæ: in quibus aliud videatur, aliud intelligatur, aliud oculis, aliud menti repræsentetur: figuras Τύπες, σημεῖα, σύμβολα, ἀντίτυπα, vniuersaliter nuncupari, ac proinde ad relationis prædicamentum referri: siue substantiales sint res significatæ, siue qualitates, vt qui hoc neget (quod te facere aduersus Bremenses

menſes video) non magis ſis ad diſputandum quàm qui principia inficietur, admittendus.

At enim (inquis pag. 30. & deinceps) Beza negat vnionis Sacramentalis rationem eſſe myſticã. vbi? pag. (inquis) reſponſionis 184. Inſpiciatur locus. Nunquam hoc reperietur. Sed hoc inuenietur, diſtinguendam eſſe, vtpote multiplicem, vnitionem, vel potiùs coniunctionem Sacramentalem, quod etiam expoſuimus pleniùs, eiuſdem lib. pag. 136. & deinceps. Quatenus igitur res communes, putà aqua, panis & vinum, à naturali ſuo vſu, ad res alias mentibus noſtris ſignificandas transferuntur, hunc modum dixi & dico, clarum, perſpicuum, & vſitatum eſſe, nempe ſignificatiuum ex contrahentium pacto & voluntate: immò quòd hæc ſignificatio minimè ſit inanis, illud in cæremoniis etiam & ritibus humanis locum habet, vt pulchrè & expreſſè declarat Bernardus in ſermone de Cœna Domini, deſumptis: & tum ad Baptiſmum, tum ad Euchariſtiæ communicationem applicatis ex communi vſu exemplis inueſtiturarum, per annulum, per librum, per baculum, cuiuſmodi formulæ multæ in rebus quoque forenſibus

vsurpantur. Hæc si negas, nega etiam si libet solem in meridie lucere. Sed agè ista mittamus. Vos ipsi, qui Sacramentalem vnionem definitis, reali corporis in pane & sanguinis in vino coexistentia, annon eam designatis istis vt planis, perspicuis, & in communi vsu familiaribus similitudinibus, vini in cantharo, piperis in sacco, & aliis eiusmodi? Quid, quòd Luthero, à naturali & locali modo corporum coniunctionis, ad illum definitiuum, præ contentionis feruore, assurgēti, dicere placuit eo modo esse corpus in pane, quo legio Diabolorum erat in dæmoniaco Matth. 8? Ergo (inquies) mysticum, cœlestem, spiritualem, diuinum denique opus esse negas sacramentalem vnitionem. Absit. At non ideò quia significatiuus est ac etiam præbitiuus, ex pacto: quę omnia (sicuti dixi) communibus etiam humanis signis quadrant, sed quòd non humana sed diuina ordinatione: quòd non res ad vsum huius vitæ spectantes & caducas, sed sacras, & ipsis etiam Angelis adorandas (corpus videlicet, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi veri Dei & hominis, significent) ideóque à rebus communibus ad res diuinas traductæ, non signa sed Sacramenta vocentur: quòd deni-

denique legitimo illorum vsu fides quotidie crescat & nostra illa verè incomprehensibilis cum Christo spiritualis concorporatio, quam propterea Paulus mysterium magnum vocat, in nostris animis ad vitam æternam, istorum interuētu sanciatur. Quînam igitur nos mystica hæc esse signa, & mysticum illorū finem, cœlestem denique totam hanc actionē negaremus, qui mentem & fidem per signa de rebus merè cœlestibus commonefieri: res significatas menti fideli, non autem corporibus, repræsentari, & Spiritualiter, ac ineffabiliter & efficacissimè, quamuis longissimè dissitas, per fidem percipi docemus? ac non vos potiùs qui nuda esse signa censetis, nisi re ipsa essentiæ in terris coexistāt, & ore ac dentibus sumptæ, tum à dignis tum ab indignis percipiantur?

Exprobras etiam mihi pag. 34. & deinceps vsque ad 41. *Quòd in altera meæ responsionis parte, tuis (scilicet) argumentis conuictus sententiam mutarim, vt qui anteà dixerim metonymiam esse tropum λέξεως & in copula, quæ & ipsa λέξις est, à me collocari: postea verò negarim me agere de identicis prædicationibus, cuiusmodi est ista, Sceptrum est Regnū, neque de metonymia grammatica quæ in singu-*

laribus vocibus spectatur, sed de dialectica metonymiæ attributione. Respondeo primùm de identica prædicatione, eius mentionem à me idcirco fuisse factam, quòd explicationes metonymicarum enuntiationum cum ipsis metonymicis enuntiatis confunderes, idque perobscurè, id est tuo more, loquens, quum tamen hæc duo inter se magnopere differant. Exempli gratia, aliud significo, si metonymicè loquens dixero, Hic panis est corpus, &c. quàm si hoc per metonymiam explicans dicam, Hic panis est Sacramentum corporis. Hæc enim posterior enuntiatio est identica, qua definitio nominis dicitur de definito: definitio (inquam) nominis seu vocis, prout, in illa metonymica enuntiatione accipiebatur, non autem simpliciter, vt quum dico, ensis est gladius. At illa prior enuntiatio minimè talis est: quia signum & res significata, etsi hæc de illo dicatur, manent tamen res duæ numero, re ipsa, & natiua sua significatione, disparatæ, & sola relatione sacramentali coniunctæ. Hinc autem sequitur, quoniam tropus neque in subiecto neque in attributo à me collocatur, sed in copula, quæ & ipsa est λέξις, non negari à me metonymiam λέξεως. sed quoniam

niam copula non est propriè pars integralis attributionis, sed illius tantùm index, Idcircò rectè quoque metonymiam hanc à me non constitui Grammaticè in vocibus (nempe subiecti vel attributi, quæ sunt κείμενα principia enuntiatorum) sed in attributione, siue in ipsa affectione & habitudine. Secundum hanc enim (licèt neutrius mutata propria significatione quum verus panis de vero corpore dicatur) prædicatum corpus de subiecto pane dicitur: quod si non semper nec vbique accuratè expressi, non tamē propterea dici possum tuis argumentis victus sententiam mutasse, quamuis quoties rectiora me docueris, vltrò sim veritati cessurus. Quàm fortiter autem meam de metonymia potiùs in copula quàm in prædicato constituenda sententiam oppugnaris, vel ex hoc argumento quiuis diiudicet. *Metonymia est* (inquis pag. 39.) *quum signatum pro signo, aut contrà, vsurpatur, non autem quum vnum de altero dicitur.* At mihi quidem contra vna & eadem res esse videtur signatum pro signo, aut contrà vsurpari, (quod si fiat, tum metonymia vel in subiecto statuitur, vt quum corpus Christi in Cœna Domini creari, consumi, in terram cadere dicitur) vel in

prædicato, vt plerique has enuntiationes explicãt, de quibus agimus, & metonymicè vnũ de altero dici, copula EST pro SACRAMENTALITER SIGNIFICAT explicata. Quamobrem has duas phrases, VNVM DICI PRO ALTERO, & VNVM METONIMICE DICI DE ALTERO distinxi: ita videlicet vt ista non re sed ratione differant: sin minùs, velim hoc mihi demonstres, has duas sententias, quòd ad rem ipsam attinet differre, HIC PANIS SACRAMENTALITER SIGNIFICAT CORPVS MEVM TRADITVM PRO VOBIS, & HIC PANIS EST SACRAMENTVM CORPORIS MEI TRÁDITI PRO VOBIS.

Vnum adhuc ex Præfatione tua superest, in quo magnopere exultare te video. Quum enim argumento meo II. collegerim ex recordationis voce corpus Christi non posse præsens constitui, quòd memoria sit absentium in præsentium. Respondes *Crasse à me permutari tempus cum loco, quòd res cuius memoria sanciatur, possit ei loco esse præsens, in quo homo eius recordetur, imo & eo ipso tempore esse præsens, quo quispiam eius recordetur, ad ipsius videlicet con-*

spe-

spectum. Sed quorsum ista? & quum hæc scriberes, an satis eras memor eius quod addit Paulus, nempe, Mortē Domini annunciabitis (hæc est autem Christi recordatio) VSQVEDVM VENIAT? Num verò præsens est in terris corpus, quod de cœlis venturum adhuc expectamus? Et de præfatione quidem tua hactenus dictum est. Vlteriùs progredientem Deum mihi concessurum spero, vt is regat veritatis spiritus, qui me ab his horrendis maledictis asserat, quibus me, licet, Deo, totáque Ecclesia teste, in qua tricesimum octauum annum ago, immerentem oneraſti, Et id quæso, quàm iusta, ex meis προλεγομένοις arrepta occasione? Deploraui, *in hac tristissima controuersia rem eò deueniſſe, vt iniuriis potiùs quàm rationibus sæpe sit certatum.* Quid hac deploratione iustius? At tu, *quis te*, inquis, *in hoc genere superauit?* Quasi verò à vobis duntaxat ea in re peccatum fuisse dixerim: quod vt meliùs noris, compara, si libebit, alteram eorum quos nominas dialogorum editionem, & comperies nemini magis quàm mihi ipsi illa parerga, & quamuis nō ita, vt tu putas, temerè & ἀπροσδιονύσως, tamen extra causam dicta displicuisse, vtpote quæ penitus expunxerim. Etsi

enim affinis ille tuus, cuius amarulentiam alij quoque permulti ex vestris adhuc experiuntur occasionem nobis prior præbuerat. Agnosco tamē illum minimè fuisse imitandū. Neque ego is sum, Hofmanne, per Dei gratiam, qui mea vel aliunde vel à me ipso detecta σφάλματα tueri quàm agnoscere & deprecari malim. Illa verò, quæ vt acerbiùs dicta, in altera quoque mearum quæstionum parte annotasti, partim non ad vestrum dogma, sed ad illud βδέλυγμα nunquā satis detestabile pertinere, facilè lector non iniquus deprehendet: partim quum non sint in cuiusquam personam, sed in eam doctrinam scripta, quam ego quidem nulla prorsus Verbi diuini auctoritate niti, imò penitus illi repugnare arbitror; & ita quidem, vt Christianæ non modò synodo, sed etiam cum quouis συζητητῇ mea hæc omnia vltrò subiiciam: quam tibi vel cuiquam alij iustæ offensionis causam præbui? *Immò* (inquis pag. 7. & 8.) *hanc συζήτησιν offerens, vestratibus, bone vir, voluisti palpum obtrudere, quos solos offendere vereris: quòd sis interdum singularis, & à communi sententia discedens, nostrates adeò non curans, vt offensiones & contentiones non necessarias reuoces.* Ego verò Hofmanne, miser-

miserrimum esse me peccatorem, sed tamen pro meo modulo, & ex singulari Dei beneficio, pietatis & integritatis studiosum ausim me citra arrogantiam dicere, & aliquibus per Dei misericordiam in Ecclesiam Christianam hominis Christiani officiis ostendisse. Tu verò videris, quo iure & qua auctoritate, de mea conscientia statuas. Duo sunt enim ex quibus homines de hominum hypocrisi possunt aliquid statuere: oratio videlicet non aperta nec secũ consentiens, qualis est eorũ, qui sifrigidũ & calidũ simul efflant, & qnorũ facta dictis repugnantia. In illa mea oratione palàm, apertè, ingenuè, *sum precatus ne quis eius libelli mei lectione offenderetur, & paratum esse me sum testatus de iis Christianè cum quibus suus conferre, & certiora & verbo Dei docentibus cedere.* Quid in hoc sermone non clarum & perspicuum? Aliud verò in animo quàm in ore habuisse me, vnde tandem probatis? An quòd tuis aduersum me scriptis non crediderim, quibus argumenta mea manifestè conuelli tibi persuasisti, mihi verò persuadere non potuisti?
Quasi verò qui cùm Hofmãno non sentiat, nihil sentiat: aut qui Hofmanno, depromptis ex Dei verbo, vt ipse quidẽ non

dubitat, argumentis non assentitur, necessariò sophistam agat: quasi Christianam συζήτησιν mecum instituens, ac non potius plura in me conuitia quàm argumenta cõtorqueris: quasi denique non disputator, sed iudex ad hanc causam accesseris. Mẽse Maio extremo superiore, quamuis hac ætate, & affecta valetudine, & tempore admodũ incomodo, Mompelgardũ ex Illustrissimi & benignissimi Principis Comitis Vvittembergensis voluntate, euocatus, ad iuncto mihi collega, Antonio Fayo, & Abraamo Musculo, Bernensis Ecclesiæ pastore, septem dierum iter molestissimũ eò vsque confeci, vt de istis cõtrouersiis cum iis conferrem, quibus nullos esse constat acriores nostræ, id est, Heluetię confessionis aduersarios. Contuli tamen cum eis in Illustrissimi Principis conspectu & plurimorum tum Gallorum exulum nobilium, & aliorum indigenarum confessu: non sanè vlla spe secuturæ cum illis consensionis, vt qui disertè testarentur se ne latum quidem vngnem à sua sententia discessuros: sed partim ne defugisse colloquutionẽ viderer, partim, (ita me bene Deus amet, quod ex animo loquor me, Hofmãne, Deus ille meus futurus almus itidem iudex nouit

uit) eáque sincera voluntate, vt si quibus argumentis sua probarent, mea refellerẽt, palam in illorum partes transiens veritati cederem. Cui enim ego viuo? & in cuius gratiã velim ego meipsum & alios in æternæ maledictionis præcipitiũ dare? Roga ex illis, sivoles, non quidẽ verã an falsam sententiam defenderim (admodũ enim iniquum esset eosdem habere aduersarios & Iudices,) sed an aliqua mihi vocula exciderit immoderata, & quę simulatum animum præ se ferret. Mansimus ergo vtrinque in pristina sententia, siue hæc mea est siue illorum iudicii imbecillitas, cui Dominus pro sua misericordia medebitur quũ volet. Quicquid enim scriptitatores nonnulli temerè & falsò garriant, syncerè vtrinque actum esse puto. Sed agè, meas qua si singularitates expendamus, si priùs hoc dixero, vix posse melius, quàm ex hoc ipso cuiusmodi tua hæc sit acusatio deprehendi. Quid enim palpatores? Aiunt? aio: negant? nego. Hoccine vero est singularem esse, & à communi sententia discedere? *Nouum est* (inquis, pag. 7.) *quòd abstractiuas loquutiones nulla fidei iactura cõcedi potuisse statuisti, si modo καθ' ἄλλο adiiciatur, vt hac adiuncta restrictione, Deitas quo-*

que crucifixa, vel mortua dici possit: quod ego non probo. Sed si hoc ex animo loqueris, cur non vicissim eos damnas, qui humanitatem Christi (siue hominem Christum, quatenus homo est,) eâdem prorsus ratione volunt non quidem subiectiuè, (quo modo Kemniti⁹, rectè fassus proprietates naturarum suarum subiecta non egredi, Lutheri sententiam superiùs à me citatam emollit) Deitatis tamen à qua assumpta est virtute & potentia ineffabili, simul sua essentia & in cœlis & in terris inuisibiliter, & illocaliter in, sub vel, cum pane adesse? Cur, inquã, hoc exẽplũ, omittis? Idem enim est vtrinq; fundamentũ: eadem vtrinque statuitur hypostaticæ vnitionis definitio: Et, quum hîc non agatur de donis in ipsam Christi humanitatẽ subiectiuè, siue, vt in scholis loquuntur, habitualiter collatis, verè quidem dicitur, sed nihil ad rem facit quod obiici à nonnullis consueuit, τὸν λόγον videlicet nihil ab assumpta humanitate, humanitatem verò tum subsistentiam, tum plenitudinem donorum spiritualium à λόγῳ accepisse. Cur, inquam, hoc exemplum superiori saltem non adiunxisti, à me eo ipso loco positum, quẽ hîc redarguis? Annon, vt hoc ipsum face-

res

res quod mihi obiicis, id est, quòd vestrates offendere verearis? alios quidem realē naturarum communicationē, & si non in verè abstractis, tamen in adiectiuis & denominatiuis apertè asserentes, & vsque ad vbiquitatem cum Luthero progressos: alios verò tectiùs agentes, & eundem tamen admittētes errorem: quum idem velint de humanitate, siue humana natura, atque de homine prædicari? Ad me verò quod attinet, res ita se habet. In prima mei illius libelli editione, conciliandæ concordiæ studio sum eò vsque progressus, vt abstractiuas loquutiones, modo illud κατ' ἄλλο adiiceretur admitti posse putarem. Sed à fratre eruditissimo, & verè secundum fraternam charitatem mecum agente admonitus, abstractis illis nominibus nunquam designari naturas, nisi quales sunt in sese, & subiectiuè: ac proinde non minùs falsò & ridiculè, vel Deitati vllo modo tribui posse humanitatis propria, vel humanitati Deitatis proprietates, quàm dici Deitas, esse humanitas, vel humanitas esse Deitas, totum illum locū in altera editione meritò expunxi: tantùm abest, vt pertinax in errore agnoscendo & deprecando fuerim, qui tamē, si verborum vsus hoc pateretur, & nisi istud aditum ad multa falsa patefa-

ceret, Veritati nihil detraheret, vt nemò hic in me possit vllam in ipsa doctrina discrepantiam notare. Et vt melius etiam noris, quàm tu me meùmque ingenium parum noris, atque adeo quo candore soleã excipere doctorum fratrum monita, ecce tibi fratris nomen edo cui emendationem hanc debeo. Is est Ioannes Piscator, vir non vulgariter eruditus, & in schola illu strissimorum Principum Nassouiensium Herbornensi egregiam operam nauãs, cui quantum de aliis etiam monitis debeam alibi gratus profitebor.

Alterà mea nouitas (inquis pag. 38.) *hæc est, quòd contra Oecolãpadium & Caluinum, cum Zuinglio prædicatũ eximà à tropo, quod si fiat Pezelius euitari posse negat sacramentarium errorem.* En rursum quantopere vererer nostros, quos vocas, offendere. Nihil autẽ in re ipsa variari, siue prædicato siue in copula metonymiam statuas, quoties iam ostendi?

Tertiò sum tibi singularis *in doctrina de baptismo meram solummodo probabilitatẽ præ texens, & hac conscientiã me accusantẽ consolans.* Hoccine verò est, Hofmanne, bona fide agere? Doctrinã Baptismi pro meo modulo explicaui quæstionibus septuaginta quatu-

quatuor, & in quatuor duntaxat ex tanto numero feci probabilitatis mentionem, quærens qua ratione infantes Christianorum baptisentur.

Quæstione igitur 123. *Dico formulam fœderis indefinitè his verbis conceptam, Ero Deus tuus & seminis tui, & charitatem, nos monêre vt benè speremus in genere de iis omnibus qui ex fidelibus nascuntur: particularia verò occulta iudicia esse Deo relinquenda.* Quæst. 124. *Dico fidelium liberos probabiliter censeri Deo gratos esse æterna in Christo electione, cuius illud satis idoneum testimonium est quòd eos voluerit ex piis parentibus nasci.* Idem repeto quæstione 127. nempe, *Meritò præsumi seruandos omnes ex piis parentibus oriundos, vt qui in fœdere comprehensi videãtur probabili vel imaginaria duntaxat coniectura.* Cedo, Hofmanne, quid in his potes meritò reprehendere? Num enim tu is es qui aliorum corda tam certò possis perspicere, vt certò & necessariò possis de singulorum fide & salute statuere?

Quæstione denique 128. quum antea dixissem quod de fide ad promissionum salutis adeptionem in singulis necessaria dicitur, videri mihi ad solos adultos pertinere: nec tamen propterea infantes ex sanctis

parentibus oriundos à salute excludi vel Baptismi fructus, etiam si ante auditum & fide apprehensum verbum ex hac vita excedant, expertes censendos, sed potius seruatos, & fructum Baptismi consequutos meritò, relictis Deo arcanis ipsius iudiciis præsumi: non ex opere operato, sed quòd eorum parentes non sibi tantùm, sed suis etiam nascituris posteris æternæ vitæ fœdus ex ipsius formula, Ero Deus tuus & seminis tui, apprehenderunt. Quum hęc, inquam, antea pluribus exposuissem, tandem hæc subiicio: *Hæc tamen sic à me dicta sunto, vt Ecclesiæ Christianæ iudicio submittantur. Nec enim ignoro posse etiam dici infantibus sic dari fidem* δυνάμει, *vt* δυνάμει *quoque non* ἐνεργείᾳ *sint anima rationali præditi. Quid tamen mihi probabilius videatur ostendi: neque sententiarum hac in re diuersitas fidem ipsam Christianam labefactat.* Hæc igitur mea sunt in quibus ecquid tandem est quod meritò conscientiam meam accuset? an nouũ est dogma in Ecclesia, docere quòd infantes in fidem parentum baptisentur? an hoc quicquam detrahit pædo baptismo vel baptisatorum infantium meritò præsumptæ saluti? Immò quæ vestra est hac in re constantia? alij siquidem tradunt, & quidem

dem quasi irrefragabili asseueratione infantes esse formata fide ignoto quodã modo præditos, producto Ioannis Baptistæ exemplo qui sit in ipso vtero donatus Christi agnitione. quo tamen argumento nihil satis firmi nec ex coniectura quidem concludi posse mihi profecto videtur. Alij verò fidem cunctis sine exceptione infantibus baptisatis conferri in ipso Baptismo docent. Et nisi ipsis assentiamur, nos quasi Baptismi gratiæ hostes execrantur. Atqui si hoc verum est, potior fuerit infantium quàm adultorum Baptismus, quum hypocritis adultis nimiùm multis sit inutilis ipsorum quidem non Dei culpa Baptismus. Nec stare poterit prior sententia, quòd fide sint in vtero præditi infantes: vnde consequetur illam in Baptismo non dari, sed antea datam sanciri & obsignari. Denique quum nemini quicquam præscribam, atque adeò Ecclesiæ iudicia mea (si hæc mea sunt) subiiciam, quam hîc in me vel adulationis vel arrogãtiæ speciem inuenies? quo iure traditam à me Baptismi doctrinam, vt sola probabilitate fultum infamare potuisti? quàm iustè quod de certa quæstione dixi ad vniuersam doctrinam trahis?

Dolet tibi pag. 9. quòd tantum tribuam

eius voluminis auctori, qui consensus orthodoxus appellatur, quem etiam publicè te refutaturum minaris. Ego verò tuo iudicio minimè deterritus, & veritatem doctrinæ illo libro fortissimè propugnatam amplector, & in hoc homine iudicij firmissimam soliditatem, lectionem penè infinitam, diligentiam summam non possum satis (Deo sit laus) admirari, & tibi cauēdum etiam atque etiam censeo, ne si refutandum illum susceperis, dentem solido infregisse comperiaris. Age tamen quod voles. Si rectè quicquam hîc egeris, laudem etiam à me referes. Sed optimum virum Caluinum vocari quînam tandem ferre nō potes, Hofmanne? *Etenim si tibi talis est* (inquis pag. 14.) *quî fit quòd Bolseco vitam eius satis turpem & infamem describenti, & quidem te testem compellanti non respondeas, tu, inquam, discipulus quondā & postea collega, nunc verò successor Caluini?* Quasi verò Bolseci impudentissimi monachi triplici in his regionibus exilio, vxoris apud Papistas canonicos prostitutione infamis: quadruplici apostasia notati: ad nobis malè dicendum à tenebrionibus quibusdam conducti: quem agyrtam hinc inde ab ipsis Pontificiis pulsum egestas tandem paulò

paulò post istos vomitus, Anisij Sabaudiæ oppido, miserè enecauit, apertè falsas & tam impudenter confictas fabellas, quàm si Americæ regnum ambiuisse, vel Turcas aduersus Christianos armasse Caluinus diceretur, dignari me vlla refutatione oportuerit. Vixit vir ille in omnium oculis, docuit viginti sex annos in ciuitate & Ecclesia frequentissima, ita integrè & innocenter, vt omnibus charus, & insigne virtutis omnis exemplum habitus, nullum habuerit inimicum nisi vel apertè veritatis, quam docebat, hostem, vel ex diuitiis & flagitiis notum, quorum ille implacabilis hostis erat. Et illum arbitratus fuissem ego, post honestissimè & purissimè exactam vitam, religiosissimè in Domino mortuum, vlla defensione aduersus illum perditum nebulonem indigere? Quòd si te vel quenquam alium iuuat istis maledicis credere potius, quàm iis quę infinitorũ penè hominum myriades & sol ipse redarguunt, fruere tu sanè tua credulitate. Ego non rumores incertos sequutus, non aliquo priuato amore abreptus, sed certa, cõperta, & testata omnia perscripsi. Sed quî fit vt hic mihi, quem idem Bolsecus, præcinente inter cæteros pseudepiscopo Santelio

idem Bolsecus tam horribilibus mendaciis commouere se posse sperauit, silentium idem non exprobras?

An quòd legisti quæ præcinenti Santesio: quę Gallis ad mihi maledicendum conductis insanis vatibus: quæ denique succinenti demum Rabbinissimo siue Rabidissimo Genebrardo perinuitus respondi? Ea si tibi non satisfecerunt, agedum nomen ede inter meos accusatores: sin verò (sicuti fortasse debuerunt) satisfecerunt, cur illorum omnem virulentiam superas, idque qua tandem occasione? vt omnes ad sese mutuò placidè & candidè tolerandos & erudiendos excitarem, dixi nouum non esse vt præstantissimi etiam viri quotidie discendo proficiant, prolatis primarum Ecclesiarum, ipsiúsque adeò Petri, Pauli, Timothei exemplis.

Istis adieci ingenuam ipsius Lutheri confessionem, disertis verbis agnoscentis sese istis contentionibus abreptum, sæpe peccasse tribuendo personæ quæ sunt naturæ, & contrà, & magni illius Philippi δευτέρας φροντίδας. At tu, Hofmanne, istis quidem subscribis in genere, sed ista specialia cur, obsecro, pręteris? Nam hoc illud est de quo nunc agimus, & hic ille est scopulus apud

quem

quem hęretis. Quid enim aliud esse potest Humanæ naturæ Christi tribuere, quòd siue pluribus (vt tu & vestri docetis) siue omnibus locis (vt docent vbiquitarij, vtrumque verò disertè in Lutheri scriptis extat) sua Essentia reipsa adesse possit, quã quod vnius diuinæ naturæ tam proprium est οὐσιωδῶς vt ne Angelicæ quidem naturæ tribui possit, ad humanam naturam apertè transferre? Et maximum hunc errorem scilicet excusare vel tegere potest Omnipotentiæ diuinæ latibulum, & ignotus ille modus quem prætexere consueuistis. Δευτέρας autem illas Philippi φρεγνήδας à te prætermissas quidem fuisse non miror, sed hoc miror ausũ esse te pag. 115. Cinglianorum appellationem tegere illius viri authoritate, & quædam etiam ex veteribus ac penè primis illius scriptis aduersum nos citare, à quibus illum postea hac tota controuersia meliùs perspecta discessisse non ignoras. Ad meas autem illas annotationes quod attinet, viuo & illarum editione probante Caluino, editas, (quod exemplum protuli, vt quantum vir ille ab ἀυταρκείᾳ abfuerit omnes intelligerent) verum quidem illud est quod ais, me non paucis locis ab illo in contextus versione & expli-

catione dissensisse, quod ille patientissimè tulit: sed quòd in vllis Christianæ doctrinę capitibus ab illo dissenserim nūquam probabis. Quòd si me in istis fuisse potius hallucinatum quàm illum ostenderis, non est certè quidquā in quo mihi magis gratificari possis.

An verò propterea vel ego, vel alius quisquam, Caluinianus appellandus? Minimè profectò, sed Christianus, donec ostenderitis Caluinum à Christi verbo dissentiendo, Ecclesiam Christi scidisse: quod neque adhuc nobis ostendistis: Priuata enim vestra iudicia nihil moramur, nunquam nequevocati neque auditi, immò quos, communem legitimam & verè Christianam synodum tot iam annis flagitantes, ne vocandos quidem, nedum audiendos esse, vestrates dicunt & scribunt: accusatores iidē & iudices αὐθαίρετοι, quod neque humano neque diuino iure licet. Profer autem mihi, quæso, vel vnum ex præstantissimis etiam veteribus Græcis & Latinis Theologis, qui non aliquibus næuis, etiam in magni momēti rebus, non laborarit, & suos ita docuerit. An ab illis propterea sectarum nomina deduxeris, sicut Simonianos, Arianos, Manichæos & cætera

tera eiusmodi monstra, partim vt manifestissimæ falsitatis reos homines, partim in legitimis synodis rite auditos, & ex Dei verbo dãnata dogmata pertinaciter tuentes, damnatos, à suis auctoribus cognominamus? Quòd si requiris præterea veteris Ecclesiæ exemplum aliquod, ex quo appareat manifestiùs quantopere ab istis factionum nominibus, etiam quum præbita occasio videretur, ipsi Apostoli abhorruerint: ecce tibi Phileti & Hymenæi dogma, quo vnũ ex præcipuis Christianæ religionis capitibus, resurrectio videlicet à mortuis, tollebatur. Hoc admodum acriter refutauit Apostolus, qui tandem eos ipsos Satanæ tradidit, quum non paucos seduxissent. Philetianorum tamen vel Hymenæanorũ cognomentum non legimus: & serò fuisse Nicolaitas nominatos ex eo coniicimus quòd in Apocalypsi demum libro, vltimis Apostolorum temporibus scriptos, Paulo nec Cerinthianos nec Hebionitas nominante, sed τὰς ἀκροβυστίας illos & eorum discipulos appellante. Quòd si nec facilè, nec temerè, sed præeunte demum legitima cognitione, & non nisi cogente necessitate vt Ecclesiis caueretur, Sectarij à suis auctoribus denominati sunt: quid iis fiet, aut

quid tandem prætexent qui Christianorum nomine non contenti, Lutheranos se se inscribunt, & hoc nomine vocari gaudent? Nam hos ego non minus, imò etiam magis reprehendendos putaui, quàm eos à quibus Zuingliani & Caluiniani nuncupamur. At tu primus, quem quidem nouerim, inuentus es, Hofmanne, qui hoc probrum & dedecus vt rectum quiddam tutari auderes. Ratione & iudicio, an verò potiùs tum nostri odio, tum præpostero in Lutherum studio, agedum ex tuis argumentis diiudicetur. *Si Deus*, inquis, *ab hominibus à quibus verè colitur cum laude sua appellationem accipit, vnde tantus est Ecclesiæ Dei splendor, vt quum Ezechias suum Deum, Esaiæ Deum nuncupauit, Esai. 37. & Rex ille Deum Danielis appellauit, Daniel. 6. cur à probatis Dei seruis sine dedecore vocari non possit?*

Audi, Hofmanne, si viueret hodie Lutherus, ille quid tecum ageret, audiens sese abs te cum iis conferri, qui sunt propter peculiarem & penitus extraordinariam vocationem ἀυτόπτου, in doctrina ἀναμάρτητοι, & omni exceptione maiores? quorum deniq; dictis ac scriptis vllo modo refragari, perinde fuit atque in ipsum Deum insurgere? quod nemini à tēporibus Apostolo-

ſtolorum cõtigit. Hi ſunt enim qui domus Domini fundamenta iecerunt, quibus qui ſucceſſerunt, & ad conſummationem vſque ſeculi ſuccedent, quantumcunque præſtantes & eximij, tamen, te ipſo quoque teſte, ſine exceptione audiendi non ſunt: neque ſunt tales vt in eorum verba iurare nos oporteat. Deinde propoſitam quæſtionem permutas. Nec enim quæro an vt ex Abrahami, Iſaaci, Iacobi, Moſis & aliorum Prophetarum & Apoſtolorum nominibus, ſic etiam à Luthero, Philippo vel alio quopiam noſtris temporibus, vel olim poſt Apoſtolos excitato diuinitus homine, fas ſit Deum cognominari. Sed hoc quæritur an citra manifeſtam idololatriam, fas ſit in Eccleſia ſeſe pro Chriſtianis ab vllis hominibus cognominare, quod quum vt rectè factum tueris, non modo ca res omnis Chriſtianæ vetuſtatis exemplo, ſed etiam expreſſo Pauli verbo refelleris: qui Corinthios neque à ſe, neque à Cepha neque ab Apollo denominari ſuſtinet: quoniam inquit, neque diuiſus eſt Chriſtus, neque illorum quiſquam pro nobis crucifixus. Ecquis verò poſt illos extitit, cum ipſis conferendus?

Hortatus ego vt Pauli monitis obſe-

quuti, pro eo quòd alij alios istiusmodi cognomentis mordemus & laceramus, nemo sibi indulgeat, sed firmi infirmos tolerent, *Nolim* (dixi) *vtra pars sit infirma disceptari, quamuis Dei beneficio nullo concordiæ libro egeamus, quòd consentientes sint per omnia nostræ confessiones.* Concedēs vobis propterea fidei robur, quoniam nos soletis ad puerilem catechismum relegare: quæro cur igitur cum infirmis & rudibus tam impatienter agatis. At ne hoc quidem ferre potes, nec aliter in me laxis habenis inueheris, quàm si ausus essem *hac collatione doctrinam diabolorum præferre Christi doctrinæ*? Hæc enim tua verba sunt pag. 19. Immò vide sis, Hofmanne, ne non sit in cœlis rata hæc tua confidentia: ac ne potiùs (imprudēs tamē vt opinari malo) in illam horrendam execrationem incurras qua iis maledicit Propheta qui malum appellant bonum & tenebras lucem. Méne verò tam ineptum & rerū humanarū imperitum atque adeò insanum esse putas, vt contra omnium etiam seculorum exemplum, vel omnem consensionem probem, vel denique dissensionem reprehendam, vel discordiæ spiritum in ipsis etiam Ecclesiæ visceribus sæpissimè grassari nesciam?

& quæ

& quæ sit denique humani iudicij, etiã absque improbitate, imbecillitas ignorem?

Itaque tota hac scriptionis molestia carere tibi facilè licuit. Quæ verò sit nostra tum in scholis, tum in concionibus modestia, si non placet ex meo testimonio discere, quid ad me? Res tamen ita se habet, neque vlla, vt spero, intemperie à nobis vnquam obtinebitis vt malimus vestrorum cõcionatorum exemplum imitari. Quum autem hanc nostram consensionem non tantùm negare, sed etiam refutare, & quidem prolatis quadraginta quatuor & amplius locis constitueris, agè, nunc hoc agamus.

Ad primam repugnantiam.

Primùm igitur pagina 100. ibes à me conciliari cum eo quod dixi, confessiones nostras non egere cõcordiæ libro, id quod præfatus est Aspastes noster de suis in Confessionum harmoniam obseruationibus, *iis nimirum singularum ambigua explicari, illustrari obscura, quæ porro inter se pugnare in speciem videri possent, modestè conciliari, quæ denique in aliqua manent ad huc controuersia, (ea verò pauciſſima esse) candidè indicari.* Faciam quod iubes, Hofmanne,

tibi paucis respondeo: neque in ambiguis, neque in obscuris, neq; in iis quæ in speciem pugnare videri possint, vllam esse repugnantiã vt ex illis ipsis obseruationibus liquet: controuersias autẽ alicuius quidẽ momenti, quæ supersunt, & quas candidè iudicare, non autem, (vt nos parùm candidè criminaris) deprauare studuimus, scito ad vestrarum partiũ confessiones referri. Ad id autem quod citas ex ortodoxo consensu, tunc respondebo quum mihi ostenderis vel minimam in eo apparere repugnantiæ speciem. Num enim ista contradictoria sunt, Plurimas Ecclesias Polonicas, publicè inter se consentire in nostra confessione, & tamen alias esse in eadem Polonia diuersæ, nempe vestræ sententiæ, inter quos sunt etiam nonnulli ex Bohemis quos vocant fratribus, quibuscum tamen nostri pacem fraternam colant? Quorum exemplum quòd nolitis imitari, an estis propterea illis religiosiores?

Ad. 2.

Secundo loco Danæum charissimum fratrem mihi opponis, qui Deum scripserim, vbique essentialiter esse, quum Danæus in Lombardum scribens. lib. Senten. 1. cap. 14. dicat orationem illam vulgatam

DEVS EST VBIQVE, intelligendã esse de causali & ἐνεργητικῇ præsentia. Respondeo, Hofmanne, vel nimiùm oscitanter hunc Danæi locum te legisse, vel odium nostri tibi tenebras offudisse. Nec enim quærit aut explicat Danæus, nec ibi disputat quo sensu dicatur DEVS ESSE VBIQVE, sed illius quæstionis conqueritur Lombardum nullum vsum ostendisse, ex qua tamen bene demonstrata conuincantur tum Manichæi, tum Aristotelici, tum Platonici: omnes in eo errantes, quòd Essentialem Dei præsentiam in omnibus rebus ab ipsius ἐνεργίᾳ separent. Quod autem ait Marnixius cuius epistolã meis inserui, Caluinum hanc quæstionem refugisse, sic demum esse accipiendum vt curiosam & inutilem eius speculationem vitandam censuerit, nõ autem per se curiosam esse existimarit, vel ex eo constat quòd eius vera explicatio tum ad refellendum Manichæorum dogma à Seruetistis renouatum de Dei Essentia rebus ommibus permixta, tum ad hypostaticæ duarum in Christo naturarũ vnitionis intelligentiam prorsus requiritur. Danæum autem si opinaris vsque adeò ineptiuisse vt Deum sua Essentia vbique esse, id est Deum esse Deum negarit, & illum versicu-

lum damnarit, Enter, præsenter Deus est & vbique potēter: magnā illi iniuriam facis,& partim eo ipso etiam loco quem tu citas,partim annotatione quarta in primū caput eiusdem distinctionis 37. refelleris. Quod ad missionem autem Sp. Sancti attinet,non scripsit Danæus *Missionem Spiritus Sancti esse præsentiam singularem & distinctam ab vniuersali,* quod tu illi falsò imputas, sed *Mitti Sp. Sanctum, esse, sentire atque habere eū efficacē nouo præsentiæ ac energiæ modo, siue peculiari quodā & extraordinario effecto,* vt copiosè declarat cēsura ad distinctionē 14. neq; id vllo modo repugnat Essentiali præsentię trib⁹ personis cōmuni.

Denique, Hofmāne, quorsum hoc ad impugnandam confessionū ab Ecclesiis nostris exhibitarum cōsensionem, in quibus ne tenuissima quidem est huius quæstionis mentio? Falleris autem si quod dixi de confessione Turriana, in qua de ipsis Christianæ fidei capitibus, non autem de singulis quibusuis quęstionibus, neque de singulorū locorū interpretatione agitur, de singulorū in singulis cōsensione dictū existimas. Ista verò qualiscūq; sit varietas, vel etiam in istiusmodi particularibus discrepātia iudicij, nec fidei integritati quic-

quam

quam detrahit, neque facit vt propterea ἐνοπτρῷ libro indigeamus.

Ad 3.

Hîc requiro vel iudicium tuum, vel candorem, vel vtrumque, præterquàm quòd hoc rursus singulare est, in quo facilè quispiam etiam optimus falli potest, qui tamen in eandem fidei confessionem penitus consenserit. Scribens aduersus Selnecce-rum, vestri certè ordinis dedecus, dixi in hoc enuntiato, Homo ille Christus est omnipotens, viuificus, &c. non tamen in seſe sed καθ' ἄλλο, id est quatenus in verbo subsistit, me hac phrasi, Homo ille in seſe, personam Christi non nominasse, sed humanam eius naturam, & quidem in seſe, id est in abstracto. Addidi postea diserte hęc totidem verba. *Sed agè errauerim, non in re, sed inverbis, cum veteribus nonnullis orthodoxis, quos nondum satis erudierant hæreticorum captiunculæ. Hoc tamen scriptum volui, humanam naturam non in seſe, sed* καθ' ἄλλο *esse Omnipotentem, Omnipræsentem, & adorandam.*

Quid verò Zanchus noster quicum frustra committere me laboras? *Earum*, inquit, *enuntiationum proprius ac simplex modus est, in quibus quæ sunt vnius naturæ propria, ea*

de persona Christi prædicantur, nomine vel ab eadem natura denominato, vt hic Deus noster omnipotens est & vbique præsens, Item, *Hic homo passus & mortuus est: vel personæ propriè expresso, vt Christus omnipotens est, & vbique præsens, &, Christus passus & mortuus est, quibus*, inquis, *exemplis denegari non potest illud in sese.* Respondeo, Hofmanne, nunquam visam nedum lectam mihi fuisse Zanchi nostri disputationem: ex qua hanc thesim citas, sed tamen dico illam mihi vt verissimam probari, nec quicquam minus appositè in ea re dici abs te potuisse. Nam quod ad huius regulæ priorem partem attinet: illas videlicet enuntiationes, Hic Deus noster omnipotens est & vbiq; præsens, &, Hic homo passus est & mortu⁹, quibus & ista addi potest, ὁ λόγος est omnipotens & vbique præsens: eæ verę esse possunt etiam extra incarnationis œconomiam: & quum in iis prædicatum de subiecto secundum suam naturam dicatur, illam restrictionem IN SESE, non admiserint nisi superuacaneè. In alteris verò istis, Christus est omnipotens & vbique præsens, & Christus est passus & mortuus, etsi prædicatum de toto quidem subiecto propter vnitatem personæ, ac non de toto subiecto

ſubiecto dicatur propter dimenſas naturarum proprietates, addi poteſt in priore exemplo reſtrictio κ) πνεῦμα, vt loquitur Paulus initio epiſtolæ ad Romanos: in poſteriore verò κατὰ σάρκα, vel ἐν σαρκὶ, vt loquitur Petrus: at illud κ) ἄλλο ridiculè adieceris, quũ perſonæ in ſubiecto expreſſę nihil extra ipſam attribui poſſit: illud autẽ ſeſe fruſtra prorſus addideris, quũ ſatis intelligatur prædicatum de perſona non poſſe verè niſi in ſeſe dici.

Ad 4.

Fateor ſic à nonnullis deſcribi ἰδιωμάτων communicationem, vt ipſam quoque naturarum in concreto vnionem comprehendat, qua dicitur Deus (nempe ὁ λόγος) eſſe homo, & homo dicitur eſſe Deus: nempe quoniam ſicut naturæ vniuntur, ita & proprietates cõmunicãtur. Sed illud certè ab hoc diſtinguẽdũ eſt, quod & ipſa ἰδιωμάτων appellatio declarat. Neque tamen propterea vel à D. Philippo, vel à quoquam alio orthodoxo in doctrina de ipſa hypoſtatica Vnione, & eius effectis vel tantillum diſſentio, immò ne ab Heſſiandro quidem ſi tibi cognoſcere libebit, quæ hac de re ſcripta ſunt cap. Orthodoxi Conſen-

sus 7. quæstione 2. pag. secundæ editionis 297.

Ad 5.

Affirmas. (inquis pag. 104.) *in præfatione in librum Hesshusii, constitui posse vnum ὑφιστάμενον ex sola παραστάσει Nestorij si perpetua & indissolubilis ponatur, quod falsò vestrates imputant Brentio qui tamen hoc non dicit sed ex Petro Martyre colligit.* Immo, Hofmanne, nūquam Brentiū à Nestorianismo excusaris, vnionem Verbi cum nostra carne non alio discrimine definientem, quàm proprietatum effusione in hanc carnem immensa, in Petrum verè & alios dimēsa: cui errori postea σοφὸν φάρμακον qua le potuit adhibuit Kemnitius ab illa effusione merè Eutychiana ad vnicam ἐνέργειαν delapsus, quæ fundamentum fuit erroris Monothelitarum & Monophysitarum. Cæterùm in eo quod tu mihi attribuis, id ipsum agis in quo nos dicis aduersus Brentium peccare. Nec enim illud ex meo sensu dico, sed ex Iacobi Andreæ sententia colligo, Deitatem Christi ex eo definientis, quòd omnia cum illa Humanitate, & per illam Humanitatē agat. Quum enim agat etiam plurima Deus cum sanctis, &

per

per sanctos homines sua παρασκεύη: Agere autem omnia & Agere tantùm aliqua per aliquem,& cum aliquo,in genere ἐνδιαθέσεως cõueniant, nec aliter differant quàm secundum plus vel minùs: posita Andreæ sententia,consequetur non aliter vnitum Deum, id est τὸν λόγον cum carne Christi quàm cum sanctis,etiamsi non omnia per carnem illam ageret: nec aliam fore differentiam inter Dei cum illa carne & cum sanctorum carne vnionem,quàm si illa statuatur perpetua &indissolubilis,quum hęc sit temporaria & dissolubilis. Rursum igitur vides,Hofmanne, quò te abducat nostri reprehendendi studium.

Ad 6.

In hac sexta repugnantia libenter me commiseris cum Amelungo & Danæo, & nos rursum per nos ipsos vt dissidentia tradentes coargueris. Vtrumque certè frustra.*Beza*(inquis,pag.104.)*quædã attributa Dei, quæ sunt ipsa essentia Dei, dicit à rebus creatis participari. Amelungus autem diuinam Essentiam dicit esse ἀμέθεκτον, ac proinde aut omnia,aut nulla ἰδιώματα Realiter secundum se carni assumptæ communicari.* Respondeo nullam esse in his repugnantiam. Nec

enim, sicut iampridem aduersus Brentium disputaui, quum dicerem quædam attributa Dei communicari ab aliis merè essentialibus & incommunicabilibus diuersa, significare volui ista in Deo re differre, sed tantùm ratione: idque citra vllam compositionem aut multiplicationem. Diuersitas autem ista (siue ratio secundum quam differunt) non est in Deo, sed in mentis nostræ conceptu: quæ ex diuersis nominibus multiplicat & facit diuersa quæ in Deo vnum & idem sunt. Ex illis autem alia considerat mens nostra, quæ nullum habent ad res creatas respectum, cuiusmodi sunt Æternitas, Simplicitas, Immensitas & cętera eiusmodi, quib⁹ natura Dei simpliciter & absolutè qualis sit declaratur: & hæc sunt quæ propterea οὐσιώδη & ἀκοινώνητα vocantur. Alia verò à nobis animo sic concipiuntur vt habeant etiam respectum ad res creatas, qua & Esse dicũtur, & bonæ, iustæ, sapientes, potentes & cætera id genus. Et hæc quidem sunt quæ dixi communicari, non tamen Essentialiter, neque secũdum eundem modum, neque vt vna res. Nam omnia illa sunt in Deo, ipsa Dei essentia, siue ipse Deus: & summa, & simplicissimè vnum: in nobis autem sunt qualitates

tates creatæ, & multiplices numero, & ab illa perfectione in qua mens nostra illas in Deo considerat, longè latéque distantes. Inde illud Christi, Nemo bonus nisi vnus Deus, quum tamen Deus omnia crearit bona: Et solus Deus Iehoua dicitur, quum tamẽ sint per illum omnia. Numverò istis, ideſt veritati repugnant ista Danæi, *Quicquid est propriè οὐσιῶδες, est prorsus ἀκοινώνητον, & Deitas aut illius essentiale ἰδίωμα nulli rei creatæ est communicabile?* Amelungus autem, quum (vt quidem mihi persuadeo, cuius alioqui librum testor mihi ne visum quidem esse) aduersum eos dissereret qui hypostaticam vnionem, (quæ & ipsa dicitur à patribus κοινωνία, nimirum ex Apostoli loco Hebr. 2. 14.) definiunt reali omnium Deitatis proprietatum in ipsam carnem effusione, qui tamen postea coguntur aliquas excipere: meritò aduersum eos concluſit, nullum esse huic exceptioni locũ. Etenim necessariò Deitas id est, ὁλόγος esse carni vniẽs, sua quoque omnia ipsius ἰδιώματα sine exceptione vniuit, quòd Deitas sit ἀμέτοχος, adeò, vt quæcunque τῷ λόγῳ attribuuntur, eadem Homini illi, qua ratione Deus ἀμέτοχος esse illi hypostaticè vniuit, verè & reipsa attribuantur: at non

Humanitati quantumuis assumptæ, quia Homo quidem ille euasit Deus quum assumeretur vt subsisteret in λόγῳ: Humanitas tamen quamuis in λόγῳ non in sese subsistentiam nacta, non euasit tamen Deitas: quam distinctionem ab vnionis hypostaticæ Christi definitione desumptã, qui non obseruant, necessariò sunt Eutychiani. Talis est illa ex Luthero desumpta enuntiatio vbiquitaria, *Christum esse vbique non modò secundum Diuinitatem, sed etiam secundum Humanitatem.* Contrà verò qui prius illud non obseruant, quo dicitur propter personę vnitatẽ Homo ille esse Deus ac proinde quicquid est Deus, & vicissim ac vna eadémque ratione, ὁ λόγος esse Homo ille, & quicquid Homo ille est, & quicquid de Homine illo verè dicitur, in hæresim Nestorij corruit. Sic autem tibi ad alteram quoque repugnantiæ speciem responsum est, in qua existimas ista Danæi, *Quod vnius naturæ proprium est alteri tribuitur: per vocabulum concretum personam notans: & hæc propositio, Deus est mortuus, de persona seu toto vnito est realis*: &, istud ex Admonit. Neustadiana, *Personæ Christi, vtriusque naturæ nomina, proprietates & operationes omnes, realissimè communicari asserimus*, ista, inquam, esse

esse ἀτύπως, cum eo quod eodem loco & in eadem admonit. negatur & pernegatur, *naturis videlicet singulis in persona Christi realiter communicari Essentiales proprietates alterius naturæ.* Hæc enim duo, *Proprietates Essentiales alterutrius naturæ, Naturis singulis, in persona Christi* (id est sigillatim & distinctè etiam in ipsa vnione consideratis) *communicari, &, vtriusque naturæ nomina, proprietates, & operationes omnes personæ Christi communicari:* hæc duo, inquam, tam inter se differunt quàm hæc, *Humanitas est Deitas*, &, *Homo ille est Deus*, quorum illud est Eutychianum, istud verò Orthodoxum. Quę verò ratio non patitur naturam de natura dici, eadē etiam vetat alterius naturæ proprietates Essentiales alteri communicari. Istud igitur in abstractis, (id est, de naturis singulis, etiam vnitis ac proinde per abstracta nomina significatis) rectè pernegatur vt merè Eutychianum, & ne verbaliter quidem verum: in concretis autem quia propter personæ vnitatem vnus & idem qui homo est, vnus & idē est Deus, & contrà, verissimè tum de naturis ipsis, (vt quum Homo dicitur esse Deus, & contrà) tum de proprietatibus, (vt si homi-

ni huic tribuas quæcunque τῷ λόγῳ attribuuntur, & contrà) realiter & verissimè affirmantur per ἰδιωμάτων communicationem. Nec aliter de operationibus ipsis etiam statuendum per κοινοποίαν, quoniã vnus & idem θεάνθρωπος agit quod agit, vltra commune quoque ἀποτέλεσμα: quamuis nec Humanitas agat quę sunt Deitatis, neque Deitas quæ sunt Humanitatis, vt rectissimè Leo primus ad Flauianum expressit. Et hæc quidem ita se habent, Hofmanne, quæ si rectè semel percipere & vestratibus persuadere in animum induxeris, non iam erit hæc inter nos disputatio continuanda, sed instituenda Christiana illa tantopere à piisomnibus expetita congratulatio: sicut olim, in hac eadem controuersia de hypostatica vnione, auctore Cyrillo, Christiana Ecclesia post miserrimam distractionem rursum coaluit.

Ad 7.

Quod Selneccero respondens κοινωνίαν ἰδιωμάτων confundenti cum κοινοποιήσει in his enũtiationibus, Christus est Mediator, Seruator, &c. putas repugnare quòd Hominem illum ad eundem scribens dicam, Viuificum esse καθ' ἄλλο, id est, quatenus

est

est τῷ λόγῳ hypostaticè vnitus. Atqui hoc enuntiatum in quo prędicatum per ἀντίδοσιν de altera natura in concreto prædicatur, idem non est atque alterum illud cuius prædicatum attribuitur verè & propriè subiecto secundum vtramque naturam. Rectè etiam negat Hessiander, eo quem citas libro & loco, communicari posse vllo modo humanæ naturæ vim illam viuificatricem, vtpote vni & soli diuinæ naturæ proprium, quum humanitas non sit Deitas. Neque huic repugnat quod idem ait, carnem Christi dici viuificam per κοινωνίαν ἰδιωμάτων. Humana enim natura humanitatem declarat in abstracto: caro autē Christi, interdum abstractiuè accipitur pro humanitate, vt quum dicitur Christus esse Filius Dauidis secundum carnem, & passus esse in carne: interdum verò concretè pro Homine, vt quum dicitur verbum esse factum caro: quo demum sensu caro illa siue Homo ille dicitur viuificare, id est vim diuinam insinuare κατ' ἄλλο, siue quatenus idē ille qui homo est, est etiā Deus vnitate personæ: non autem in sese. At enim, dices, Danæus disertè aduersus Kemnit. negat carnem Christi dici viuificam per communicationem ἰδιωμάτων, nempe

per illam communicationem de qua ibi differitur, id est donorum, siue habitualem, vt scholastici vocant, quum Hessiander de gratia vnionis loquatur, quæ fundamentũ est alterius siue figuratę κοινωνίας ἰδιωμάτων. Deinde cur, obsecro, vel sciens prudens, vel quòd nostra oscitanter legas, alteram illam enuntiationem præteris, ab vtraque illa superiore prorsus diuersam, qua caro Christi verè & orthodoxè dicitur secũdum se quoque viuifica? nempe & quatenus in ea Christus pœnas pertulit peccatis nostris debitas, & quatenus eius per fidem tum in verbo tum in Sacramentis apprehensæ interuentu, diuina Christi virtute viuificamur. Vides igitur, Hofmanne, quàm diuersa sint quę tu vnum & idem esse opinatus es, ideóque modò à nobis negari, modò à nobis affirmari, perperã falsò tibi persuasisti. Quæ verò subiicis partim ex Caluino meritò illos reprehendente, in c. Ioan. 6. qui animos à Christi carne abducunt, quorsum huc apponas, & in quos abs te dicantur, ego quidem non video, quum neque personam diuidat, qui naturas distinguit, neque salutẽ in λόγῳ aliter quàm incarnato quęramus. Denique quod aduersus Selneccerum scripsi crassissimę esse in-

scitiæ

ſcitiæ, κατ' ἄλλο, interpretari, Aliunde, ſiue ex alio, verè dixi, neque præcedentibus vllo modo repugnat : ſed Vbiquitariorum realem non in perſona, ſed in naturis communicationem ſiue effuſionem ſtatuētium refellit, qui ſe pulchrè abſolui poſſe opinantur, ſi humanitatem dixerint habere quidem in ſe diuinitatis proprietates, veluti Omnipotentiam Omnipræſentiam: verùm non à ſeſe vt Deitas ſed aliunde & ex dono : quod quidē nihil aliud eſt quàm duplicem Deitatem ſtatuere, & alia portenta admodum ridiculè inuehere.

Ad 8.

Putas etiam me & Danæum eo illaqueare quòd hoc Chriſti dictum Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas, referamus ad gratiam habitualem, & tamē Eutychianum eſſe dicamus, ſiquis dicat Chriſtum etiam ſecundum humanam ſuam naturam eſſe omnipotentem. Quam obiectionem quum refutarem reſpondens Iacob. Andreæ Theſi 5. diſtinctione vocis Omnipotentiæ, quæ modò pro iure & poteſtate res omnes creatas infra Deum adminiſtrandi, modò pro infinita illa vi Deitati Eſſentialiter propria accipitur, putas me

proprio gladio iugulari quòd in illa ipsa re futatione mox subiiciam, *Tam illos insanire qui duas Omnipotentias, quàm qui duas Deitates statuunt, siue vtramque illarum essentiale quippiam esse volunt, siue vnam substantialem alteram creatam comminiscuntur*, cuiusmodi (videlicet posteriorē, ideſt creatam) Humanitati Christi datam paulò ante agnouerim. Sed non ita est, Hofmanne, vt tu putas: neque tam citò meiipsius fuerim oblitus. Itaque duas Omnipotentias vtrobique pares & æquales, id est summas & infinitas intelligere te oportuit, quamuis altera esset essentialis & æterna, altera verò creata. Nam huiusmodi hācin carnē Christi effusam esse volūt Vbiquitarij, apertè scribētes, humanitatem Christi per effusas in ipsam Diuinitatis proprietates Deitati exæquari, non quidem οὐσίᾳ, sed ἐξουσίᾳ. Sic autem accipienda mea verba fuisse vel ex eo colligere debuisti quòd alioqui duæ Omnipotentiæ inæquales, (vna videlicet infinita & increata, altera verò creata & finita) duas Deitates non constituerent, nisi ὁμωνύμως.

Ad 9.

Quod in epistola ad Illust. Electorem Saxoniæ scripsi, Christi assumptam carnem

nem, quatenus hypostaticè vnita est cum natura assumente, tam vbique esse κατ' ἄλλο, quàm naturam ipsam assumentem, possem quidem excusare, propter additam illam restrictionē: sed ingenuè fateor im propriè me vsum esse abstracto pro concreto, quod etiam antea dixi de illo Quęst. mearum loco à me in posteriore editione emendato.

Ad 10.

Tu ipse fateris meritò locutiones istas à me damnari, Deus est mortuus secundum Deitatem: Filius hominis est æternus secundum humanitatem. Quid autem hisce verbis tibi velis, *siquid Christo secundum humanitatem tribuatur, licet idem in abstracto effari, sicut non licet vbi distinctiua negationem habet*, etsi diu multúmque me torsi vt intelligerem, nunquam tamen assequi potui: siue quòd meus hic sit stupor, siue quòd ita sæpe scribas, quasi intelligi nolis. Illas denique Zanchi theses sanctè testor me nec vidisse vnquam, nec quum hęc scriberē nanciscī potuisse: sed hoc scio tam benè inter eruditissimū illum virum & me per omnia cōuenire in fidei negotio, quàm inter sinceros fratres decet.

Ad. 11.

Beza, inquis, pag. 110. scribit naturæ humanę esse exaltari non diuinæ, contrà Amelungus dicit, exaltari totius esse personę, nec ad alteram tantùm sequestrandum naturam. Respondeo vtrũque hoc verè dici, sed diuerso respectu & diuersa quoque notatione. Exaltatur enim propriè & in se se nõn diuinitas quę nec attolli nec deprimi potest, sed humanitas quam oportuit eò vsque deprimi vt fieret etiam pro nobis κατάρα antequam ingrederetur in gloriam illam cuius ad huc complementum in suis membris Christus expectat. Diuinitas verò, sicut nõ in sese nec absolutè, sed quatenus facta est caro sese exinaniuisse ab Apostolo scribitur, Philip. 2. sic etiã in eadem glorificata carne meritò dicitur exaltata Ephe. 4. cuiusmodi etiã phrasibus Filius descẽdisse & ascẽdisse, venisse, missus fuisse à patre & reuersus ad patrẽ passim dicitur, nõ per simplicẽ ἀνθρωποπάθειαν, sed propter incarnationẽ & mediatoris in carne functionem. Prętera sicut ea, quam modò dixi, ratione distinctè secundum vtramq; naturam Christo conuenit Depressio & Exaltatio, sic propter Personæ vnitatem

ὅλως

ὅλως de toto Christo vtrumque illud dicitur. Quænam autem in istis repugnantia?

Ad 12.

Quòd Danæus περιχώρησιν restringit ad ἀντίδοσιν in hypostaticæ vnionis argumẽto, cui tamen ἀντιδόσει nullus est in abstractis locus: ego verò aduersus Pappũ aliquã περιχώρησιν statuo quæ ad abstracta quoque pertineat, Kemnitium non liberat à Danæi accusatione, quum agat Kemnitius de proprietatibus essentialibus, quas rectè quidem dicit sua subiecta non egredi, contra Brentianam illam effusionem, sed vult tamen περιχωρεῖν quod ad operationem attinet. Ego verò non de gratia vnionis, sed de donis in ipsam carnẽ à Deitate re ipsa effusis, siue de gratia habituali sum locutus, in quibus quum reciprocatio locum non habeat, sequitur esse quidem, sed impropriè sic dictam περιχώρησιν, quam propterea Danęus neglexit. Sed in genere scito περιχώρησιν esse πολύσημον & longè copiosiorem tractationem requirere.

Ad 13, & 15.

De voce ἐξουσίας prima nobis contentio fuit cum aduersariis communibus, qui suũ

ἀυτεξούσιον inde confirmare ſtuduerunt, quaſi Deo naturam noſtram per peccatū non mortuam quòd ad rectè volendum & faciendum, ſed duntaxat læſam corroborante: quaſi etiam gratia Dei in electis ſit quidpã ἐνδεχόμενον in vtramuis partem merè cõſtitutū. Hinc prębita occaſio quę rendide huius vocis in Ioh. 1.12. vera explicatione. Alteram occaſionem præbuit hæc controuerſia de eſſentiali & reali Carnis pręſentia in Cœna Domini, ſiue cum pane Conſubſtantiatæ, ſiue abſque pane, nempe vel annihilato vel tranſubſtantiato. Quum enim hoc dogma vltrò ſeſe proderet eſſe ἀδιάςατον, neceſſariò fuit eius affirmationi prætexenda Dei omnipotentia. Probabiliter id quidem in ſpeciē, vt cuidam non ita pridem in publica diſputatione reſpondi, ſi de humana ratioci natione ageretur cui verbum Domini repugnaret: ſed admodum ἀπόπως, quū hoc dogma arguatur ipſi analogiæ fidei verbo diuino teſtatæ ex diametro repugnare, Dei verò omnipotentia ſeipſam non oppugnet. Hic verò alij, vt Pontificij, & veſtrates ſaniores, Omnipotentiæ Dei modum inſcrutabilem dicere contenti, monēt non eſſe vlteriùs progrediendum, opponentes illud

illud peſſimè detortum SOLA FIDES SVFFICIT, quaſi fidei obiectum eſſe poſſit quicquid ſomniatur, modò aliquod Dei verbum prætexatur. Alij ad hypoſtaticam Vnionem refugiunt, quam initio quidem ab effectis definierunt, reali omnium Deitatis proprietatum, ac præſertim Omnipotentiæ in carnem ipſam effuſione, ex qua poſtea realem carnis Omnipræſentiam deriuant: poſtea verò vna communi operatione, quamuis proprietatibus ſua ſubiecta non egredientibus, commento certè magis etiã abſurdo, declararũt: omnes illo Matthæi loco abutentes. Ego verò apud Iohan. quidem ἐξουσίαν vertiDignitatem, illam videlicet adoptionis ἀξίωσιν ex Apoſt. 2. Theſſal. 1. 5. & 11. Apud Matth. verò ſic declarari dixi ius ſiue poteſtatem, ſiue imperium in omnium rerum creatarum adminiſtratione, Chriſti carni, peracto ipſius miniſterio, datam, quæ κεφαλὴ quoque nomine ex vſu Hebræorum dicitur Ioan. 5. non autem illam infinitam & eſſentialẽ, Deitatis ſubiectum nunquam egredientem Omnipotentiam. *Sed* (inquis pag. 112) *Heßiander & Zanchus iſtud de illa ipſa potentia τοῦ λόγου accipiunt, quæ dicatur illi data, id eſt reddita poſtquam reſurrexit à*

mortuis, quam ante incarnationem habuerat, & qua ceu in Patris sinum depositâ, per incarnationem sese exuerat, quam expositionem aduersus Selneccerum repudiem. Quasi verò liberum non sit diuersis modis vnum & eundem locum interpretari, citra vllam in ipsa Christiana fide dissensionem, modò explicationes quamuis sint diuersæ, vel etiam inter se repugnantes, orthodoxę fidei non repugnent. Sunt autem hæ duæ eiusmodi, neutiquam à veritate & regula fidei aberrantes, siue de Deitate illum locum accipias vt DATA positum sit pro REDDITA, & istud respondeat petitioni ipsius Christi Ioh. 17. 5. siue humanitati, à cuius regno excipitur is qui subiecit ei omnia 1. Cor. 15. quod mihi quidem vt & Caluino in Matth. 28. & Iacobo Grynæo in Psal. 110. præstantissimis Theologis, magis probatur: siue denique ad vtramque naturam hoc referamus. Nulla verò istarum explicationum vel effusioni vel communi ἐνεργείᾳ fauet.

Ad 14.

In responsione ad Andream contendo potentiam quæ est à Verbo hypostaticè inhabitante in carnem assumptam collata, mediam

mediam non posse statui inter Omnipotentiam Dei & Angelorum, quoniam illa sit substantialis, vel potiùs extra omnem κατηγορίαν, ista verò sit donum creatum: comparari verò soleant quæ ad idem genus referuntur. *Contrà verò*, inquis, *statuitur media hæc potentia disertis verbis in admonitione Neustadiana.* Atqui ne ista quidē inter se repugnant, si rectum oculum adferas. Verissimum enim est quod dixi considerans harum potentiarum naturam, quod aduersum illos faciēdum fuit tum qui ipsas proprietates Deitatis docent in ipsam carnem Christi subiectiuè effusas, & exemplo Petri allato, gratiam Vnionis cum gratia habituali confundunt: tum qui Christi humanitatem, quamuis, nō subiectiuè, tamen illa ipsa Omnipotentia τοῦ λόγου contendunt esse reipsa Omnipotentem, ac proinde realiter suáque essentia cum pane præsentem. Neustadienses verò has potentias non ex naturæ discrimine, quo non κατὰ πλέον sed toto genere differunt, sed secundum quantitatem & mensuram, triplicem statuunt Potentiam, vnam Deitatis propriam, Essentialem & summam: alteram Christi vt mediatoris & in carne considerati: quæ potentia vt infra illam summam

subsidet auctore Apostolo 1. Corin. 15. 27. ita supra res omnes creatas eminet quibus tertius potentiæ gradus attribuitur.

Ad. 16.

Caluinus scribens in hæc verba Christi Matt. 28. Data est mihi omnis potestas, &c. *Meminerimus*, inquit, *quod Christus iure suo semper apud Patrem habuit, hoc illi datum esse in carne nostra, nempe imperium in omnes res creatas, quod* (inquit aduersus Selnec. Beza ex Caluino) *tum demum se exeruit, quum deposita infirmitate Christus resurrexit. Ergo*, inquis, *ex Cal. sententia, Humana natura Christi habuit quoque hanc potestatem ante resurrectionem, quod etiam tempore exinanitionis suæ professus est Christus. Matth. 11. professus omnia sibi esse tradita à Patre: & Beza alibi scribit, carnem Christi per gratiam Vnionis, factam esse Dei carnem, vt coram ea omne genu flectatur.* Agnosco hæc omnia. *Sed cõtrà*, inquis, *Zanchius lib. 2. de Attrib. Dei, Quatenus*, inquit, *homo est Christus, post resurrectionem primùm simpliciter data illi fuit hæc potestas, quum eam ante non habuerit. Nam si quà λόγος & Dei Filius in Dei forma existens, illam ἐξουσίαν in manu patris deposuerat eo quo diximus modo, illã (simpliciter videlicet nec peni-*

tuo

tus exerens, sed quatenus ferebat Mediatoris ministerium) & ita se exinaniuerat in forma serui assumpta: non igitur eam cum assumpta natura humana communicauerat. Hæc quoque Zanchi verba vt pia & orthodoxa quidni probem? Neque hîc sanè vlla repugnantia est: sed in duobus hallucinaris. Primùm, quòd ad gratiam habitualem, siue ad donum quod subiectiuè collatum est in assumptam serui formam, cum gratia Vnionis confundis, qua homo ille iam tum quum assumeretur factus est Deus, quam uis ipsa Deitas suam illam potentiam nonnisi certis gradibus exeruerit. At Humanitas non priùs imperium illud adepta est, quàm victrix, deposita infirmitate, resurgeret, & in gloriam Patris introiret, quod sessione ad dexteram patris intelligitur. Num tu verò hunc saltem Vbiquitariorum errorem tueri velis, quo cum incarnatione sessionem ad dexteram Patris, eodem temporis momento connectunt? Deinde in eo quoque falleris, quòd Dei Patris decretũ æternũ de potestate in res omnes carni filij sui assumendæ suo tempore donanda, cum eius decreti executione, post diẽ demum infirmitatis ipsius præstita, confundis.

Ad 17.

Frustra Caluinum hoc loco studes secum committere. Nec enim hæc sunt repugnantia, *Christo datum esse in carne sua quod iure suo semper apud patrem habuit*: &, *Christum dicentem, datam sibi omnem potestatem, non iactare potentiam, quam accepit ante conditum mundum, sed quam accepit, quum ordinatus fuit mundi iudex*: &, *Christum petentem Ioh. 17. glorificari ea gloria, quam habuit apud Patrem priusquàm mundus fieret; nihil petere aduentitium: sed vt diuina maiestas, quam semper habuerat, nunc appareat in carne, quam assumpserat.* Hæc, inquam, neque à veritate neque inter se dissentiunt. Quinã dices? Quoniã quod caro accipit à Verbo ipse Christus suæ carni largitur, vt qui non sit precariò Deus, sed per se: vnde fit vt sit naturæ humanæ aduentitium, quod tamen est Verbi ὄτκοθεν, vtpote veri Dei, etsi non à se, quia Filius, tamen per se, quia vnicus est cum Patre Deus. Gloria verò carnis assumptæ sic à gloria verbi differt, vt lumen à luce.

Ad 18.

Amelungus in suis thesibus limitat terminis regni & pontificatus Messiæ omnem potestatem

tem in cœlo & in terra datam Christo. Contrà verò Zanchus etsi Amelungo assentiens, illud Christi dictum ad vtramque naturam referat, intelligit tamen Omnipotentiam Christo redditam secundum Deitatem: & negat ad regnum Christi sufficere potestatem humanitati datam. Respondeo, & verè testor mihi ne visas quidē vnquā esse istas Amelungi Theses, quem quòd alicubi grauare mei amicitia niteris, quasi nemo Bezæ sit amicus quin pietati bellū indixerit, malè facis, Hofmāne, & in veritatē peccas. Etsi enim hominem illum, quantum mihi ex vestris in illum scriptis animaduertere pro meo modulo licuit, vt pereruditum, & veritatis amantem, alioquin illustrissimo principi Anhalbino doctorum & piorum amantissimo tolerabilem minimè futurum, amo & obseruo: tamen priuatam cum eo amicitiam nunquam contraxi. Sed ad rem. Satis ille sese, sat scio, aduersum te tuebitur Hofmanne, si hoc illi tribuere velis, quòd regnum filij Dauidis, (quod sempiternum fore Deus Pater tam expressè promisit, & Gabriel est Beatæ virgini testatus, & ipsum æternæ vitæ nomen nobis cum ipso vt capite nostro communis cuincit,) somniarit Amelungus, vllo temporum spatio termi-

nari. Quis enim vel leuissimè Christianus hoc dixerit? Immò ne Arianus quidem, vt qui principij dũtaxat terminum Filio Dei præfiniat. Sed hoc quidem sensisse, & quidem rectè ex 1. Cor. 15. Amelungum existimo, desiturum vltimo illo non quidẽ Christi regnum, vt qui potius tunc verè totus, nempe in membris etiam suis omnibus & totis regnabit, sed eum, quo nunc regnat, regnandi modum. Quamuis enim à die sessionis suæ captiuos, quod ad ipsum attinet, iam tum duxerit hostes suos, tamen non nisi in medio inimicorum suorum adhuc dominatur, intercedens pro suis, & Spiritu sancto suo missis pastoribus, ac doctoribus, electos patris sui colligens, & aduersus Satanam, & peccatum confirmans, eadémque virtute rebelles omnes iustis suis iudiciis, prout nouit expedire, conterẽs. Tunc verò, vltimo etiam hoste, morte nimirum, in suis quoque profligato, & inimicis suis cunctis in ignem æternum missis, triumphator æternũ illud regnum, abolita priore administrandi ratione, inibit. Ecquid verò aduersus ista Zãchus, quum ad priorem illum regnãdi modũ requiri scribit, vt sic ut Christus ille Rex est Deus & homo, sicut & vt Deus, & vt homo regnet?

Ad

Ad 19.

Bezæ omnem deiectionem, et humilitatē refero ad humanam Christi naturam. Amelungus autem ait totam personam, respectu officij, manere sub Diuinitate: & vt humiliationem, ita etiam exaltationem esse totius personæ. Respondeo, quod ad me attinet, non alio me defensore egêre quàm tota illa epistola mea sexagesima, quã citas, in qua ex professo ante annos triginta, nomine Lausanensis Ecclesiæ, à beatæ memoriæ viro Ioanne Ribitto, Theologiæ tum illic professore, & à me pertractatũ fuit hoc argumentum, cuius ignoratio tot controuersias tum parturiebat, quas tam cupidè postea exceptas nõnulli maximo Ecclesię malo mox fouerunt, & adhuc fouent. Illud quidem certum est neque attolli neque de primi in sese posse Deitatem, quæ tamen sicut tum propter hypostaticam cum abiectissima natura nostra vnitionem, tum propter suspensam ad tẽpus in illa assumpta carne summam illam suam ἐνέργειαν, dicitur ab Apostolo sese exinaniuisse: ita etiam ex aduerso meritò dicitur exaltata, quum peracto Redẽptionis nostræ ministerio, ipsa Deitas in assumpta carne planè refulgere cœpit, & hæc viciſſim illius luce

colluſtrata ſupra ipſos etiam Angelos eminere. Itaque hoc duplici reſpectu Verbo quidem reddita fuit ſumma illa potentia qua ſeſe quodammodo, quod ad ἐνέργειαν attinet, ad tempus abdicarat, non autem deminuta, nedum ſublata: ſed tantũ quieſcens: Humanitati verò victrici data eſt rerum omnium creatarum adminiſtratio. Nec aliter ſentire de his rebus Amelungum facilè mihi perſuaſeris.

Ad 20. & 21.

Danæus aduerſus Kemnitium negat Philip 2. genu flexione ſignificari religioſum adorationis cultum. Caluinus contrà in eum locũ, certum eſt, inquit, *adorationem illic notari quæ ſoli Deo peculiariter conuenit.* Caluini hæc quoque verba ſunt. *Exoritur hîc quæſtio, ad diuinitatémne an ad humanitatem Chriſti hoc pertineat, vtrumuis enim non caret abſurdo. Diuinitati enim nihil potuit dari nouum, Humanitati verò per ſe aut ſeorſim nequaquam competit tanta exaltatio, vt pro Deo adoretur. Reſpondeo de tota Chriſti perſona hoc prædicari, vt multa alia, quatenus Deus manifeſtatus in carne.* Quid aliud verò docet Daneus quàm hoc ipſum? nempe non eſſe quidem diuidendũ Chriſtum

ſtum in adoratione, ac proinde Verbum & Hominem vnica adorari adoratione, quoniam Homo iſte eſt Deus: ſed diſtinguendas tamen eſſe naturas vt in Vnione, ſic etiam in adoratione, ideóque Humanitatem Chriſti non eſſe huius adorationis obiectum, quum Humanitas non ſit Deitas: nec tamen propterea exeludi ab adoratione, quamuis non per ſe, neque in ſeſe adoretur, ſed quoniam & quatenus eſt Filij Dei caro: ſicut qui Regẽ coronatũ & purpuratum ciuiliter honorat, coronã & purpuram ab hoc honore nõ excludit, quamuis ad eas illum honorem vt ad obiectum in ſeſe vel per ſe non referat: qua ſimilitudine non ignoras veteres patres hoc argumentum explicaſſe. Danæus igitur illo loco non negauit genu flexionis nomine, quod ad Chriſti perſonam attinet, religioſum cultum ſignificari Chriſto debitum vt Deo manifeſtato in carne, ſed meritò Kemnitium reprehendit affirmantem ex hac genuflexione Chriſtum humanæ naturæ reſpectu hoc ius religioſæ adorationis accepiſſe. Hoc enim tam eſt falſum & abſurdum, quàm ſi quis diceret cum Eutychete, Chriſtum eſſe Deum humanæ quoque naturę reſpectu. Nunquámne

verò, Hofmanne, inter Humanitatem & Hominem distinguetis, quum in Christo Humanitas ne Homo quidem sit, vt Scholastici rectè definiunt, vt pote quæ in se nõ subsistat, sitque vocabulum abstractum, quod in Christo cõsiderari vt Concretum nunquam potest? Cæterùm, si hæc neque scitis neque dicere curatis, an propterea hæretici sumus, Ariani, Mahumetani, & quid non? Cæterum Cyrilli, tum Alexandrini tum Hierosolymitani, Nysseni, Amphilochij, Apollinaris, Athanasij expressa de hac re testimonia, si licebit ex mea tum aduersus Brentium, tum ad Holderi conuitia responsione petes: vbi inuenies ista Cyrilli inter cætera, *Num vt hominem,* (id est humanitatis respectu) *adorabimus Immanuelem? Absit. Deliramentum enim hoc esset, & deceptio, ac error. In hoc enim nihil ab iis differremus, qui creaturã vltra factorẽ, & conditorem colunt.* Item, *vna adoratione colimus Immanuelem, sed secundum quod essentialiter Dei filius factus est hypostatica vnione caro.*

Ad 22.

Danæus, inquis, dicit carnem Christi non viuificare, vt causam vitæ æternæ efficientem.

Sed

Sed cur omittis *Fontis*, & κυρίας αἰτίας nomina à Danæo ibid. nempe pag. 365. responsionis ipsius ad Kemnitium expressa? Causę enim efficientes multæ sunt, & coordinatæ, & subordinatæ. Verba autem Danæi abs te decurtata hæc sunt, *Viuificandi significatio duplex est. vnus enim Deus aliud viuificat, vt πνεῦμα ἅγιον vitæ: quædam autem viuificāt, vt instrumenta, quorum rursus non vnum genus est. Caro Christi viuificat, vt medium, non vt ipse fons, & causa vitæ æternæ efficiens.* Est autem (inquam ego) dupliciter hæc caro viuificationis instrumentum minimè otiosum, neque παθητικὸν duntaxat. Primùm quia ipsius viuicibus sanati, & sanguine expiati, & obedientia iustificati sumus. Deinde quoniam non nisi ipsius per fidem apprehensæ interuentu, vitalis illa vis Verbi sua membra viuificantis in nos deriuatur. *Sed negat*, inquis, *Danæus carnem Christi esse vllam ἐνεργητικὴν vel συνεργὸν causam, eiusdem libri. pag. 148.* Nempe quod ad ipsam vim æternæ & spiritualis vitæ effectricem, non autem quod ad συνάιτια ad illius virtutis effectum instrumentaliter concurrentia, nempe ipsius carnis πάθημα, & eius tanquam canalis apprehensionem spiritualem per fidem, vt paulò antè dixi,

& Danæus eo ipso loco plenissimè exponit. Rectè enim Cyrillus, *Decebat enim*, inquit, *nullam aliam rem, & creaturam viuificare posse (etiam si intelligatur caro Christi, secundum quod caro est) nisi solam diuinitatis naturam.* Rectè igitur negat Danæus Christum deposuisse vitam in carnem assumptam, id est, vt ipse disertè explicat, alibi quàm in sola Deitate quasi subiectiuè inesse viuificandi virtutem: at minimè negat carnem esse illius veluti canalem. Et quum illi putas aduersari illas Caluini phrases *positam esse, & nobis proponi vitam in Christi carne*, nempe quatenus per illā fide spiritualiter apprehēsam in nos traiicitur, nodum in scirpo quæris. Num enim vita est in ipso verbo prædicato? num in sacramētis? num in pastoribus? num in ipsa fide? Dicitur enim hæc esse ex auditu verbi: & hoc verbum, vitę verbum, & potentia Dei ad salutem: & Baptismus lauacrum regenerationis: & panis ille communicatio corporis Domini. Hanc autem esse Caluini sententiam ex omnibus ipsius scriptis liquet, & quidem speciatim ex illis duobus, quos ipsemet citas, locis, in Ioh. 6. vers. 51. quibus testatur, *Vitā quam nobis caro cōmunicat* (instrumētaliter, & nimirū eo, qu dixi, sensu) *aliundè*

aliundè prouenire, ex Deitate videlicet in qua sola resident, vt ex Cyrillo citaui. Denique, Hosmanne, hoc dico, tam Eutychianum esse dicere, vim aliquam æternę vitæ effectricem ipsi carni ineſſe, ſicut Deus in panem, & alios cibos vim aliquam huic fouendę vitę accommodatam indidit: quàm dicere, Chriſti humanitatem eſſe Deitatem, vel Chriſtum eſſe Deum ſecundum ipſam quoque aſſumptam humanitatem.

Ad 23.

Reprehendis Danæi verba vt impia & blaſphema, *quibus non plus carni Christi tribuit ad miracula viuificationis & sanationis facienda, quàm caro Apostolorum contulit ad edita ad Apostolis miracula, aut Virga Mosis ad edenda miracula Mosi profuit, nempe vt nudum duntaxat instrumentum, quod demonstrabat oculis hominum, quid Deitas illa λόγῳ efficeret.* Reſpondeo hæc Danęi verba cādidū & nullis præiudiciis præuentum interpretem requirere. Quū igitur ſit duplex eorum inſtrumentorū ratio quæ ſic mouentur vt ſeſe quoque mouent: inter quę excellit Chriſti Humanitas, partim diuinitatis actionibus ſubſeruiens, partim humanam ἐνέργειαν ſuam exerens ad præſtandum commune totius perſonæ ἀποτέ-

λεσμα: meritò Danæus aduersus Kemnitium differens, qui naturarum operationes non distinguit sed confundit, distinctionem illam obseruauit: minimè tamen Humanitati Christi, tanquam merè passiuo & duntaxat moto instrumento, nullam actionem propriam tribuens: quod vt meliùs liqueat, repetam exempla à veteribus in hoc argumẽto disertè explicata iã olim & ab aliis ante me, & à me aduersus Holderum & alios citata.

Miraculum in Lazaro & aliis à Christo editum, est ἀποτέλεσμα toti personæ tribuendũ: sed ita, sicut rectè monet Cyrillus, vt neque Deitati attribuamus Humana, neque Humanitati Diuina, Etenim necessariò, sicut in hypostatica Vnione distinctæ manẽt naturæ, sic etiã distinctę sunt & proprietates & operationes In his autem miracu lis sic patres Ortodoxi aduersus Eutyche tem abhumanis diuina distingunt. Nyssenus aduersus Eunomiũ, *Necq; humana natura*, inquit, *Lazarum viuificat, nec deflet ia centem impatibilis potentia, sed lachrima quidem est Huminis propria, Vitæ autẽ ea quæ verè Vitæ sunt. Non nutrit multa hominum millia humana mẽdicitias. Non accurrit ad ficum omnipotens potestas.* Et Amphilochius Icomẽ-

sis

sis. *Deus sum & Homo, hæretice, Deus vt spõdent miracula, Homo vt testantur affectiones.* Et Apolinaris. *Est hominis surgere à mortuis, Dei autem excitare,* & Cyrillus, *Proprium est supremæ substantiæ vt mortuos possit viuificare, quod æqualiter Patri atque Filio inest.* Et idem rursus. *Quæ diuino modo facta sunt à Christo, non sunt humanæ τῆς σαρκὸς attribuenda, sed naturæ ineffabili, & omnem mentem transcendenti.* Et Damascenus ex quo illa sua Danæus penè adverbũ descripsit, *In Domino nostro Iesu Christo*, inquit, *miraculorum vis erat ipsius Deitatis actio, manuum autem in miraculis edendis adhibitio: & velle, & dicere, Volo, purgator, erat Humanitatis ipsius actio: ipsius autem actionis effectum, Humanæ quidem naturæ fuit, panum fractio, & quod leprosus audiuit, volo: Diuinæ verò panum multiplicatio, & leprosi purgatio.* Item. *In Christo Deitatis quidem ipsius actio est diuina & omnipotens: Humanitatis vero ea quæ naturæ nostræ conuenit: & effectum quidem humanæ naturæ est quòd puellæ manus prehensa fuerit & attracta: Diuinæ verò quòd puella sit in vitam reuocata. Nam & istud est aliud, & illud quoque ab isto diuersum, quamuis vnus ab alio* (id est Deus ab homine) *seiungi nequeat in actione Dei* (id est quatenus agit persona quæ

Deus & homo est)Item. *Nec Humana natura Lazarum à mortuis excitauit, nec rursus diuina potentia lachrymatur. Nam lachrymæ quidem sunt quiddam Humanitatis proprium, vita verò, eius est qui est ipsa in seseque subsistens vita.* Hæc igitur illi quibus quod opponis ex Damasceno, *quòd Caro Domini diuinis actionibus ditata sit propter purissimam ad verbum vnitionem*, non eò spectat vt actio diuina & humana permisceantur, sed vt duarum naturarum distinctæ actiones doceantur ad vnicum in eadem persona ἀποτέλεσμα concurrere, quod in nullis aliis instrumentis, ne in Angelis quidem vel Prophetis & Apostolis locum habet. Nihil igitur non piè & orthodoxè hactenus Danæus. Quod autem Christi carnem cum Apostolis, & virga Mosis comparat, nequaquam sic accipiendum est quasi hæc inter se absolutè comparet. Quid enim esset absurdius, quum Apostoli meri homines fuerint, Christus autem homo Deus, & etiam quatenus homo ipsis Angelis anteferendus: Et virga Mosis fuerit res in sese mortua: Immò ne confert quidem inter se actiones illarum rerum instrumentales. Cui enim dubium est quin & Christi vox illa imperatrix, Lazare veni foras, efficacius fuerit

rit instrumentum quàm Petri in nomine Domini, non suo, iubentis claudum illum ambulare: & pro excitatione Dorcadis Deum suppliciter rogantis? nedum vt non fuerit Christi vox longè aliud insignius instrumentum quàm virga merè παθητικὸν in manibus Mosis organum, vel potiùs signum. Qua igitur in re ista inter se comparat Danæus? nempe in eo quod est inter illas vt instrumentales causas, quantumuis impares, commune: quòd videlicet eius virtutis miraculorum effectricis quæ solius Deitatis est, nihil sit ad eas transferendum.

Ad 24.

Locum illum Act. 3. ὃν δεῖ τὸν οὐρανὸν δέξασθαι Caluinus propter ambiguam constructionem sic intelligi posse dicit, vt dicatur Christus vel Cœlo capi siue contineri, vel Cœlum accipere, & monet ne verbum dubiæ significationis vrgeamus. Ego verò in priore editione meæ versionis Noui Testamenti ex his duabus interpretationibus, priorem, nempe passiuam sum sequutus. Hóccine verò est à Caluino dissentire? In posteriore verò actiuè conuerti, *Quem oportet vt cœli capiant*, vt quorundam calumniis

occurrerem quantumuis vanis & ineptis, eâdem tamen semper manente sententia.

Quis enim ex veteribus aut recentioribus præter vos vnos hãc phrasim, *Quem oportet cælum recipere*, sic est interpretatus, vt cœlum regatur à parte posteriore, vt loquuntur Grammatici: ac non ita vt oportére cœlum dicatur recipere Christum, idest, oportere vt cælum recipiat, siue contineat Christum ad alterum vsque aduentum: non autem, oportere Christum recipere cœlũ, id est, vt Christus recipiat cœlum? Itaque neque à Caluino, neque à me ipso, in huius etiam ipsius loci versione vel sententie dissensi, quum Caluinum nemo sit, qui vel suspicari possit vnquam istam vestram Brentiam Omnipræsentiam, siue Omnimaiestatem probasse. Et quînam fuerim propter hanc versionem, non re, sed verbis diuersam, vt si possem, quorundam ineptissimorum hominum clamores compescerem, tergiuersator, vt sic me apellas: qui tamen ingenuè sum professus in eadē manere me sententia? Sed agè, ponamus vel mihi priorē interpretationem, vt non semel accidit, postea non placuisse: vel, me apertè à Caluino in ipsa huius loci versione, vt in aliis non paucis locis,

locis dissensisse: modò ista diuersitate, vel etiam, si vis, repugnantia, nihil in ipsa fidei nostræ substantia & confessione nouetur, cur ἑνωτικῷ quopiã libro propterea Ecclesiæ nostræ indigeant?

Ad 25.

Caluinus Ephes. 1, 10. dixit ex eo quòd dextera Dei (id est, Deus ipse & eius imperium) cœlum & terram impleat, non rectè colligi Christum nõ nisi in cœlo esse. Contrà Zanchus negat dexteram Christi vbique esse eo sensu, quo scripturæ docent Christum sedere ad dexterám Patris, sed in excelsis cœlis, supra quos ascendit quâ Homo. Sed & Beza scribit illius sessionis sedem esse in cœlis, non autem vbique designari. Respondeo Caluinum eo ipso loco scribere totidem verbis, esse verissimum, Christi Humanitatem esse in cœlo non in terra, & de eo tãtùm in huius loci expositione controuerti, an hac particula IN COELESTIBVS designetur sedes imperantis carnis Christi, an verò sublimitas illius regni. In hoc igitur variamus sententiis: quæ varietas ne tantillum quidem repugnantiæ in nostras confessiones inuehit: sed ad vestri dogmatis, quantumuis inter Pontificios,

Vbiquitarios,& alios diuersis itineribus ad essentialem in terris præsentiam carnis Christi stabiliendam concurrentes, fluctuantis euersionem conspirat. Particula verò INDE in Apostolico symbolo expressa(vt alia plurima Euangelistarum & orthodoxorum patrum testimonia prætermittam) & huius eiusdem phraseos in hac ad Ephesios Epistola ter præterea repetitę explicatio, necessariò ad situm loci referenda, Zanchi & meam sententiam mihi quidem videtur vt potiorem confirmare.

Ad 26.

Caluinus Epist.143. D.Philippo inscripta ingenuè fateturillũ sibivideri nimiùm philosophicè de libero arbitrio disputare. Beza verò in priore Quæstionũ parte D.Camerario dicata,(vt ab eius amicitia nonnihil fauoris Errori suo sacramentario emendicaret) συνέργειαν, cuius errorem liber Concordiæ nostræ ex Ecclesiis nostris (inquis) *sustulit, disertè hisce verbis probat. Quum prima gratia disponens non nisi ab intelligente & volente recipiatur,& homines natura sint in genere intelligentes & volentes:homo,non vt stipes,sed vt intelligentia,& voluntate præditus exhibitam gratiam recipit : & quatenus*

quatenus quidem intelligit & vult est Deo conditori συνεργὸς, à quo naturales illas facultates accepit. Agnosco ista, Hofmanne. Sed qua tandem fide mecum agis, ista prætermittens, id est alterum huius orationis mẽbrum? *Quatenus autem bene intelligit & vult, id in solidum aduentitiæ illi gratiæ tribuendum, qua fit vt ad se præparandum, ad rectè intelligendum, volendum, & faciendum, accepta gratia sese præparet, rectè intelligat, velit, & faciat.* Cur non etiam adiecisti quod eo ipso loco profiteor, *hominẽ videlicet quod ad primæ gratiæ initium*, qua videlicet immutatur *merè παθητικῶς se habere, & sequentem hanc συνέργειαν esse gratiæ Dei donum*, quoniam nec intelligentia nec voluntas rectè sese mouere potest, nisi non modò præueniente, sed etiam illam quidem illustrante, istam verò dirigente illius gratia, qui nos prior dilexit? Num autem animam ipsam, vel in sua essentia, vel in ipsis facultatibus, ac non potiùs in harum qualitatibus, corruptam cum Illyrico arbitraris? Quod ad D. Philippũ autẽ attinet, visus est sanè non paucis nonnihil ex humana philosophia non huic tantùm argumento admiscuisse. Sed tantum virum vix quisquam mihi persuaserit, vel tantillum voluisse gratiæ detrahere, vel

de Originis peccato deminuere. Vestras aũ tem aduersus Synergistas à vobis cognomi natos concertationes, præeunte illo infelicis memorię Illyrico, inter vos agitatas, nõ sine dolore ex illa Vimarienſi prętertim cognoui, in qua ingenuè fateor me Vvitembergẽsib⁹ in ipsa doctrinę disputatione quã tuentur, assentiri. Quòd si hæc discordia inter vos planè & rectè est cõposita, est de quo vobiscum Deo gratias agamus.

Ad 27.

Aduersus Anomæos quos Satan in vestris Ecclesiis seuit, & aduersus Pontificios disputari necesse fuit, an opera bona sint ad salutem necessaria. Quod autem inter vos, à quibus per Dei gratiam error ille vterque grauissimus iampridem & animaduersus & explosus est, potuit de hac re, & quidem tantis odiis certari, communes aduersarios exhilarauit, pios autem & eruditos valde apud vos & apud nos offendit: cui malo vtinam vester ille ἐνωπικὸς libellus felicius remedium quàm aliis controuersiis attulerit. Quòd autem meam hac de re sententiã in priore Quæst. mearum parte explicatam opinaris tũ Heluticæ posteriori, tum Belgicæ Confessioni, & Caluini Institut. repugnare,

gnare,& quidem ex diametro, vsque adeò miror tibi excidere potuisse, vt tibi potiùs istud ab aliquo negligenter nostra legente suggestum, quàm abs te profectũ fuisse vel vlla refutatione indigere existimem, apud eos qui nostra cum illis compararint.

Ad 28.

In explicatione huius propositionis, Hoc est corpus meum, vnus in copula, alter in subiecto, tertius in prædicato, alius etiã in omnibus vocibus tropicã vocibus sedẽ fixit. Esto. Propriã est se non posse hanc enuntiationẽ, id est κατὰ τὸ ῥητὸν explicandã, ne ipsas quidẽ tenebras, id est Pontificios transsubstantiatores latet, propterea coactos partim ad indiuiduum vagum, partim ad identicam propositionem, partim ad alias sophisticas penè innumeras Chimæras cõfugere. Vos autẽ quid? HOC EST, id est, In, sub, vel cum pane est, sicut quum Piper est in sacco, & Vinum in cãtharo, communi loquendi genere dicimus, Hoc est piper, Hoc est vinum. Item HOC, id est, hic panis, EST definitiuè vel etiam repletiuè corpus, &c. Quòd si hæc, in suæ sententiæ ad illius enuntiationes voces enuntiatione, discrepantia non impedit quominus & Pontificij in Transubstantia-

tionis,& vos in vestræ Consubstantiationis commento cõsentiatis, an propterea quòd initio præsertim ex tanta caligine emergentibus magnis illis viris,non constitit in qua potissimùm sede tropus esset commodiùs collocandus,propterea in ipsa re dissensisse videri meritò possunt?

Ad 29.

Aduersum te,Hofmanne,& alios nobis contra omne nostrum meritum obiicientes quòd mysteria nostræ religionis ad humanæ rationis normã exigamus,dixi, *Nos de his rebus disputãtes, neque originem neque materiam,neque formam,neque effecta Sacramentorum à ratione petere, immò in his omnibus id asserere,quod humana sapiẽtia ludibrio habuerit. At tu contrà*, inquis, *alibi prolato exemplo ex lib. Iliad. 3. scribis Deum sapissimè sese ad communem loquendi morem accommodasse,tum quoque quum abstrusissima religionis mysteria explicaret.* Túne verò istud inficiari ausis quin singulis Euangelij paginis,infinitis parabolis, atque adeò vobis ipsis interpretibus Ioan.6.Panis,comedendi,bibendi,cibi vocibus refellaris? *At enim*, inquis, *in Santesium scribens,asseris hunc omnium gentium ipsiúsq; adeò Spiritus sancti perpetuum*

perpetuum morem fuisse, vt ad signorum vim ostendendam nomina rerum significatarum eis attribuerẽt. Hoc asserui, fateor, & omnis generis exemplis probaui. Ergo, inquies, à te ipso manifestissimè dissentis. Imò manifestissimè hallucinaris, Hofmanne. Num enim ista phrasis, vel Sacramentorum est origo, vel materia, vel forma, vel effectum? Quorsum igitur pluribus ista refutarem?

Ad. 30.

Non conuenit, inquis, *inter vos de huius tropi nomine, quem alij metaphoram esse volunt, pro qua, à Luthero, Philippo, & Bremensibus exposa, nunc substituitis metonymiam, quam uis Danæus recenter dicat hanc phrasim,* HOC EST CORPVS MEVM, *esse metaphoricam.* Quasi verò quisquam ignoret metaphoræ appellationem interdum generaliter accipi pro omni significationis propriæ ad alteram translatione. Quod si largiamur non ita subtiliter fuisse à nostris initio hunc tropum suo proprio nomine declaratum, quid tum, quum de ipsa illius enuntianti sententia inter nos constet? At cur non etiam synecdochen vestram hîc commemoras, à qua tu nunc ad inusitatum prædicationis genus transis? Sed quid

si vos quoque apertè dixero metonymiæ tropum in subiecto constituere? Quid enim aliud est, demonstratiuum pronomen (Hoc) interpretari In, Cum, vel sub hoc, si repudietur synecdoche, quàm dicere continens poni pro contento? Perabsurdè id quidē, inuerso totius enuntiationis ordine. Quod autem hîc adiicis nos cogi agnoscere metonymiam nostram non esse sufficientem, & ideò illi adiungere Sacramentalis epitheton, quo tandem iure nobis abste obiicitur? Etenim siue nuda sit significatio, siue cum rei significatę exhibitione: eadē & vnica semper est metonymica phrasis qua rei significatæ nomen signo attribuitur: neque ignoras Sacramentalem à nobis hanc metonymiā vocari, non vt eiusmodi phrases natura differentes statuamus, sed vt aduersus eos qui nos calumniātur quasi in his mysteriis nuda signa statuamus, præberi quoque reipsa res significatas doceamus.

Ad 31.

Quod hîc mihi obiicis ex ortodoxo Consensu, *Cuidam videlicet magno viro & orthodoxo, non satisfeciſſe Signi vocabulum in explicādis de quibus hîc agimus enūtiatis*, quàm

quàm à noſtra ſentẽtia non diſſentiat, ibidem explicatur, quatenus videlicet illi, cuius nomen non edit, videbatur Signi appellatio nimiùm eſſe diluta, quoniam ſigna ſint ſui natura duntaxat ſignificantia: in Sacramẽtis verò res ſignificatæ non nudè ſignificentur, ſed etiam verè adſint & præbeãtur. At non corpori, Hofmãne, vt tu putas, ſed menti & fidei. Illum tamen, quiſquis is fuit, nimis ea in re ſubtilẽ fuiſſe auſim affirmare, quũ à verbo ſignificandi & à nominibus Signi, Figuræ, Symbolorũ, Antityporũ veteres tum Græci tũ Latini nõ abhorruerint: imò ne Spiritus quidem Sanctus ipſe per os Moſis & Pauli loquens. Ad Bohemicã verò cõfeſſionẽ quod attinet: quũ iubent per Inſtitutionis verba intelligi id quod per ſe ſonant, id demũ acccipiendũ eſſe tum de ſubiectis, ideſt vero Pane & vero Vino, tum de prædicatis, nempe de vero Corpore & vero Sanguine, non autem de ipſa attributione, totus ipſe locus indicat: quã diſtributionẽ quũ poſtea dicũt eſſe Sacramentalẽ & vtraque illa in ſua ſubſtantia permanere, ſatis oſtendunt nec Panem propriè eſſe corpus, nec Vinum propriè ſanguinem, ſed Sacramentali demũ, ſicut loquimur, metonymia.

Ad 32.

Sæpe iam sum testatus, siue in copula, quod mihi quidem commodiùs videtur, siue in prędicato, vt quàm plurimis summis viris placet, tropus statuatur, eãdem prorsus manere sententiam. Idem enim prorsus sonare has duas enuntiaiones, *Panem Sacramentali significatione esse illud corpus, siue Sacramẽtaliter significare corpus illud Christi traditum pro nobis*, &, *Panem esse Sacramẽtum corporis illius traditi pro nobis*: qua explicatione nulla fit etiam vis declarationi à Christo additæ.

Ad 33.

Quis sit libellus iste quem formulam Concordiæ appellas ex quo hæc verba, tũ pag. 128, tũ etiã antea pag. 96 citas, *Corpus Christi exhiberi, non secundũ substantiam, sed secundum virtutem*, neque scio, Hofmanne, neque diuinare vnquam potui. Hoc scio, quod centies millies in Caluini scriptis extat, ipsum vbique diligenter cauere, ne quũ quęriturde revel simplicis verbi, vel Sacramentorum, ipsemet Christus separetur à suis donis, ac præsertim ab illa Diuina & viuificatrice Virtute quę ad nos ex ipso spiritualiter per fidem à nobis apprehen-

prehenſo, velut ex capite in ſubiecta membra emanat. Quod igitur exhiberi illum nobis ſecundum ſubſtantiam negat, non eſt ad id referendum quod menti fideli ſpiritualiter ſumendum præbetur, (quod eſt ipſemet Chriſtus cum ſuis donis) ſed ad id quod corpori corporaliter ſiue vt loquimini, oraliter, recipiendum exhibetur. Deinde ita ſignificatur Spiritualem iſtam ipſiusmet Chriſti carnis per fidem perceptionem non perinde accipiendam quaſi fiat aliqua ſubſtantiæ Chriſti inter nos vel commixtio vel tranſfuſio: ſed quòd ex carne ſemel in ſacrificium oblata, & ſanguine in expiationem effuſo, vitam hauriamus: quę ſunt verba Conſenſionis mutuæ de re Sacramentaria inter noſtras Eccleſias, artic. 23. Meritò igitur & in Geneuenſi liturgia, & in Confeſſione Gallica Subſtantiæ nomen vſurpatur aduerſus veſtrorum calumnias, quòd ipſam Chriſti carnē à Cœna excludamus: & in Synodis Gallicis Rupellana & Nemauſenſi, quibus, per Dei gratiam interfui, cōmoda addita eſt eius vocis interpretatio, ne perperam à chariſſimis quibuſdam fratribus accipiatur, qui, nobiſcū alioqui in eadem per omnia confeſſione conſentientes, hanc tamen vo

culam vt malè à vobis & à Pontificiis detortam declinant.

Ad 34.

Quæris an Helueticа Confessio affirmans, *Panem non esse ipsum Domini corpus, sed huius corporis symbolum, siue Sacramentum*, consentiat cum istis Belgicæ Confessionis verbis, *Nequaquam errare qui dicunt id quod comeditur esse ipsissimum Christi corpus naturale, & id quod bibitur esse verum ipsius sanguinem.* Respondeo ista quàm optimè & penitus inter se consentire, sed vel oscitantia vel non satis bona fide abs te omissum esse quod statim & continenter in eo ipso loco subiicitur: ista videlicet totidem verbis scripta, *At instrumentum seu medium quo hæc comedimus & bibimus, non est os corporeum, sed spiritus ipse noster idque per fidem.* Audis, Hofmanne, non de panis esu, nec de vini potu corporeo, siue orali, sed de spirituali veri corporis & veri sanguinis Domini perceptione per fidem agi, ac proinde ne tantillum quidem inter Helueticas & Belgicas Ecclesias esse repugnantiæ?

Ad 35.

Docet orthodoxus Consensus prędicationem

tionem Sacramentalem, quâ dicitur panis esse corpus, significautiorem & expressiorem esse, quàm istam prorsus propriam, quâ dicitur panis esse signum corporis. Et quoties hoc ipsum ego inculcaui, tantùm abesse vt tropus aliquid detrahat Sacramentali coniunctioni, sicut vos clamitatis, vt contrà multum addat ad illius exprimendam naturam, &, nisi per accedentes steterit, efficacitatem? Sed contrà videor ego tibi ab orthodoxo Consensu recedere, in eo quòd scribam, *Idem esse si quis dicat panem illum non esse propriè corpus Christi, sed quatenus illud sacramentaliter significat:* &, *panem non esse illud corpus, sed duntaxat eius sacramentum, ac proinde vanissimum esse discrimen illud quod hîc nobis obiicitur.* Quasi verò Sacramentalis tropicę locutionis, qua symbolo tribuitur rei significatæ nomen, duas explicationes proprias inter se comparare, & pares ac sententiâ eas dē esse dicere, idem sit atque (quod fit in illo Consensus orthodoxi loco) propriam hanc enunciationem, *Hoc est signum corporis*, cum ista sacramētali, *Hoc est corpus meum*, conferre, & hanc quàm illam expressiorem esse affirmare: nempe quòd illius sit vulgaris sensus, cui nulla rei signatæ promissio insit, ista

verò docent rem spiritualem corporalibus symbolis non tantùm significari, sed etiam fideli menti spiritualiter sumendam præberi. Vide igitur, Hofmanne, quo te hîc quoque mei carpendi studium abripuerit. Et ne fortè obiicias, hinc tamen constare irregularem esse illam enuntiationem, *Hoc est corpus meum*, quæ ad propriam & regularem reduci non possit: respondeo (quod non ignoras) veteres non abhorruisse à simplici signi, & (quod etiam latiùs patet) figuræ appellatione, quum illam ipsam enunciationem explicarent. Quidni enim hoc facerent Apostoli exẽplo, qui σημεῖον & σφραγίδα circonciſionem carnis vocauit? Sed tamen assentior orthodoxi consensus scriptori, signi nomen non falsum certè, sed nimis dilutum nec satis expressum propter exortas à vobis aduersum nos obiectiones existimanti: quòd nimirum non omnia signa sint exhibitiua. Sed si pro signo Sacramentũ dixeris, vt in Ecclesia vsurpari vox ista consueuit, rem certè ita vt est regulariter expresseris: quoniam id demum est Sacramentale signum, cum quo res ipsa visibili signo significata, quamuis menti & spirituali modo, tamen tam verè sumenda

menda per fidem præbetur, quàm verè visibilia signa corpore percipiuntur.

Ad 36.

Definio communicationem corporis & sanguinis Christi in Cœna, fidei perceptione. Caluinus autem in quadam ad P. Martyrem Epistola aliam præterea statuit quæ sit illius fructus & effectum, quum videlicet donis Sp. S. locupletantur quos Christus priùs fide sibi deuinxerat. Quum hæc putas inter se non consentire, Hofmanne, frustrà te fatigas. Dico nostrã cum Christo consociationem fidei instrumento in Cœna Domini sanciri. Caluinus autem aduersus eos qui pro re seu verbi simplicis seu Sacramenti statuunt duntaxat Christi merita & beneficia, testatur nos primùm quidem ipsi Christo consociari, postea verò dona ipsius in nos defluere. Quænam autem est in istis vel leuissima repugnantiæ species? Perinde profectò ac si quis dicat inter illos non conuenire quorum vnus cibum manducatione, alter verò concoctione & digestione percipi doceat. Quoniam autem pag. 95. idem nobis reponis, quæro ex te, Hofmanne, qua fide hunc Caluini locum interpreteris, quasi

senserit fide quidem recipi Christum extra Cœnam, in ipsa verò Cœna fructus & effectus Christi. Quis enim vel leuissimè Caluini scripta percurrit, qui non millies legerit nos in Cœna Domini ipsum-met Christum fide percipere, vt inde quicquid ad salutem & vitam æternam requiritur, ad nos defluat? Neque verò in illa Epistola vel vnicam voculam inueneris, vnde hoc commentum possis elicere: sed hæc Caluini verba inuenies quę perperam deprauas, *Etsi in hanc communionem primo vocationis suæ die veniunt fideles*, (en quomodo extra Cœnam in simplici verbo & Christus ipse, & ipsius dona seu fructus fide percipiantur) *quatenus tamen in illis auxerit Christi vita, quotidie se illis fruendum offert. Hæc est communicatio quam in sacra Cœna percipiunt*, augmento videlicet vtriusque illius totius communicationis antea in simplici verbo adeptæ: quòd instituta sit Cœna Domini, non vt tunc primùm & ipsi Christo cōsociari & eius donis frui incipiamus: sed vt crescat in nobis & nos in ipso. Perperam igitur duas illas communionis species separas, quum duntaxat distinguendæ fuerint: & neque in simplici verbo, neque in Sacramentis ipse Christus fide apprehensus

hensus (qua etiam vnica apprehēdi potest) à sui spiritu efficacia sit separādus: neq; insti tuta sit Cœna Domini, vt ab illis nostra cū Christo cōsociatio inchoetur, sed vt quod in nobis cœptum est, magis ac magis, repetito verbi auditu, & Cœnæ Domini vsu sancitum, paulatim augescat, ac tādem vltimo illo die perficiatur. A vobis autem qui tum in verbo simplici, tum in Baptismo ἐνεργήματα Christi ab ipsiusmet Christi κοινωνία: & contra, Christum ipsum, licet inutiliter, reipsa tamē, ac proinde à suo salutari spiritu seperatū participari ab indignis docetis, ista partim nō intelligi, partim vt noua reijci minimè miramur.

Ad 37.

Scripsi tibi respondens, eundē esse prædicationis Sacramentalis, & Sacramentalis signorum & rerum significatarum prędicationis modū, id est qua ratione signa & res significatę vnum sunt, eadē quoque ratione Sacramenta rei nomine appellari, relatiua videlicet, vt coniunctione, ita quoq; prædicatione ex Dei ordinatione & pacto. *At Orthodoxus Consensus, inquis, negat idem* OMNINO *esse prædicationem Sacramentalem verborum, & vnionem rerum cū signis, quum*

fit propriè virtus & gratia Sacramenti: non contingat, nisi in vero & legitimo Sacramentorum vsu, ad accedentium salutem. Quid igitur Hofmanne? Tibíne res ipsæ & earum modus vnum & idem sunt? Aliud esse locutionem de rebus quàm rerum vnitionem quis ignorat? Eodem tamen modo res esse oportet, quo esse dicuntur, vt sua constet orationi veritas. Præterea, an idem nullo modo esse dixeris quod non OMNINO sit idem? Denique tota contextus illius loci series ostendit vnitionem Sacramentalem eo loco non considerari absolutè in sese, sed quatenus est efficax virtus Sacramẽti, respectu accedentium, quibus, siquidem fideles fuerint, tum signa tum res significatæ, id est totum & integrum Sacramẽtum est vnum quiddam, quod est indignis tantùm dimidium, vtpote qui sibi sua incredulitate signum quod sumunt, à re se parent quam aspernantur, quamuis, sacramentalis coniunctionis in sese respectu, totum Sacramentum, signa videlicet corpori, res autem menti, sicut & in verbo & in baptismo, quibus suis præbeantur.

Ad 38.

Ait Danæus in Epistola ad Selnecce-

rum

rum. *Christum in Cœna corpore suo à signis, non à nobis, tam esse remotum, quàm cœlum ipsum est remotum à terra.* At Caluinus Epistola 39. ad Bucerum ait, *illum rectè facturum si clariùs exprimeret se locorum distantia Christum à nobis qui in mundo sumus disiungere.* Omnino ita est, & vtinam magnus iste vir perspicuitatis donum maius habuisset. Sed in summa, Hofmanne, quum sole pene ipso sit clariùs quod docemus, nempe sicut aliud in Sacramentis, imò etiam in simplici verbo intelligitur, aliud in verbo quidem auribus auditur, in Sacramentis autem oculis videtur: sic aliud corporis sensibus audiendum & videndum, aliud menti intelligendum, & fidei percipiendum præberi? quid miraris à Danæo dici à nobis, id est, à nostris corporibus quàm longissimè abesse, quod tamē nobis, id est nostræ menti & fidei nostræ, quàm præsentissimè, & quàm efficacissimè adsit? vidit enim his oculis ipse quoque Abrahamus diem Christi, & veteres fideles eandem atque nos escam & eundem potum habuerunt. Quanto magis nos qui vt illi promissis, sic exhibitis credimus?

Ad 39.

Danæus negat *corpus pani adiungi essentia*

sua, quoniam sola fides Christum ipsum sibi applicat, qua tamen fide careat panis. Contrà verò Bohemica Confessio docet duas illas res distinctas, signum videlicet, & rem significatam, id esse quod significant, & de quo testantur, non tamen vel natura sua, vel naturali modo, sed ex institutione, & testatione fundatoris. Agnosco vtrumque. *Ergo*, inquis, *Danæus à Bohemica Confessione manifestissimè dissentit.* Imò manifestè hîc quoque hallucinari mihi videris, Hofmanne, quũ putas Bohemos fratres censere essentiam carnis Christi vsquam in terris, nedum in, sub, vel cum signis adesse: siue coniunctionem Sacramentalem esse aliquam coexistentiam realem, vel etiam aliquam in ipsum panem infusam energiam, vel virtutem: quos errores vides à nostris passim ex analogia fidei Christianæ reprehendi. Rectè igitur Danæus illud vtrumque negat, quoniã Christi participatio tota spiritualis est, & fidei instrumento peragitur, quæ signis tribui nullo modo potest, nedum vt panis, vel fiat ipsum corpus Christi, vt nugantur Pontificij, vel sua essentia cohæreat, atque adeò vniatur cum pane. Nam certè ex alterutro istorum cõsequeretur potiorem esse illius panis, quàm omnium fidelium conditionem,

nem: quum tamen non panis, sed hominum causa, sit Cœna Domini instituta. Rectè quoque Bohemi fratres Sacramentalem tum prædicatiõnẽ, tum vnitionẽ (quę tota est relationis, & minimè vanę, sed diuinæ & certissimę promissionis, in eo positam, vt quatenus vtrumque statuunt, semper à Deo minimè fallaciter prębetur, vnum videlicet corpore corporaliter, alterum mente & fide spiritualiter sumendum, eatenus hæc duo vnita dicantur.

Ad 40.

Scribit aduersus Harchium Beza, *Mutationem sacramentalem non magis esse miraculosã aut ineffabilẽ, quàm quum ex cera communi fit authenticum publici instrumenti sigillum. Contrarium statuit Petrus Martyr vt infrà allegabo.* Ego verò hac de re & antea nonnihil respondi, & suo etiam loco dicam, si Dominus dederit. Tantùm nunc vnum quoddam attingam ex huius tuæ responsionis pag. 112. Scripsi *signa inter homines rebus humanis sanciendis vsurpari solita, etsi à Christianis sacramentis, circumstantiis rituum, & rerum dignitate, ipsoque fine* TANTVM *differant*, QVANTVM *ab humanis di-*

uina, & à cœlestibus terrena in genere tamen conuenire. Quid ad hęc, Hofmānus? *Profanissimæ est,* (inquit) *hæc sententia, quæ differentia inter signa humana, & Sacramenta diuina plenè còllecta, nihil largitur potentiæ Dei:* Audis, lector, hominis religiosissimi sententia detrusum ad inferos prophanissimum Bezam. Sed qua ratione! *Omnino enim* (inquit) TANTVM *habet vim excluſiuam.* Quis verò tibi excidere istud potuisse crediderit, vt cùm *Tantum*, &, *Quantum* coniunguntur, *Tantum* acciperes pro *Solùm* vel *Duntaxat*? Ecquod verò discrimen longius vel latius inter res vllas vel animo possis concipere, quàm quanto res diuinę ab humanis, res cælestes à terrenis distant? En quò abripiantur quibus affectus dominantur. Ego verò ab hac tam enormi damnatione non modò ad lectorem quemuis non penitus iniquum, sed etiam ad ipsum Hofmannum, vbi hæc expenderit, prouocare non dubito.

Ad 41.

Displicet tibi quòd in Confessione Bohemica Veritatis nomine, quam aiunt & à bonis & à malis accipi, intelligamus, non ipsam

ipsam rem Sacramenti, id est corpus & sanguinem Domini (etenim quæ communio Christi cum Belial?) neque fructum Sacramenti, consociationis videlicet cum Christo confirmationem, & quæ beneficia inde in solos credentes proficiscuntur, sed signa ipsa, quæ quod ad Deum attinet, semper sunt verum & integrũ Sacramentum. *Sed dura est* (inquis) *hæc explicatio, & valde violenta: & nisi Epicureismus illam foueret, vix aliquam diuturnitatem ferret.* Immò vt noris an fratrum Bohemorum mentem simus assequuti, lege, si voles, quod ex eâdem Confessione in nostra harmonia citatur sectione 12. pag. 80. vers. 9. Istam verò Epicureismi criminationem, quâ nihil virulentius in quenquam dici potest, operæpretium est videre vnde tandem colligas. *An quod*, vt tu dicis, *signa & res significatas vnione quadam ex institutione Christi pendente non iungamus*? Falsum, si modò per institutionem Christi non ipsa verba, sed Christi ordinationem illis verbis testatam intelligas. Sed vnionem illam certè aliqua substantiarum in eodem loco coexistentia vobiscum non definimus, quoniam neque ipsius corporis Christi veritas, neque Christianorum fidei analogia, neque ipse insti-

tutionis Cœnæ Domini finis ac scopus istud patiuntur: sed relatiuam duntaxat, & nihilominus certissimam, ac, nisi incredulitas obstiterit, efficacissimam illam constituimus, vtpote non ipsorum signorum, sed nostri propriè causa institutam. Num, *quòd res significatas non faciamus corpus & sanguinem Christi?* Falsissimum & impudentissimè in nos retortum commentum. *At vos*, inquis, *res illas præsentes cum signis esse negatis*, In terris, certè, & corporibus nostris præsentes esse negamus: verè tamen quibusuis præberi, & fidelibus mentibus præsentissimas esse, & ab illis per fidem spiritualiter & efficacissimè percipi affirmamus: & hoc vtrumque tum Euangelicæ totius historiæ & Christiani symboli & vnanimi ac perpetuo Orthodoxorũ omnium patrum testimonio confirmamus. Istud ne verò est Epicureos esse? *Sed eritne*, inquis, *panis & vinum ista veritas accepta?* Erit certè: Nam vt Euãgelium est veritas etiam ab infidelibus & hypocritis auribus auditum, ita & Sacramenta. Idcò rectè adiectum est in Bohemica confessione, *Sacramentaliter & externo modo.* Sed agè, audiant omnes, Hofmanne, præcipuum accusationis tuæ caput. *Eritne*, inquis, *panis & vinum*

ista

ista veritas accepta, quum credētibus indevita promittatur, quamvos ipsi docetis fideles haurire non ex elementis, sed ex corpore & sanguine Christi? At ego, Hofmāne, si tu arbitraris signa Sacramētorum esse ipsam Sacramentorum veritatem, & si doces vitam æternam vel ex signis, id est ex hoc pane & vino, aliter quàm quatenus fidem nostram excitāt, & aliūde quā ex ipso mediatore, idque propriè ex ipsius Deitate, vt vero Iehoua & vitæ fonte: ex ipsius autem carnis vt ex canali, & quatenus tum in illa fuerūt omnia nostra peccata expiata, tum eius per fidem apprehense interuentu ipsi consociamur, peti & hauriri posse existimas, non video quidem ego quînam non sis tu potiùs manifestæ idololatriæ reus, quàm nos pro Epicureis habendi: quod indignissimum tot piis & verè magnis in Ecclesia Dei viris, partim iam à Domino in suam quietem receptis, partim adhuc superstitibus conuitium abs te factum Deus tibi condonet.

Ad 42.

De hoc dicto quòd Christus extra passionis negotiū nihil nobis profuit, diximus supra suo loco.

Ad 43.

Quæris, Hofmanne, quomodo quod in præfatione ortodoxi Consensus scribitur, nempe *peracto & consumato nostræ expiationis mysterio carnis Christi præsentiam posthac minime necessariam esse*, cohæreat cum eo quod vobis aliâs ad negãdã Christi carnis præsentiã in terris, obiicere consueuimus: nempe, *si Christus venturus est, Ergo nundum adesse: aut si iam proprie venit, celebranda nõ esse ampliusmysteria.* Ad hoc verò quatãdẽ refutatione opus est, nisi hęc priꝰ quînã ista inter se dissentire existimes, nobis ostẽdas? Enimuero quum Christus idcirco in carnẽ & in terras venerit, vt id impleret quod pleniſſime præstitit, quor sum in terris in illa carne versaretur? Itaq; non ad nos expiandos, quos, vnica semel facta oblatione sui ipsius, in æternum reconciliauit, sed ad iudicandum mundum rursus venturum illum expectamus Qui verò carnis præsentiam negat, Christum Ecclesiæ suæ ad cõsummationem vsque seculorum adesse minimẽ negat, sed diuinitate sua, virtute sua, gratia denique & merito, neque personam separat qui naturas suis perpetuò duraturis proprietatibus definit. Nondum autem adesse

in

in terris qui venturus expectatur è Cœlis res ipsa conuincit, & totidem verbis testatur Augustin⁹, Et, si Christus carne adesset, sicuti vultis, qui is esset horum mysteriorũ vs⁹, quę mãdauit obseruãda donec veniret?

Ad 44.

Zanchus contendit dari nobis corpus Christi edendum non vt viuum, sed quatenus fuit exangue in cruce: et sanguis eius bibendus, nõ vt in venis situs, sed vt effusus pro nobis. At dicit Gallica confessio, *quòd mortuus & excitatus à mortuis nos pascat & nutriat.* Et Beza dicit, *Verbo Dei nos reuocari in sacramentis ad carnem Christi nõ quæ sit in terris, sed quæ sit supra cœlos.* Lege, Hofmanne, totum illũ Zanchii locum pulcherrimum, & recto mentis oculo considera, & cõperies manducationem carnis, non vt nunc adhuc mortuæ, sed vt quæ mortua fuerit pro nobis, deducere nos ad vnionem spiritualem cum vero illo Christi corpore, quod iam in cœlis viuit, vt nos quoque remissionem peccatorum, in morte ipsius nobis specialiter quasi in viua imagine, in sacra Cœna repræsentatam amplexos viuificet. Cœnã verò Domini esse institutam propriè ad Christi sacrificij memoriam in nobis renouandam, & expiationem peccatorum no-

bis quasi ob oculos ipsos ponendã,&in mẽ tibus nostris vera fide obsignandam, tum ex ipsis institutionis verbis, tum ex fractione sacramentali (quæ adhuc in vestris liturgiis desideratur) tum denique ex eo constat, quòd seorsim & distinctis symbolis corpus edere vt traditum pro nobis, & sanguinem vt pro nobis effusum bibere, & sic mortem Domini annunciare distinctè iubemur.

His expositis quibus videri potes studuisse discordiam inter fratres serere, (sed frustra vt spero) erudire nos quidem certè cum ista tanta confidentia non potes, quasi qui à te dissentiat nihil sentiat, regredior ad pag. lib. tui 24. in qua conuitium mihi facis grauius quàm vt eo non commouear sed leuiore de causa quàm vt irasci possim. Sum testatus Deum & Seruatorem meum vnicum, apud cuius tribunal omnes stabim⁹, nihil mihi esse charius veritatis studio, & si ex te aliquem errorem didicissem, me quàm auidissimè fuisse veritati assensurũ. Addidi me staturum Ecclesiæ iudicio, si collatis tuis & meis rationibus deprehẽderer in errore versari. Obsecro, quidnam hîc à me dictum est quo quisquam offendi meritò possit? Scio per Dei gratiam, neque

que ex te didici, quàm formidabile sit Dei iudicium, sed quorsum hoc ad meam istã obtestationem? Nec enim ego quicquã hîc mihi tribuo, sed testor tantùm & verè testor, Hofmanne, apud Deum me id loqui quod sentio, nec scientem errare, si versor in errore, cuius etiam rei iudicem Ecclesiam facio. Quid tuverò ad hęc, Hofmãne? *Nisi tu*, inquis, *imbutus esses opinione de inferis quam Pausanias in Laconicis sequitur* (idest nisi fabulas esse putares, quicquid de inferis ac proinde de cælis narratur) *aut si quid verius nouisti, securitate memoriam eius obrueres, ad tribunal Iesu Christi in hac causa, in qua apertiùs succumbis, non prouocares.* Scilicet, Hofmanne, tibi non assentiri, & tuas ad oculum demonstrationes non posse animaduertere, est Impiũ, Epicureum, alterum denique Mezentium esse, & quò tandem recidimus? Sed me reprimã. Tantũ mihi liceat testari per Dei gratiã, neque in doctrinã, quam in Ecclesia Dei semper sum professus: neque in eos mediocres quibus me exercui pro Dei Ecclesia labores: neque in meã vitam, Deo sit laus, cadere hanc criminationem meritò posse. At enim fortassis quispiam ex te non immeritò quæsierit quosnam cœ

los,& quos inferos esse credas si Vbiquitarios illos esse credis cum iis quorum dogma damnare tanta tibi est religio? Quicquid autem de istis rebus statuas non multum moror,neque morabor,donec te ocu latiorem demonstraueris : quod si feceris, testor rursum bona conscientia apud Dei tribunal me vltro veritati,id est Deo cessurum,& tibi quoque vt mihi misso diuinitus monitori gratiam,sicuti par est,habiturum. An autem adhuc talem te mihi præstiteris,agedum etiam ex istis quę sequuntur minimè recuso quin æquus lector diiudicet.

Scripseras *pretiosum esse nobis vel apicem vnum verbi Dei in ipsius conspectu*,Respondi,*neminem nostrûm esse qui istud vel leuissimo verbo inficietur*.Quid tu verò? *Quomodo* inquis, *apicem vnum admirabimini qui aliquot verba Christi deseritis, & quinqueuerbiam nostram probationem appellatis?*Hoc est scilicet,Hofmanne, ad oculum nostros errores crassissimos demonstrare? Quid enim Christianæ Religioni fiet, si verbum Dei deserere dicatur quisquis in singulis Scripturæ locis propriam vocum significationem, aut enuntiationum τὸ ῥητὸν non seruarit.Et quid vobis fiet,qui cap.Ioan.6.

Carnis

Carnis & Sanguinis voces, Comedendi & Edendi verba, metaphoricè interpretamini? perperam quidem illas, quum non minus propriè quã ipsa verba institutionis vsurpentur. Sed audiamus aliquid ampliùs.

Respondens ad tuum illud. *Vos simpliciter Dei verbo insistere*, dixi, *nihil etiam aliud in ore habere nostros communes aduersarios, Imò*, inquis, *Omnino aliud Pontificij quàm nos, quum nobis maneat panis, qui ab illis fingitur abolitus.* Verè quidem istud, Hofmãne, sed vestrũ vterque ait se simpliciter verbo Dei insistere. Quis autem erit istius controuersiæ iudex? Ipsum, inquies, Dei verbum. Rectè id quidem in genere: sed absurdissimè si per hoc Dei verbũ intelligas hũc ipsum locum, de cuius interpretatione falsa sit an vera quæritur. Sic enim nullus erit disceptandi finis. Sin verò controuersiam censes ex aliorum scripturæ locorum collatione καὶ ἀμφιστεπίτῳ analogia fidei dijudicandam, rectam sic demum viam ingrederis, tã frustra alioqui iactans verbum Domini, quàm olim Iudæi templũ Domini aduersus Prophetas.

Scripseras, *agitari inter nos num verba Testamentariæ Institutionis, ipsam substantiam verborum quæ nominant, an verò quæ quod-*

dam antitypum tantùm polliceantur. Respondi totam hanc in nos accusationem esse cõmentitiam. Primùm, quoniã Substantiam, quam vocas, minimè statuimus esse rẽ vanam, sed ipsummet Christum inprimis, tũ omnia ipsius bona, ad æternam vitam pertinentia. Deinde quòd rem illam dicamus in illis mysteriis ita significari fidei nostræ sacris illis signis & ritibus, vt etiam verè cõmunicanda præbeantur, & quæsiui quid amplius in sacra Cœna ponere possitis. Quid tu cõtrà? *Omittis*, inquis, *quæ te in statu retinere debebãt. Nos enim in verbis* τὸ ῥητὸν *seruandum, vos* διάνοιαν *quærendam contenditis, &* τὸ ῥητὸν *auersantes, tollitis certè veritatem corporis & sanguinis Christi, quæ cum pane & vino legantur, & nihil præter elementa panem & vinum relinquitis, corpus verò & sanguinem Christi in duntaxat significata mutatis, & quum Christus dixerit Hoc est corpus meum, tu contrà obgannis, Non est illud corpus.* Hocci-ne verò est, Hofmanne, disputare, an potiùs nugari? Tu τὸ ῥητὸν vrges, id est propriam singularum vocum significationem. Ego verissimum esse non nego quod dicitur, sed interpretatione egêre, & significantissimo tropo, non autem propria & natiua notatione dico explicãdã hãc attribu-

attributionem. Num verò negat panem verè dici esse corpus, qui analogiam fidei postulare docet, vt quo sensu panis dicatur esse corpus, inquiratur? Nosti certè paralogismum à dicto πῶς ad id quod dicitur ἁπλῶς, siue id quod dicitur affirmetur siue negetur. Et quã verè dicis, nihil relinqui pani & vino præter elementa, vel corpus & sanguinem Christi in mera significata, ideſt spectra mutari, nisi coexistentiã vestram vobis concedamus? Imò quînam tandẽ vel transsubstantiationis, vel cõsubstantiationis commentum posse cum τῷ ῥητῷ cõciliari demonstrabis? Nam aliud est panem esse corpus, quàm desinere esse panem vt incipiat esse corpus, vt & ipsi Scholastici doctores agnoscere cogũtur. Magis autem etiam absurdè dixeris panem dici esse corpus, quoniam corpus sit in, sub, vel cum illo pane. Nam ita fiet vt mutetur enuntiati tum natura, tum ordo. Natura, quoniam diuersa est quæstio, qua quid sit, quàm ea quâ quæritur vbi sit res quępiam. Ordo, quoniam in illa vestra explicatione prædicatum mutatur in subiectum.

Sed agè, rem ipsam propiùs aggrediamur. Accusamur à vobis quòd nuda signa statuamus. Nos negamus: & hac ratione

inuicta vestram criminationem elidimus, quòd cum signis dicamus semper, nec vnquam fallaciter rem quamque Sacramentaliter significatam (id est Christum ipsum cum suis donis) quibus suis pręberi: sed signa quidem corpori, rem autem menti. Num enim negabis Sacramenta dici, in quibus aliud videtur, aliud intelligitur? At certè corporea sensibus, νοητὰ verò? quæcunque illa sunt, id est etiamsi suaptè natura & in sese corporea fuerint, vt sunt Christi corpus & sanguis, tamen quatenus intelligibili modo proponuntur, non sensibus, sed solo intellectu apprehenditur. Hæc igitur nostra est sententia. Tu verò præfatus *te nolle fidem tibi haberi nisi probes, nihilominus nuda statui à nobis symbola*, duplicem ponis nuditatem, vnam à qua nos absoluis: alteram cuius nos reos facis. Accipio conditionem. De vtraque tamen agedum dicamus, quandoquidem diuinitus accidit, vt priorem quantumuis nihil ad nos pertinentem prætermittere nolueris.

Primùm igitur, inquis, *nuda signa sunt, quũ res visibilis, missa ordinaria relatione, absolutè intelligitur: quod est Augustino lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 5. & 7. Signa pro rebus accipere, id est, rebus neglectis, nudis signis*

gnis inhærere. Imò quid hoc rei est? Nam certè qui signa diuinitus vestita denudant, detrahunt illis velut ipsam formam, quum signa non sint suaptè natura signa, sed ex Dei institutione. Quid igitur absurdiùs dici possit ego quidem non video, quàm nuda signa ab iis statui, qui tantùm ab eo absunt, vt aliquid illis detrahant, vt contrà. non iam illa pro signis, sed rerum ipsarum significatarum loco habeant: vt qui ex Iudæis sanguine taurorum & hircorum peccata expiari somniabant, vt & hodie Pontificij crustulum panis pro vero ipso Christo adorantes. Non est hoc igitur, Hofmanne, signis detrahere, sed iis plus quàm oportet attribuere, immò ipsius diuinitatis spoliis ornare, quò etiam spectat doctrina de opere operato & ἐθελοθρησκείᾳ omnes. At ab illis nuda statuuntur Sacramenta qui mera esse μνημόσυνα docent, vel externas tantùm societatis Christianæ tesseras: qui denique rerum significatarum veram præbitionem tollunt. Quum autem in isto tam apertè hallucineris, videamus an in altero sis oculatior.

Deinde (inquis pag. 37.) *nuda signa dicuntur, quæ in nuda significatione consistunt, nec realiter, id quod significat sibi præsens habent.*

aut sui communicatione realiter præsens exhibent. Optarim te, Hofmanne, planiùs loquutum, etiamsi quid tibi velis satis intelligi posse ac debere arbitror ab hominibus istarum controuersiarum non imperitis. In summa, REALITER accipis pro SVAMET ESSENTIA, & PRÆSENS ESSE vis quod adsit in terris, & PRÆBERI id demum vis quod Oraliter cum ipsis signis præbetur. Primùm autem quæro num in genere de Sacramentalibus omnibus signis agas, an verò de iis duntaxat quæ in Cœna Domini proponuntur, nempe de Pane & Vino, neque temerè hoc quæro. Quum enim non omnia Sacramenta essentiale & corporeum aliquid significarint, sed interdum res præteritas, vt Pesach transitum Angeli Domini Exod. 12. 27: Azymi panes, subitum exitum ex Ægypto: Festum tabernaculorum, commorationem in deserto: interdum autem effectum aliquod interius, vt Circuncisio Præputij, reiectionem corruptionis nostræ & iustitiam ex fide: interdum essentiale quidem aliquid, sed nondum reipsa in sese existens, ac proinde signis ipsis non adhærēs reipsa, sed soli ritè accedentium intellectui, & fidei præsens, cuiusmodi omnia illa fuerūt

quæ

quæ ipsum secundum carnem nasciturum Christum repræsentabant: cogeris aut illa signa statuere nuda & inania (quod dici sine impietate non potest) quum eandem atq; nos, ipso interprete Luthero, In Serm. 7. in post. I. magna super Epist. 1. Corint. 10. Patres manducarint, & eundem atque nos potum biberint: aut tuæ illi explicationi quidpiã addere vel detrahere. Sed ponamus hîc à te differi de nouis tantùm duobus Sacramentis: ne hoc quidem quod ais Aquæ Baptismi conueniet, ex vestra sententia qui propterea quòd Christus non dixit, Hæc aqua est sanguis meus, sicut de poculo dixit, Hoc est sanguis meus, idcirco Aquã Baptismi nunquam dixeritis esse Christi sanguinem, id est, in, sub, vel cum hac Aqua esse Christi sanguinem. Erítne igitur, quæso, Aqua nudum signum in Baptismo? quod tamen ex illa tua explicatione consequetur. Deinde quum, teste Apostolo, immersio & emersio, quæ & ipsæ significationem suam Sacramentalem habent, mortem, sepulturam & resurrectionem Christi, vt nostræ regenerationis causas, menti repræsentent, res certè iam à multis seculis præteritas, & quæ in prædicamento substantiæ non comprehendun-

tur, num illas aquę Baptismi realiter adesse dixeris? Sed ponamus specialiter hîc à te differi de sacræ Cœnæ signis. Quum fractione panis (quem ritum Sacramentalem nondum, sicut factum oportuit, restituistis) ipsa Christi carnis immolatio intellectui repræsentetur, nũ realiter pani etiam illi adhęret, aut illa inane signũ est? Quod autem existimas pani & vino Cœnæ Domini adesse REALITER, ipsum corpus & ipsum sanguinem, eo ipso loco videlicet & in terris, vnde tandem habes? Nam præterquàm quod repugnat carnis Christi veritas, & eiusdem tum à nobis discessus suprà cœlos, & expectatus à cœlis reditus: manifestè quoque istud eo refutatur, quòd si verum id esset, mentem oportuerit in panem illum & vinum illud totam respicere. At contràt admonitum ab illis signis animum oportet, fide à terris, vbi iam corpus illud non est, supra cœlos vbi nunc demum est, & vnde venturum Christum expectamus assurgere. Negas? Audi igitur Augustin. *Ascendit ad cœlum, ibi sedet ad dexteram Patris. Audiant & teneant. Respondet aliquis, Tenebo absentem? quomodo in cœlum mittam manum vt ibi sedentem teneam? Fidem mitte, & tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde*

corde, quoniam absens Christus etiam præsens est. Nisi enim præsens esset, à nobis teneri non posset. Et ne quampiam præsentiam realem in terris imaginemur, *Accedimus*, inquit idem Augustinus, *non carne sed corde, non corporis præsentia, sed fidei potentia.* Et Paschasius, *Nunquam caro Christi nisi de manu eius & sublimi ara, vbi Christus futurorum bonorum Pontifex assidet, accipitur.* Et pulchrè Bernardus, *Quasi verò Christus quum iam ascenderit in cœlum, tangi aut velit aut possit? Et vtique potest, sed affectu non manu, voto non oculo, fide non sensibus.* Cuiusmodi infinita penè sunt testimonia ex ipso quoque Luthero & Brentio ad verbum descripta, à quibus si posteà discesserunt, quid ad nos? Denique quum verbi ad elementum accessione fiat Sacramentum, ac proinde verbum coniunctionem signi & rei significatæ efficiat, annon vehementer falleris si existimas Christi corpus illi pani, & Christi sanguinem illi vino aliter adesse quàm ipsi verbo adsit. Hocolim rectè fassus est Brentius in Exegesi totidem istis verbis, *Non aliter panis est corpus quàm quâ verbum ad nos corpus adfert.* Itaque vestris ipsis doctoribus testibus, tam adest corpus Christi realiter præsens verbo Sacra-

mentali quàm pani: immò ideò & eatenus pani, quatenus illi Verbo: quia panis non esset Sacramentum, nisi id efficeret aut certè testaretur verbum. Et ne de solo verbo Sacramentali istud dictum intelligas, ecce tibi Lutheri verba in lib. de captiuitate Babylonica, *Plus momenti est in verbo quàm in signo, quia signa possent etiam non esse, vt tamen verbo se sustentet homo*: quæ Lutheri verba, etsi eo loco agat de verbo Sacramentali, tamen non possunt aliter quàm de simplici verbo prædicato intelligi. Et apertiùs etiam Augustinus in lib. 50. Homil. Homil. 26. *Quid vobis*, inquit, *plus esse videtur? verbum Dei quod per prædicationem erogatur an corpus Christi?* (Sacramentale videlicet) *Si verum vultis respondere, hoc vtique dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei quàm corpus Christi.* Vna igitur & eadem res est, Hofmanne, mentibus accedentium, siue per aures duntaxat audibili tantùm verbo, siue reliquis sensibus, signis visibilibus additis, significata simul & præbita, Christus ipse videlicet cum suis omnibus beneficiis, verum fidei tum in verbo simplici, tum in Sacramentis obiectum. Sed latiùs patet, & de longè pluribus agit verbum Dei quàm Sacramenta, quod tamen nunquam, quòd ad

Deum

Deum loquentem attinet, nudum & inane dici sine blasphemia potest.

Num igitur ea omnia de quibus loquitur nobiscum Deus, sive promittat, sive minetur: sive præterita sive futura, sive eo ipso quo loquitur tempore existentia enarret, Realiter sive Essentialiter verbo adesse nos imaginari iubes? Ex his autem omnibus illud certè efficitur, vestram illam realem coexistentiam, qua non concessa putatis nuda signa relinqui, merum esse figmentum, nec veritatem Signorum istud vllo modo requirere: sed hoc vnum, vt verè & minimè fallaciter dicatur quod Verbo dicitur, & verè significetur menti quod signis externis significatur, sive res illa sit loco præsens sive absens, sive propinqua sive remota, sive substantialis & corporea sive accidentalis, sive denique sit in rerum natura, sive non sit, cuiusmodi sunt res præteritæ & futuræ. Exemplum autem quod profers, cuiusmodi tandem est? *Si quis diceret*, inquis pag. 37. *Flammas in ore Apostolorum, fuisse Sp. Sanctum, significando tantùm, non quòd Sp. S. fuerit realiter cum flammis præsto, & in Apostolis realiter effusus, hîc nudum symbolum faceret quicquid de Sp. S. magnificè declamitaret.* Primùm enim, flammas in os

apostolorum inditas nusquam legitur, vt oralem infusionem externam nullam hîc possis cõminisci. Deinde, vt Essentialiter præsens vnitus adfuerit Spiritus S. quînã inde possis idem de corporis cum pane præsentia statuere, quin de duobus omnium dissimilimis, nempe de infinita natura, (qualis est Spiritus Sanctus, cuius Deitas eo ipso probatur quòd vbique sit) & de humana circumscripta suis dimensionibus natura, ac proinde nunquam simul tota pluribus locis, sita, idem iudicare coarguaris? Postremò, si fortè existimas ipsam Sancti Spiritus personã vel in Apostolos fuisse effusam, vel aliter fuisse aut columbæ in Christi Baptismo, aut igneis illis linguis adfuisse quàm ea qua vbique est præsentia, vide ne quis non iam errare te, sed planè delirare existimet. Eiusmodi enim Sacramẽtalis præsentia Dei, vt in plurimis visionibus, in arca, in columna nubis & ignis, non ad vllã Essentiæ ipsius diuinæ perceptionem pertinuit, sed fuit fauoris & beneficentiæ ac efficaciæ ipsius peculiare testimonium: quo etiam sensu ipse qui omnia implet, & à nulla re continetur, in solis sanctis suis dicitur habitare.

Remoues, (inquis pag. 38.) *res significatas tam*

tam procul à signis quàm procul abest Cœlum à terra. Sanè. Quînam enim illa mysteria celebraremus donec veniat Dominus, si iam adest ? Sed quod remoueo à signis & corporibus nostris, num à mentibus, rem promissam, sicut verbum Dei loquitur, & signa ipsius oculis testificantur, per fidei oculũ intuentibus, remoueo, quum iis ipsis oculis Abraham diem illum Domini, tam multis ante seculis viderit: & hoc ipso fidei ore patres illi in deserto eandem atque nos escam comederint, & eundem potum biberint?

Quæ tu subiicis, Hofmanne, vsque ad pag. 52. testor coram Domino à me fuisse, qua potui diligentia, considerata, appensa, expensa, nec tamen illa vnquam potuisse me consequi. Itaque te vehementer, etiam atque etiam, rogo, vt si vis à me intelligi, perspicuitati studeas, aut etiam si mauis hanc in me culpam deriuare, maiorem mei stuporis rationem habeas. Tantùm igitur ad nonnulla respondebo quæ vtcũque fortasse diuinaui. *Communicationem,* inquis, *à signis refers ad fidem, rem planè aliam quàm quæ ad integritatem Sacramenti, vt Auguſt. loquitur, pertineat,* id est, si rectè quid tibi velis intelligo, putas nos docere

panē & corpus in hoc mysterio simul coniungi & adesse respectu duntaxat Communicationis fidelium, quasi Sacramenti integritas non ab institutione & vnitione Sacramentali, sed ab accedentium fide pēdeat. Respondeo, si Communicationis vocem passiuè pro perceptione accipias, τὸ ὅλον Sacramenti non magis à me violari, quum dico totum Sacramentum, idest tum signa tum res significatas, à solis fidelibus percipi, quàm lucem Soli detraho quum dico vnis illis Solem lucere qui visionis oculis præditi Solem intuentur. Sin verò Communicationis nomine præbitionem intelligis, aut sententiā nostram non percipis, aut peruertis. Ecquis enim nostrûm vnquā negauit, in legitimo Sacramētorum vsu, tota semper & esse & præberi quibusuis Sacramenta, quùm nunquam fallat Dominus Deus noster? Ergo, inquies, à quibusuis etiam totum Sacramentum, id est tum panis tum corpus percipitur. Et hoc illud est in quo impingitis ex falsa præsuppositione, quòd videlicet tam adsit reipsa in terris & essentia sua cum pane ipsum corpus quàm panis. Nos autem docemus panem quidem in terris adesse, & corporali ac communi modo sumendum præberi.

beri', corpus autem cœlitus præberi menti ſpiritualiter per fidem amplectendũ, vnde ſequatur ſemper quidem eſſe totum & verumin ſeſe Sacramentũ,& totum quoque ac verum ſemper præberi, ſicut idem Euangelium vitæ totum ſemper in ſeſe eſt,& totum quibuſuis annuntiatur, quamuis à ſolis fidelibus totum recipiatur, & Sol lucẽs ſeſe lucémque ſuam quibuſuis præbet percipiendam, quamuis ſoli vſu oculorum prædíti lucem illius recipiant.

Dixi propriis locutionibus, quibus quod ſigni eſt ſigno,& quod rei eſt, rei tribuitur, nos doceri non plus Sacramentis tribuere quàm par ſit: contrà verò figuratis locutionibus nos inſtrui ne minus quàm par ſit, eis tribuamus. *Ergo*, inquis, *præbitionem & perceptionem plenis buccis verbo polliceris, quam ſenſu ſubducis. Si enim propria locutio, ſignum duntaxat ſtatuens, eò vſurpanda eſt, ne plus quàm par eſt Sacramentis tribuatur, id quod præter ſigni rationem additur, plus erit quàm par eſt, cuius reſecandi gratia dicis figuratas locutiones aſſumi.* Immò vbi dixi, Hofmanne, figuratas locutiones idcirco adhiberi vt reſecetur ſuperfluum aliquid Sacramentis attributum? Nam è contrariò expreſſè dixi figuratas locutiones, quibus vi-

delicet rei significatæ appellatio ipsi signo attribuitur, idcirco abhiberi vt suppleatur id quod deesse propriis locutionibus videbatur. Exemplis res fiet illustrior quæ in meis etiam Quæst. expressi. Quum dico panem esse signum corporis: corpus esse rem signo panis significatam, sic doceo panem quidem illum non esse habendum vt vulgarem & communem panem, sed vicissim cauendum ne vim illi affingam aliā quàm corporis illius significatiuam: qua in regra uiter peccant tum ij qui signum accipiunt pro re ipsa, vt transubstantiatores, tum qui diuinam aliquam virtutem ipsis sacris signis insitam esse somniant. Rursum autem ne quis illam significationē putet esse communē aliquod μνημόσυνον, vel duntaxat Christianorū inter se societatis tesseram, adhibentur figuratæ loquutiones. Sic dicitur panis esse corpus illud traditum pro nobis, vt intelligamus in Cœna Domini per panem ita significari corpus, vt id quoque quod significatur, tam verè præbeatur fideli mente spiritualiter percipiendum ad vitam æternam inde hauriendam, quàm verè panis ad hanc fouendam vitam foris præbetur, & ore percipitur: sic igitur sibi mutuas operas præstant propria & figurata lo-

ta locutio: illa quidem prohibens ne plus quàm par sit, ista verò vetans, vt minus quàm par sit Sacramentis tribuatur: illa, inquam, prohibens ne in hac sacra actione quod rei est ad signum transferatur: ista verò vetans ne significationi sacramentali præcipuus & primarius suus vsus in rei significatæ vera præbitione & perceptione positus detrahatur. Sic magica cõsecratio sic ἀρτολατρεία, sic superstitiosi abusus plurimi sacrorum signorum tolluntur, Hofmanne. Sic quoque Sacramentis suum discrimen seruatur, quo à vulgaribus signis discernantur, & sua vis ac dignitas asseritur: nec illa tua reali coexistẽtia nobis hîc est opus, vel in verbo simplici, vel in Sacramentis.

Dixi quæst. 23, Sacramenti voce interdum signa duntaxat, interdum ipsas quoque res significatas intelligi, vt quum Sacramenta dicuntur constare duabus rebus, vna terrena, altera cœlesti: interdum denique sic vocari actiones illas sacras & mysticas, veluti quum dicimus duo Christianorum esse Sacramenta, nempe Baptismum & Cœnam Domini. Hinc tu extruis duas definitiones, sed à meis longè diuersas, quarum vnam quæst. 13. alterã quæst. 17.

expressi. Tua igitur hæc prior est definitio, *Sacramentum est signum, quum elementum, & res elemento sacramentaliter vnita definitionem præstant, vt cùm Sacramentum in his locutionibus consideratur, Panis Cœnæ Domini est corpus Christi, & Vinum est sanguis Christi.* Enimuerò, Hofmanne, siccine ego insanierim, vt tum velim Sacramentum pro signo dũtaxat accipi, quum figurata phrasi dicitur panis esse corpus, & vinum esse sanguis? Quasi verò definitioni, præsertim propriæ & essentiali, conueniant phrases figuratæ. Deinde quînam Sacramentum pro signo definierim, si pro signo rem ipsam essentialem significatam substituerim, id est panem esse corpus ipsum dixerim? Ego verò longè aliter dixi, Sacramenti vocabulum quum pro signo Sacramentali duntaxat accipitur, esse *Signum visibile diuinitus institutum Ecclesiæ, cuius vsu Christus cũ suis beneficiis ad æternam vitam spectantibus, ita significatur conueniente quadam analogia, vt etiam re ipsa in credentium animis obsignetur.* Ista qui inter se comparabit, videbit, Hofmanne, quàm procul & à mea sententia, & ab ipsa veritate aberraris. Altera tua definitio Sacramenti pro actione, hæc est, *Sacramentum est Actio, quum manducatio corporalis*

ralis dicitur Sacramentum mãducationis ſpiritualis. Egóne verò, Hofmanne, vſque adeò me ridiculum prębuerim, vt Sacramentum non pro ſignis, ſed pro ipſo omnium ſigno rum vſu, ipſáque adeò myſticæ actionis accipiens, mãducationem corporalem (quæ & ipſa eſt ſignum) pro exemplo ſuppoſuerim? Non vſq; adeò inſanio, mi homo. Sed vſus ſum hac longè alia definitione, in qua vide quid ſis tandem deſyderaturus. *Sacramentum eſt Actio quædam ſacra, diuinitus Eccleſiæ ad conſummationẽ vſque ſeculi demãdata &c.* Nec enim pluribus hæc explicare neceſſe eſt, opinor, vt omnes intelligãt quàm abſurdè mihi tribuas iſtam elementorum & rituum permutationem, quum & elementa, id eſt, (vt ego diſertè expoſuique ſt. 9.) corporea illa terrena, (nempe aquam in Baptiſmo & panem & vinum in Cœna Domini) & ritus etiam Sacramentales, veluti immerſionẽ & emerſionem, ablutionem denique externam in Baptiſmo: fractionem panis, fuſionem vini, præbitionem, receptionem, externum eſum & potum, inter ſigna non autem ad actionis genus retulerim, cuius etiam rei rationem reddidi Quæſt. 17.

Sed audiamus quid illis tuis, non meis

definitionibus ſuperſtruas. *Sacramentum*, inquis, *eſt integrum bonis & malis ſecundum priorem definitionem, quæ genus ponit ipſa elementa.* Obſecro verò, Hofmanne, quod eſt iſtud genus, quæ ſunt iſta elementa? Neutrum enim ego in illa tua, quam vocas, definitione inuenire potui, quamuis vtraque quanta potui diligentia perueſtigarim. To tũ tamen & in ſeſe ſemper eſſe Sacramentũ, & ſemper à Deo tum dignis tũ indignis præberi, etiã quũ Sacramenti ſignũ vocabulũ pro ſignis dũtaxat accipitur, millies iã repetij, idque ex conſequenti, quoniã videlicet vnũ abſque altero ſtatui non poteſt, quamuis iſta ſigni notatio alteram tantùm Sacramenti latiùs accepti partem, externam nimirum, propriè declaret.

Quòd autem ais, *non tantùm præberi, ſed etiam accipi ab indignis integrum* (id eſt totum, vt tu quidem loqueris) *Sacramentum*, nempe tum panem, tum ipſum Chriſti corpus, tunc oſtenderis quum probaueris incredulitate quoque recipi Chriſtum ſiue in ſimplici verbo, ſiue in Sacramentis: & Chriſti participationem à vitæ ſpiritu poſſe vllo modo ſeparari: non eſſe denique ſemper verum victuros in æternum quicunque Chriſti carnem edunt, & eius ſanguinem

guinem bibunt. Nam verum quidem est quod ex Paulo citas, eos videlicet qui indignè ex hoc pane ederint, & ex hoc poculo biberint, (quę sunt Sacramentaliter corpus & sanguis Domini, ac proinde cum quibus spiritualiter præbetur etiam indignis corpus & sanguis Domini,) reos corporis & sanguinis Domini fieri: at non accepti (vt tu opinaris, quum sola fide Christus recipiatur) sed contempti & per incredulitatem repudiati: sicut Euangelium semper est in sese verbum vitæ, & tale proponitur etiam indignissimis, sed iis est odor mortis qui verbum aure audientes, id quod per verbum significatur, Christum videlicet & eius beneficia, per incredulitatem respuunt. Quod autem ex Augustino citas de Baptismo inter schismaticos & hæreticos administrato differente, nihil pro vestra sententia facit. *Nihil interest,* (inquit Augustin.) *quum de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide sit imbutus qui accipit Sacramẽtum, interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest. Fieri enim potest vt homo integrum habeat Sacramentum & peruersam fidem.* Et rursus, *manifestum est fieri posse vt fide non integra*

maneat integrum Sacramentum. Item. *sacramẽta si eadem sunt, vbique integra sunt, etiam si deprauatè intelliguntur, & odiosè tractantur.* Hæc, inquam, & eiusmodi alia, quæ in iis libris centies repetuntur, non eò spectant vt intelligamus quod perperam prorsus docetis, nempe tum rem, tum res significatas ab indignis quoque percipi: neque integrum ibi opponitur dimidio siue truncato, accipientis respectu, sed quale est in sese & quale offertur, nempe bonum, sincerum & minimè adulterinum, vt apparet ex synonimo sanctitatis, & ex opposita peruersa fide: & ex his eiusdẽ cap. 15. verbis. *Si*, inquit August. *Euãgelicis verbis Baptismum consecrabat Marcion, quamuis eius fides non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata &c.* Apud August. enim minimè disputatur an baptizati inter hæreticos & ipsi pro tempore hæretici, integrum, ideſt totum, siue signum simul & rem significatam, id est sanguinem Christi & ablutionem à peccatis ac renouationem recipiant, quod dicere, ne tu quidem ausis, Hofmanne: sed hoc quærebatur, an nihilominus esset integer, id est verus & legitimus ille Christi Baptismus, vt rebaptizandi non essent ab hæreticis baptizati, sicuti malè censuerat

Cypria-

Cyprianus, rectè contrà censente Augustinum integritatem & sanctitatem Baptismi, neque à fide baptizantis, (modò recta seruetur Baptismi formula essentialis) neque à fide baptizati pendêre, nihil profuturo tamen Baptismo baptizatis hæreticis, nisi demum ab hæresi resipuerint. Nec alio sensu idem Augustinus dixit. *Corpus Domini & sanguinem Domini etiam indignis esse, & non propterea nihil accipere qui nõ ad salutem illa accipiant.* Perperam igitur, quod ad indignam acceptionem attinet integrum accipis pro toto, siue pro signo & re significata simul. Perperam quoque ex posteriore illa tua imaginaria definitione in qua Sacramentum pro actione malè abs te intellecta accipitur, Integrum Sacramentum negas indignis quoque præberi. Nam quòd ad ipsam Sacramenti integritatem in sese, & eius quoque præbitionem attinet, idem prorsus statuendum est, vt antè dixi, siue Sacramenti vocem pro signo duntaxat, siue pro signo simul & re significata Sacramentaliter vnitis, siue pro sacra & mystica actione ac liturgia accipias.

Quæ posteà multis verbis subiicis, & adeò tragicè exaggeras, ad me quoque nihil pertinent. Nec enim vsquam à nobis

dictum vel scriptum inuenies ab alia quàm fideli Dei promittentis & ordinantis fide ac potentia pendere Sacramentorum vt & verbi ipsius simplicis integritatẽ, & ipsiusmet Christi spiritualem præsentiam. Sed hoc quidem dicimus & scribimus, instrumentum fidei, quæ in nobis per Dei gratiam creatur, ad hoc requiri vt quod per se præsens est in Sacramento, sit accedentibus præsens: quemadmodum Sol etsi lucem suam præbet omnibus, tamen cæcis non lucet, sed iis solis qui videndi facultate sunt præditi. Vani sunt igitur & inanes isti tui clamores, Domine, à quibus facilè potuit abstinere tua Dominatio, quandoquidem hac appellatione me pro tua modestia dignatus es hoc loco pag. 46.

Quod denique vltimo loco commemoras pag. 54. tam certè vanum est, vt nisi de re tam seria inter nos ageretur, iocandi potiùs quàm disputandi gratia excogitatum à vobis istud fuisse meritò videri possit. *Nisi enim*, inquis, *Christum sua Humanitate reipsa siue sua substantia cum symbolis adesse, & ore simul ab indignis & dignis sumi profiteamini, quid Cœna Domini ab aliis piorum siue prandiis siue Cœnis differet?* Differet, Hofmanne, vt paucis respondeam ad tam

tam ineptum quæsitum, quantum à terrenis cœlestia, à caducis æterna, à cibo dentis, cibus mentis differt. Nam etsi panis ille & vinum illud suapte natura res terrenæ sunt, & ore in terris percipiuntur, tamen quatenus neque vt panis neque vt vinum ἁπλῶς, sed relatè, vt verissima diuini fœderis σημεῖα καὶ σφραγίδες, ad res tam cœlestes nobis quasi visibiliter proponendas adhibentur, propter hunc vsum supra res terrenas omnes euehuntur. *Immò*, (inquis, & quidem falsissimè,) *omnia in conuiuiis fidelium sunt quæ in sacra Domini Cœna.* Immò nihil prorsus inter hæc simile, ne ipse quidem esus & potus, vt qui sint in sacra Domini Cœna diuinissimorum arcanorum signa verissima & in sanctis efficacissima, in communibus autem epulis nequaquam: sed lepidas tuas istas comparationes agedum, sigillatim expendamus.

Primùm, inquis, *in conuiuiis fideliũ sunt elementa cibi & potus.* Falsissimum, si elementa pro signis & sacris symbolis illius cœlestis pabuli accipias, vt omnino faciendum esse ipsa elementorum Sacramentalium notatio demonstrat.

Secundò *Inest* (inquis) *sanctificatio eorundem per verbum Dei.* At longè alia san-

ctificatio hæc est, & longè aliud verbum: Sanctificatur enim nobis terrenus cibus, quatenus sanctè & legitimè illo vescimur, ad vsum huius vitæ ex Dei creatoris benignissima concessione per fidã apprehẽsa & agnita. At panis ille & vinum illud, Dei non vt creatoris, sed vt redemptoris, peculiari & ad eternam vitam nos deducente ordinatione, nobis diuinitus præbentur & fiunt, expresso diuinæ promissionis verbo, nostræ cum Christo concorporationis sigilla.

Tertiò, tribuis *communibus piorum conuiuijs diuinam, istorum quæ vocas elementorum, ordinationem ad significandum Deum cum beneficiis eius.* Si quicquid nobis Dei beneficentiã testatur, cum sacris illis signis exæquas, nisi realem coëxistentiã profiteamur, verendum est tibi, opinor, ne te charissimi tui quoque explodant. Nam, vt cætera præteream, longè aliud est Dei in genere beneficia nobis per res infinitas in sensus nostros incurrentes ad gratias illi agendas in memoriam reuocare, quàm filiũ Dei sese nobis fruẽdum adhibitis cum speciali verbo signis ac ritibus præbere.

Quartò, contendis *pios communibus conuiuiis commonefieri de cibo carnis & sanguinis*

nis Christi. Nemo non nouit Christum non tantùm esus & potus similitudinibus suam illam nobiscum coniunctionem illustrasse: sed quod inde colligis futilissimum est, nec quicquam aliud probat quàm eos prorsus ineptire qui hæc tibi argumenta suggesserunt. Sunt enim profectò absurdiora quàm vt abs te excogitata fuisse ausim suspicari.

Quintò, *Adest*, inquis, *fidelium ad conuiuium tale diuina vocatio.* Quod sit istud ænigma planiùs cùm voles explicabis. Et si enim carere cibi communis esu & potu nō possumus, nusquam tamen lego nos ad bibendum & edendum in hac vita esse vocatos, sed ad æternam vitam & vocatos & electos, cuius pignora & tesseræ sunt Sacramenta.

Sextò, *oralis*, inquis, *manducatio, in communibus conuiuiis est symbolica & mystica, quatenus vos nihil aliud per mysterium accipi vultis quàm quod inuisibile per visibile intellectui offeratur.* Falsa & ridicula sunt hæc omnia, Hofmanne. Nullum enim est in communibus epulis mysterium, sed communia & naturalia sunt omnia. Ideò septimum illud & octauum quod subiicis idcirco prætermitto vt existimationi tuæ con-

sulam. Tam enim inueneris Christi præsentiam,& quidem ad ipsius carnis & sanguinis κοινωνίαν communibus quantumuis piorum epulis promissam: quàm vestræ illius coexistentiæ & oralis manducationis somnium probaueris.

Negaui sacrum illud poculum siue vinum posse propriè vocari Testamentum siue Fœdus,quũ duę res sint numero & reipsa ac vsu differẽtes, diploma quo continetur prędscriptum fœdus,&ipsius fœderis sigillum. At tu, *Parce*,inquis, *Redemptori.* Quasi verò verba Redemptoris inficietur qui κατὰ τὸ ῥητὸν intelligẽda esse neget. Parcat igitur tuæ calumniæ potiùs Redemptor noster, Hofmanne. Sed quid ad rem ipsam respõdes? *Externum quidem*,inquis, *est discrimen inter membranam & ceram,quæ tamen sensu & vsu non differunt. Sunt enim duo diploma & sigillum ,sed similiter se habet fœdus ad vtrunque. Est enim diploma fœderis testificatio:sigillum autem eiusdem confirmatio.* Respondeo, illud tamen liquere, Hofmanne , aliud esse tum reipsa tum vsu & fine ipsam pactionem vitæ æternæ, verbo Dei descriptam & expositam, quibus scriptis libris propterea Veteris & Noui Testamenti inscriptionem tribuimus,

mus, quàm externa signa huic seu verbo Dei, seu Doctrinæ in illo verbo comprehensæ, & ex eo in Ecclesia depromptæ adiuncta, vt eam in nobis ratam & authenticam esse confirment. *Sed*, inquis, *Sacramenta non sunt solùm sigilla, sed sunt verbum Dei vestitum.* Sunt sanè ab vno & eodem Deo nobiscum loquente tum ipsa Euangelij doctrina, tum Sacramenta: & ad vnum eundémque finem, nēpe ad Dei voluntatem nobis declarandam, ac fidei instrumento nobis applicandam referuntur. Sed nihilominus Verbum doctrinæ, quo totum ipsum fœdus vitæ æternæ declaratur, discerni oportere à Verbo Sacramentali quo fœdus illud nobis peculiari ratione fruendum præbetur, diuersus finis proprius demonstrat, ac proinde fœderis illius appellationem Sacramentalibus signis propriè non posse attribui.

Vestram realem coexistentiam, & oralem manducationem, quo verba institutionis Cœnæ Domini κατὰ τὸ ῥητὸν intellecta detorquetis, solemus tribus inuictis & certissimis telis disiicere, nempe, totius fidei Christianę norma: Rationibus & principijs non ex humano cerebro, sed ex Dei verbo claro & perspicuo petitis: ac denum fine

ipso Sacramentorū administrationis primario. Tu verò, quòd ad primum illud attinet, nihil aliud respondes quàm te non animaduertere quomodo vestra illa in fidei normam incurrant. Doce nos igitur, quînam essentialis præsentia Humanitatis Christi cum vera ipsius profectione à nobis in cœlos, & permansione in cœlis, & reditu è cœlis, id est manifestè contradictoria, inter se possint conciliari. Quæ porrò subiicis de ratione humana, speciosè quidem à vobis inculcari consueuerunt, sed quo tandem iure? Quum enim ex puro puto Dei verbo deducta sit hypostaticæ vnionis definitio, ex qua omnia nostra de circumscripto, finito & organico Christi quantumuis glorificato corpore argumenta cum summo & expresso totius veteris Ecclesiæ consensu deriuamus, num profecta hæc sunt ex prophanæ illius humanæ sapientiæ lacunis? *Corpus*, inquis, *non esse inuisibile, verùm est physicè*. Ergo verè de Christi corpore physico dicitur, Hofmanne, cui gloria naturam illam humanam verè corpoream, organicam, & palpabilem, non ademit, vt scitè, inquit Augustinus, & Christi resurrectionis historia declarat. Deinde potest aliquid nō sua natura, sed propter fulgorem

gorē aut aliquid interpositum inuisibile dici, vel quòd oculi intuētium teneantur, vt quod vident, non videant: quæ tibi distinguenda fuerunt, vt te sincerè mecum agere ostenderes. Præterea, etiamsi tibi largirer inuisibile esse re ipsa Christi corpus in terris, dic, quæso, an simul & eodem tempore visibile alicubi nēpe in cœlis, alibi verò, nēpe quot locis panes in Cœna Domini sumuntur, illud esse statueris: vel modò visibile, modò inuisibile Prothei cuiusdam instar esse Christi corpus dixeris? Quid? an aliquid inuisibile ore comeditur vel bibitur? an pluribus simul locis totum aliquid est quod verè corporeum sit? omnia verò hæc monstra veritati physici manentis corporis Christi, quantumuis ὑπερφυσικοῖς donis supra res omnes creatas ornati, contradictoriè repugnantia, tegi posse existimare infinita illa Dei Omnipotentia, quid aliud fuerit quàm Deum velle secum committere? Et humana hæc vocare quę certis & immotis principiis verbo Dei testatis nituntur, quid aliud est quàm apertè calumniari? Tā enim certa, firma & immota sunt quæ res in Dei verbo expressas necessariò consequuntur, quàm quæ in sacris literis totidem verbis exprimuntur. Superest, pri-

marius ille tum verbi simplicis tum Sacramentorum, non diuersus vt tu putas, sed prorsus vnus & idem finis & scopus, nempe non vt substantia ipsa carnis Christi in credentium corpora traiiciatur, aut nostra corpora in illius corpus transeant, sed vt Christus, noster vsque adeò fiat, & tanta efficacitate sese nobiscum spirituali & arcana virtute, licet manens in cœlis, copulet, vt per suum illum Spiritum, totum hoc mysticum corpus suum, & nouo iam nunc vigore sancto ac spirituali vegetet, & tandem æternę ac cælestis illius vitę particeps efficiat. Talem igitur quoque tum in verbo simplici, tum in Sacramentis oportet illius carnis esse præsentiam, præbitionem, ac perceptionem, vestræ illi reali coexistentiæ, & orali præbitioni ac manducationi oppositam.

Dixi & ostendi te à te ipso in hoc dissentire quòd pag. libri tui 6. totidē verbis ista scripseris, *In Cœnæ verbis nihil offertur quo in tropum inducamur.* Contrà verò pag. 105. *non inuitus*, inquis, *largior in Sacramentorum institutionibus tropos alicubi occurrere.* ista verò quomodo concilias? *Sophisticaris*, inquis *loquor enim de tota institutionis historia posteriore loco.* Immò, inquam, tergiuersaris: tro-

Tropos enim posteà cõcedis in his verbis, Hoc poculum est nouum Testamentum in sanguine meo. *Rursum*, ais, *sophisticatur Beza, non enim opus est disputare, num poculum dicatur per tropum nouum Testamentum.* Imò, oportet, Hofmanne, vt omnes intelligant nõ me, quum illa scriberem, sed te sic tergiuersando Sophistã deprehendi. Ostẽde igitur, quum hæc enuntiatio sit illud ipsum de quo inter nos quæritur, an sit tropicè an κατὰ τὸ ῥητὸν intelligendum, hoc prędicatum, *Nouum Testamentum in sanguine meo* de hoc subiecto, HOC POCVLVM κατὰ τὸ ῥητὸν, aut tropicam esse hanc attributionem concede, aut te manifestè veritati repugnare fatetor. De ipso verò subiecto quid statuemus? *Etsi*, inquis, *poculum pro vino appellatum tropum feceris*, (ego verò non facio, sed hoc à te ipsa veritas extorquet) *tamen non sequitur vlla ratione vt eadem sit ratio in hac propositione, vinum illud est sanguis Christi, qualem locutionem inde colligi non negat Beza.* Et mox exclamans, *hæc te*, inquis, *malitiosum sophistam arguunt.* Scilicet, Hofmanne, ac non ita potiùs argueris tuo ipsius testimonio quòd à te ipso dissẽtias: & falsò scripseris, *nihil in Cœnæ verbis offerri quo in tropum inducamur*, Nec enim

Lucas scripsit *hoc vinum*, sed *hoc poculum*, quæ vox nonnisi per metonymiam continentis pro contento accipi potest.

Iuréne verò an iniuria sim cõquestus de Hieronymi & Aspastæ nostri nunc feliciter in Domino quiescentis locis abs te truncatis, ipsa librorum inspectio declarat, & illud quoque docet, quòd rursum pag. tuæ huius responsionis 39. ausus es scribere, *veram non esse perceptionem quam significatiuam* (id est tropicè expressam) *faciamus*: quasi videlicet tropicè loqui idem sit atque mentiri: siue falsum esse dicatur quod κατὰ τὸ ῥητὸν non sit accipiendum.

Quod Caluini quam Christi memoriam dicis esse nobis chariorẽ, dictauit tibi idem ille spiritus, qui tibi Epicureismi & Mahumetismi criminationẽ non in me dũtaxat, sed in tot verè pios & sanctos Dei seruos suggessit, qua in re scio te potiùs quàm nos apud omnes bonos & conditos purgatione indigêre.

Phrases illas metonymicas patribus vsitatissimas, quibus metonymia sacramentalis in subiectum reiicitur, vt quum corpus Domini creari, in terram cadere, consumi, videri dicitur, non temerè protuli. Sunt enim totidem nostræ veræ metony-

micæ

micæ attributiones testes, quos refellere nunquam possitis. Quînam enim panis non fuerit metonymicè corpus, si corpus metonymicè dici potest fieri, comedi, & consumi? Et si Blasphemum est dicere panem non propriè sed metonymicè esse corpus, quînam illas locutiones non aliunde, quàm ex metonymicæ locutionis vera & necessaria reciprocatione exortas eidem blasphemiæ exemeris?

Quærens cur vbiquitatem apertè, vel non detesteris, vel non approbes, pro *Omnipræsentia humanæ naturæ Christi κατ' ἐσίαν siue substantiali*, quibus verbis vsus eras, scripsi, *Omnipræsentem naturæ humanæ Christi substantiam.* Et hoc est scilicet, Hofmanne, tua verba mala fide describere *quoniã*, inquis, *istud potest de dominationis omnipræsentia humanæ naturæ Christi donata intelligi, illud verò est adstrictùs:*. Quasi verò huic ambiguitati locum relinquat proposita de ipsius carnis Christi vbiquitate quæstio: vel quasi carnem Christi dicamus suæ substantiæ præsentia, ac nõ potius sua substantia verè à terris absentem, sola autẽ ἐνεργείᾳ & δυνάμει præsentem, imperium in res omnes creatas exercere cœpisse, ex quo in cœlos ascendit.

Sed agè, ad rem ipsam accedamus. *Et ratio & pietas*, inquis, *prohibet vt vobiscum dicam impossibile esse Deo, etiam si velit, verum corpus simul & semel pluribus in locis sistere.* Primùm addēda fuit particula TOTVM, vt omnis ambiguitas vitetur. Deinde nostrũ non est committere potentiam Dei cum ipsius voluntate. Itaque non dicimus id esse Deo impossibile, etiamsi velit: sed negamus id eũ velle posse, nedum vt reipsa id efficere possit. Cæterùm quum rationèm hîc nobis προϐλημα proponas, non vides te illud ipsum agere, quod in nos præcipuè declamitare consueuisti? At id quidem, aliter prorsus quàm nos soleamus. Solemus enim ratiocinationibus nostris non simpliciter physica, sed verbo Deisubsulta substernere. At tù contrà, vt moxapparebit: nempe nec Theologicè certe, nec humanè physica proponis. *Pudet me* inquis, *accidentales conditiones physici corporis cum substantia, quæ sola perpetuò veritatem corporis præstat, confundere.* Immò, Hofmanne, quum substantia sit duplex, vna incorporea, altera corporea, ridiculum est dicere sola substantia definiri veritatem corporis, nisi differentiam addas, id est, nisi corpoream esse dixeris. Quod si corporea

est, &

est, & quidem sua quantitate necessariò definita, Ergo quãtitati suę conueniente spatio, vbicunque fuerit, comprehensa. Et circumscriptionem audes, Hofmanne, inter accidentia corporis numerare, quum sit ipsamet corporis forma essentialis? Etsi enim verum est quod subiicis, aliter definiri corpus in prædicamento Substantię, quàm Quantitatis: tamen illud certissimum est, nullum esse corpus physicum quod reipsa non sit πόσον, quia quantitas non nisi cogitatione à materia secerni potest. Spatia (inquit Augustinus, & quidem ex professo de Christi etiam glorificato in cœlis corpore differens,) tolle corporibus: & nusquam erunt, imò non erunt, *Didici etiam*, inquis, *à D. Philippo necessitatem physicam, vt quæ mutabilis sit Domino, differre à necessitate absoluta & immota.* Ecquis hoc negat, Hofmãne? Ecquis nostrûm cum Stoicis Deum causis vllis secundis deuinxit? Sed quid est magis necessarium & immotum, quàm id quod Deus ipse immutabilis decreti sui clauo fixit? Talem autem esse corporis Christi verè etiam in gloria physici, id est essentialibus physici corporis organici proprietatibus præditi, ideóque visibilis, palpabilis, loco suo circumscripti, quisquis negare au-

debit, tota sacra historia, perpetuóque patrum omnium orthodoxorum consensu refelletur. Et de ratione quidem tua verè ἀλόγῳ hactenus, nunc ad pietatem accedamus.

Pietatis est, ais, *credere Deum auctorem ac Dominum naturæ, etiam posse ea quæ principiis naturæ aduersantur.* Et quis hoc neget? Sed posse eum facere quod nusquam fieri velit, quis citra blasphemiam dixerit? velle autem vt perpetuò maneat corpus illud physicum & organicũ, negari nisi nimiùm impudenter nequit. Ergo hoc etiam vult, vt nunquam illas suas proprietates essentiales veri organici corporis deponat. Imò quamuis verè possit Dominus ille noster omnipotens omnem naturę ordinem mutare, sicut illum ex nihilo condidit: num existimabimus efficere illum posse, vt eodem momento sit & non sit qualis est ordo naturæ, id est cõtradictoria velle? Absit, Esset enim mendax, quum sine vlla prorsus exceptione, cõtradictoriorum alterum necessariò sit falsum. Demus ergo contra veritatẽ, posse corpus Christi corporeis essẽtialibus proprietatibus carere: eodẽ tamen momẽto tale esse & nõ esse minimè posset. Quare? quia Deum mẽtiri posse pietas non

finit

finit vt dicamus. Vis dicã aliquid amplius? Demus merè tam spiritualem euadere posse, salua corporea sua essentia, carnẽ Christi in sacra Cœna, quàm est Angelorum natura, vt voluisse videtur alicubi Lutherus, an propterea simul pluribus locis substantialiter adfuerit? Et si tam spiritualis fuerit, num ore comedi & bibi potuerit?

At, inquis, *præsentia substantialis corporis Christi cum pane S. Cœnæ, vbicunque ea in terris legitimè administratur, est expressæ voluntatis Dei.* Sanè Christi ipsius verè oportet nos membra fieri, vt in ipso seruemur. Sed ea tum præsentia, tum communicatione ipsius opus est, quę analogiæ fidei nostræ, & reliquo Dei verbo ad amussim respondeat. quæ non sit cum veritate carnis ipsius ἀσύμπτως, quæ denique spirituali ac mysticę nostræ cũ ipso vnitioni respõdeat, ac proinde non in terris, vnde nũc absens est, sed in cœlis, non manu (vt inquit pereleganter Bernardus) sed affectu, non oculo sed voto, non sensibus, sed fide peragatur.

Sed iubet, inquis, *Augustinus, manente vero, physico corpore, paulisper modum & quantitatem cessare.* Imò mala fide citas Augustini verba, Hofmanne. Nec enim Quantitatis cessantis vlla apud illum men

tio: sed Modi, qua voce quid intelligat, plenissimè tibi respondi pag. posterioris meæ responsionis 305. Num verò Augustinus vel ex patribus orthodoxis quisquam, carnem Christi censuerit nunc esse nobis in terris quærendam, siue in verbo simplici, siue in sacris mysteriis, ex innumerabilibus penè illorum locis toties aduersum vestræ coexistentiæ essentialem & oralem manducationem citatis agedum lectores omnes pij & eruditi diiudicanto. Tãtùm hæc tria repetã. Augustinus. *vbique crede Christum per id quod Deus est, in cælo autem secundum veri corporis modum.* Cyrillus. *Nullus ambigit Christum quum ad cælos ascenderit, quamuis virtute spiritus adsit, tamen præsentia carnis abesse.* Vigilius: *Quando caro in terra fuit non erat vtique in cælo: & nunc quia in cælo est, non est vtique in terra: & in tãtùm non est, vt secundùm ipsam expectemus venturum de cælo, quem secundùm verbum nobiscum esse dicimus.* Et mox. *Hæc est fides & confessio Catholica, quam Apostoli tradiderunt, Martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiunt.* Hæc illi ex Dei puro puto verbo: quibuscum sentientes minimè veremur ne coram Dei tribunali, vel Epicureismi, vel Mahumetismi, vel blasphemi, vel impij

ex

ex Hofmanni de conſcientia aliena tam confidenter pronuntiantis arbitrio damnemur.

Sed audiamus tuas iſtius aduerſus vbiquitatem ἐφεκτικῆς γνώμης, vel fortaſſis ampliati iudicii grauiores ac planè ſonticas, vt tu apellas, cauſas. Si vbiquitatis dogma eſt à Deo, dixi teneri te illud apertè probare: ſi non eſt, damnare. Excipis *te non teneri omnia quæ verbo Dei non traduntur palam & aperte deteſtari: ideo ſuſpendere iudicium quòd omnes, ipſo teſte Apoſtolo, cognoſcamus ex parte: noſtras omnes argumentationes quibus probare ſtudeamus ἀθεόλογον eſſe dicere quòd corpus Chriſti ſimul & ſemel ſit pluribus locis, in nerno concludendi deficere.* Cedo verò, Hofmanne, ſi putas omne Dei conſilium eſſe nobis, quod ad ſalutem attinet, non perplexè, nec obſcurè, ſed apertè & perſpicuè in ſcriptis propheticis prædictum, in Apoſtolicis exhibitũ: an nõ quicquid fidei Chriſtianę dogmatibus additur, nobis eſt vt adulterinũ repudiãdũ? Itaque ad falſitatẽ alicuius dogmatis deprehendendã non ſemper requiritur vt expreſſis verbis damnetur in Dei verbo: ſed ſatis eſt oſtendiſſe in verbo Dei non extare, neque tacitè neque expreſſè ſcriptum. Vbiquitam. ij.

tis autem carnis Christi dogma vbi tandē in sacris literis comperies? Nam Omnipotentiæ Dei latibulum futile est, nisi prius de Dei voluntate patefacta nobis constiterit. Illas vero à sessione ad dexteram patris petitas captiunculas: & quòd separentur naturæ, nisi vbi vna est, sit & altera: & ista, *vt omnia impleret, ego vobiscum sum, filius hominis in terra cum Nicodemo loquens est in cœlo*, ne tu quidem, opinor, ad vbiquitatem carnis detorqueri patiaris Quod si tibi largiar istā vbiquitatem in sacris literis, neque probari neque improbari: an non saltem eorum audaciam tenēris apertè damnare, qui nostræ salutis proram ac puppim in eo collocāt? qui omnes à se hac in re dissentiētes pro Arrianis, Nestorianis, Mahumetanis habent? qui sta re siue illa nullo modo posse vestram illam de Cæna Domini sententiam tantis clamoribus vociferantur? Sed quorsum ad hæc deueniamus? An non tot testimoniis redarguitur illud dogma quot locis asseritur illa perpetua & immota veri humani organici corporis Christi veritas? an venire, abire, ascendere, descendere dici propriè potest quod vbiq; est essentia sua? Et si ista improprie de carne dicūtur, quid

obstat

obstat quominus in Marcionitarum castra transeamus? Si teste Apostolo propriè verum est, nos interris peregrè abesse à Domino: si migrandū hinc nobis est, vbi Christus est: si verū est Angelis testibus, Christum post resurrectionem non fuisse in sepulcro: si Christus ianuis clausis intrauit eò vbi antea nō erat: si cælos & inferos vbique aperte constituere est contra Dei verbum, cœlū terræ miscere: ambigis, Hofmāne, quin firmissimis & penitus irrefragabilibus ex Dei verbo depromptis conclusionibus vbiquitatis dogma, vt merè Eutychi anū damnetur? Nec enim ista simpliciter absurda sunt humanæ rationi, cuius legibus impium sit Dei potentiam cōstringere: sed falsissima sunt, quia verbo Dei constitutis ex diametro contradicunt, nisi quis fortasse tenebras lucere demonstarit.

Deinde cū oēs istos errores vera & irrefragabili hypostaticę vnitionis definitione certissimū sit cōuelli, tū aduersus Nestorianos personā dissoluētes, tū aduersus Eutychianos & naturarū ipsarū, & earūessentialiū proprietatū σύγχυσιν inuehētes: aut tibi demōstrandū est falsam illā esse, quod fuerit Christianismū inficiari, nec sanè velis, sat scio: vel ab illa vestrā coexistentiā excipere, quū tamē Cæna sit è cōtrario institu-

ta, vt fidei Christianæ veritatem illam omnes vno consensu profiteamur, & testibus ipsis Angelis obsignem[9], Et hoc sanè illud est, si verum ingenuè fateri vis, quod te adhuc remoratur.

Et si enim Lutherus alicubi pedem referens, vult quæstionē de Vbiquitate à controuersia de Cæna Domini semoueri, (cui saltem obsequi te oportuit) & in ipsis institutionis verbis subsistendum monet contra verorum Vbiquitariorum dogma: tamen necessariò fatēdum est Vbique esse & PLVRIBVS siue paucis siue multis simùl TOTVM esse, vnius & eiusdem esse naturæ & virtutis, non certè humanæ (quæ necessariò est organica & localis) nec etiam Angelicæ (vtpote quę etsi non λόγῳ vt nec animæ nostræ proprietate, tamen naturæ suę definitur) sed vnius diuinę, sicut patres rectè & irrefragabiliter aduersus Macedonianos ex Dei verbo definierunt, vtpote quæ sola sit infinita, neque vllo loco comprehensibilis.

Et te hoc quidem animaduertisse video, ideoque etsi non prorsus apertè, tamen non prorsus dissimulanter illam hypostaticæ vnionis definitionem quamuis sub Omnipotentiæ diuinæ scuto delitescas

cas, aggredi. Quasi verò potestatem simul, eiusdémque subiecti respectu, volēdi & faciendi cōtradictoria, Deo tribuere, sit Deo tribuere omnipotētiæ gloriā: ac non è contrario falsitatis notam illi affingere. Distinctas enim manere in hypostatica vnione singularū naturarū proprietates essentiales, neq; subiecta sua egredi, &, quod tu ais pag. 76. & 77. vnius naturę essentiales proprietates alteri tribui reipsa, nunquam inter se magis quàm lucem & tenebras, finitum & infinitum, conuenire ostenderis. Et quum hoc in philosophicis valere dicis à te fuisse demonstratum, de quo scripto nunquam ego quicquam audiui, perinde facis ac si diceres in rerum natura vnam speciē esse alteram, & vnū indiuiduum esse alterum, quum speciebus suæ essentiales proprietates quibus à cæteris distingūtur, sint τὸ τί ἦν εἶναι, & ab indiuiduis indiuidua suis indiuiduantibus proprietatibus, quibus id demum sunt quod sunt, secernantur: ac proinde nec Homo sit Bos, quandiu Homo est: nec Petrus sit Ioannes, quādiu Petrus est. In Theologicis verò, in hoc de quo loquimur argumēto, tum demum euiceris essentiales aliquas Dei proprietates reipsa in carnem Christi effundi, aut cō

trà, quũ pro Eutychiani dogmatis defensione Humanitatem euadere posse Deitatem, aut mutabilẽ esse Deitatẽ ostenderis. *At enim*, inquis, *realiter & verè Caro Christi est viuifica*, nempe, quatenus tradita est in mortẽ pro mundi vita, &, *Christi sanguis emundat nos ab omnibus peccatis*, nempe quatenus fusus est pro nobis: Etenim vis illa mentem nostram renouãs, & volũtatẽ nouam creãs, & beatã immortalitatem credentibus suo tempore præbitura, cuius arrabonẽ nunc habemus Sp. Sanctũ, vnius Deitatis est propria, & aliter quàm vnitione hypostatica, in qua distinctę manent singularum naturarum proprietates, prorsus ἀκοινώνητος. Tota denique humanitas, & totum Humanitatis Christi alio etiam respectu viuifica sunt: quatenus videlicet non nisi illius spiritualiter tum in simplici verbo, tum in Sacramentis per fidem apprehensæ inteructu, vitam illam æternam ex eiusdem Christi Deitate in ipsam Humanitatem Christi vt capitis, & per illam veluti canalem in nos quoque vt ipsius membra & mysticum corpus factos deriua tã, participamus, sicut antea exposui, addito quoq; inter essentiales proprietates & quæ attributa Dei vocantur discrimine.

Sed

Sed cur, obsecro pro ipsa virtute viuificatrice, potestatem illam si non omnibus, at certè innumerabilibus penè locis realiter, & essentialiter In, sub, vel cum pane existendi in medium non proposuisti? Vnum enim & idem fundamẽtum est vtriusque illius, nempe Deitas: vnum & idem vtriusque velis nolis, principium: nempe hypostaticæ vnitionis vis, nisi fortè mauis existimare vnionis hypostaticæ definitionem per sacræ Cœnæ institutionem violari. Vnde verò istud, ideſt, Deum à seipso dissidere ostendes? Nempe ex istis verbis: *Hoc est corpus meum traditum pro vobis*, &, *hoc est sanguis meus effusus pro vobis*. Atqui istud quid aliud est quàm principium in disputando petere, siue illud ipsum de quo disputatur vt probatum assumere? Quantò igitur rectiùs facimus, quum eorum verborum hanc demum explicationem rectam & orthodoxam esse dicimus, quæ cum fidei Christianæ articulis & ipso fine primario Sacramentorum consentit: falsam autem & reiiciendam illam esse affirmamus & probamus, quæ cum illis est prorsus ἀσύμφωνος? De istis igitur, Hofmanne, rogo & sincere in Domino precor, vt amplius cogitare sustineas, & quum tam acriter, & tanto

cum offendiculo inter vos etiã num hodie certetur de isto Vbiquitatis dogmate (quo certè sublato, vt rectè vidit Brentius, & rectè iudicat Iacobus Andræas, necessariò quoque tollitur realis illa vestra coexistentia quam orali manducationi pari necessitate substernitis,) tute iudica an satis rectè tot piorum conscientiis consulatis dum istud vbiquitatis dogmatis vel approbationem, vel condemnationem suspenditis: dogmatis inquã: nam quòd ad illius auctores seu fautores attinet, vnius est Dei suo tẽpore de ipsis statuere. Et quamuis eò vsque progressos illos esse videam, vnde non facilè sit pedem referre, confidentiam tamen vestram in damnando quoquam minimè velim aut pessim imitari, homo & ipse miserrimus, & humani à me nihil alienum putans. Itaque potius ex animo Deum Opt. Max. pro illorum in cognitione veritatis maiore & feliciore progressu, & pro totius Ecclesiæ pace & concordia precibus assiduis, quarum mihi Deus testis est, interpello: postulans in primis vt hunc odii & maledicentiæ spiritum malum coerceat: & Christianis omnibus Principibus ac Magistratibus hoc in animum iniiciat, vt ista quiduis scriptitandi & mutuò sese tum scripti

ptis, tum voce lacerandi licentia seriò cohibita, in piam, sanctam, & tam necessariam verè doctorum, & pacis amantium hominum synodum, breui consentiant: in qua verè Christiano zelo pacificè, ex Dei verbo, & omnes exortæ inter nostras, Antichristianis alioqui oppositas, Ecclesias controuersiæ componantur, & probabiliter exorituris, quoad eius fieri potest, occurratur. Et de his quidem hactenus. Ad cætera si me coegeris, vel ego respondebo, vel non deerit alius qui meo nomine veritatis defensionē suscipiat, dum magis necessariis laboribus aliis, si me Deus superstitem esse voluerit, immoriar.

FINIS.

Errata sic corrigito, Numerus primus paginam, secundus lineam denotat.

Pagina 2. linea 1. lege perculsum, l. 14. ἀσύγατα, p. 3. l. 20. impanatus, l. 27. τὸ ῥητὸν, p. 7. l. 24. dele enim, l. vlt. sacramentali, p. 10. l. 24. quiddam, p. 11. l. 26. post glossema leg. Etenim illud, p. 16. l. 17. dele ita & repone post fouet, p. 17. l. 15. cuius, l. 25. in illa, l. 26. concione, p. 18. l. 11. Cœnam, l. 27. σωματικὴ, p. 19. l. 12. ἐνεργητικωτάτω, l. 23. funem, p. 21. l. 6. præbitiua, l. 14. sequutus, l. 15. voluit, l. vlt. quàm diligenter ad suum modum, p. 24. l. vlt. ratiocinationem, p. 25. l. 21. siue, l. 25. metonymiæ, p. 26. l. 27. χάσεως, in ipsa inquam copula, p. 28. l. 10. hæc duo, l. 18. ὑφισάμενον, p. 29. l. 17. spatio, p. 41. l. 1. post peccatorem, adde fateor, l. 12. qui frigidum, l. 13. quorũ facta sunt, l. 18. ex verbo, l. 22. probaris, p. 42. l. 17. Helueticæ, l. vlt. futurus & tuus itidem, p. 54. l. 13. quod nunquam, p. 58. l. 1. obsequendo. l. 7. concedens. l. 9. Quęro. p. 59. l. 18. iubes, p. 60. l. 15. pulchrè, p. 62. l. 21. Tigurina, p. 65. l. 9. in sese, p. 68. l. 21. quæ & Esse, p. 72. l. 23. Ei quod, ead. l. respondi, p. 75. l. 17. illaqueari, p. 76. l. 16. dele hanc, p. 83. l. 22. discrimine constituentes, p. 89. l. 2. Beza, l. 3. refert, l. 25. ex aduerso, p. 90. l. 6. deminuta fuerat, p. 91. l. 7. proprium obiectum, p. 92. l. 3. sit in sese, l. 13. si libebit, p. 93. l. 15. vibicibus, p. 96. l. vlt. Iconiensis, p. 100. l. 17. Brentianam, p. 104. l. 5. præsertim disputatione, p. 110. l. 16. iste Caluini, p. 114. l. 1. doceat, p. 116. l. 10. hoc tuum, p. 118. l. 1. Sacramẽti: quæ non, p. 121. l. 7. positam deceat, l. 8. præberi, l. 24. 122. p. 134. l. 3. quoque, l. 14. apprehẽdũtur, p. 135. l. 17. spoliis illa ornare, p. 137. l. 11. Ne, p. 149. l. 5. mystica actione, p. 150. l. 11. dele signum, p. 156. l. 5. per fidem, p. 164. l. 20. scito, p. 165. l. 1. attributionis, p. 167. l. vl[illegible]circumscripti statum.